

«Respekterte ikke at jeg sa nei»

Unge jenters beskrivelser av seksuelle krenkelser i relasjoner

Dagmara Bossy

Masteroppgave i Sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2011

«Respekterte ikke at jeg sa nei»

Unge jenters beskrivelser av seksuelle krenkelser i relasjoner

Dagmara Bossy

Høst 2011

Masteroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

© Dagmara Bossy

2011

«Respekterte ikke at jeg sa nei» Unge jenters beskrivelser av seksuelle krenkelser i relasjoner

Dagmara Bossy

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Formålet med min masteroppgave har vært å utforske uønskede seksuelle hendelser som skjer i relasjoner mellom ungdom. Bakgrunnen for temaet er en studie gjennomført av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA): «Vold og overgrep mot barn og unge En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole». Studiens målsetting var å kartlegge forekomsten av vold og overgrep blant barn og unge i dag. Forskerne finner at omlag halvparten av alle overgrep som ungdom utsettes for skjer i sfæren av jevnaldrende (Mossige og Stefansen 2007). Funnet er stadfestet i tidligere forskning på overgrep, blant annet fant Pedersen og Aas at jenter i tenårene blir som regel utsatt for overgrep av gutter som er noen år eldre enn de (Pedersen og Aas 1995). Pedersen antyder at overgrep blant jevnaldrende ofte er forbundet med fester med mye alkohol (Pedersen 2005). NOVA undersøkelsen hadde et kvantitativt tyngdepunkt, men inneholdt også to åpne spørsmål vedrørende vold og overgrep. Der hvor elevene hadde krysset av for at de har vært utsatt for en uønsket seksuell hendelse, fikk de til rådighet fem linjer hvor de kunne beskrive det de hadde opplevd med egne ord. Fra det foreliggende datamaterialet har jeg plukket ut 275 åpne beskrivelser av uønskede seksuelle hendelser hvor jenter er de utsatte og deres kjærester, venner eller bekjente er utøvere. Gjennom en kvalitativ tilnærming har jeg forsøkt å kartlegge hvilke typer hendelser unge jenter rapporterer som uønskede og om det finnes tendenser i materialet tilknyttet utøvergruppene eller kulturelle kjønnede forventninger. Jeg har benyttet meg av teorien om seksuelle skript og heteroseksuell kjønnet habitus (Bourdieu) for å begrepsfeste observasjoner i materialet. For en nyansert forståelse av overgrep har jeg også lent meg på tidligere forskning om voldtekt, ungdom og seksualitet. Jeg har også diskutert den juridiske voldtektsforståelsens implikasjoner på den sosiale forståelsen av hva som er et overgrep (Dahl 1994). I oppgaven har jeg tatt utgangspunkt i en definisjon av seksuelle krenkelser som det de utsatte jentene selv formidler at de opplever som krenkende. På denne måten har jeg bidratt til definisjonsdiskusjonen i feltet for seksuelle overgrep, og jeg viderefører bruken av begrepet krenkelse.

I analysen har jeg slått sammen venner og bekjente som en utøvergruppe. Uønsket beføling, voldtektsforsøk og voldtekt er de tre hyppigst rapporterte seksuelle krenkelsene. Det er flest voldtekter i alle utøvergrupper. Den uønskede befølingen mellom venner og bekjente skjer både når den utsatte jenta er alene med utøveren, og når det er andre i nærheten. I mitt materiale utgjør uønsket beføling en potensiell voldtektsforsøk-situasjon. I tråd med seksuell

skript forståelse kan den uønskede befølingen signalisere guttens ønske om å inngå i samleie når han er alene med jenta. Andre som er i nærheten under den uønskede befølingen er passive eller aktive deltagere i situasjonen. En aktiv deltagelse bidrar til å bekrefte den utsatte jentas opplevelse av trussel og avkreftede utøverens interpersonlige skript (Simon 1996). Passive deltagere antyder en sosial aksept for uønsket beføling. Den sosiale aksepten for uønsket beføling kan tolkes som en forståelse av kvinner som kropp, som bidrar til objektivisering av kvinnekroppen og reproduksjon av ulikhet i et kjønnets perspektiv. Datamaterialet indikerer også oppslutning rundt den kulturelle forståelsen av mannlig seksualitet som pågående og aggressiv (Hollway 1989).

De seksuelle krenkelsene mellom ungdom kan inntreffe på fest i likhet med Pedersen sine observasjoner. Samtidig utgjør festen i mitt materiale en overordnet kontekst som kan være utgangspunkt for flere forskjellige situasjoner hvor alkohol ikke nødvendigvis er med. Det finnes lite alkoholrelaterte voldtekter mellom kjærester. Jeg antyder at alkohol utgjør større betydning i seksuelle krenkelser som skjer i mer perifere bekjente relasjoner enn der hvor de utsatte jentene kjenner sine utøvere godt (Lovett og Horvath 2009). Voldtekt mellom kjærester er samleier uten samtykke preget av henholdsvis trussel, vold, subtilt press og ettergivenhet. I subtile forhandlinger om seksuelt samtykke trekker de utsatte jentene på kulturelle kjønnede forståelser om seksuell tilgjengelighet i kjæsterrelasjoner. Seksuelt samtykke er kroppsliggjort og motstandsrepertoaret innskrenkes under påvirkning av kjønnede forventninger (Powell 2008). I en samfunnsmessig kontekst preget av ideer om seksuell frigjøring og frisetting fra kjønnede mønstre, avdekker beskrivelser av relasjonsrelaterte seksuelle krenkelser mellom ungdom en påvirkning av tradisjonelle ideer om kjønn og seksualitet.

Det er en stor variasjonsbredde på hva unge jenter opplever som seksuelt krenkende. I tråd med forskningsfeltet for seksuelle overgrep blir det tydelig også i min oppgave at det ikke finnes klare definisjoner for hva som er press, tvang eller vold. Variasjonsbredden i mitt materiale viser at seksuelle overgrep er et komplisert fenomen som det er viktig å ta på alvor og som ikke lar seg forenkle av snevre definisjoner.

Forord

De siste fire årene av mitt liv har vært en prøvelse. Det at jeg nå leverer er mitt bevis på at jeg mestret. Jeg har også vært veldig heldig, og listen på navn som fortjener en takk er lang.

Aller først vil jeg rette en stor takk til mine to veiledere, hovedveileder Kari Stefansen og biveileder Ingrid Smette. Dere har vært tålmodige. Jeg har fått oppfølging og faglig hjelp langt utover hva jeg har kunnet forvente. Veiledningen har gjennom hele prosessen vært preget av et udelt engasjement. Tusen takk for uvurderlig oppmuntring og støtte også i innspurtfasen. Masteroppgaven hadde aldri blitt til uten deres hjelp.

Jeg vil også takke Svein Mossige som ansatte meg på prosjektet «Voldsutsatte barn og unge i Oslo» fra september 2008 til mars 2009. Jeg ville aldri vært denne erfaringen foruten! Som forskerassistent på satellitten på NOVA har jeg fått kontorplass og lov til være med på lærerike lesegruppemøter i et veldig hyggelig miljø. En spesiell hilsen sendes Mai Britt Johansen for å få meg til å føle meg velkommen, og Tonje Gundersen for å dele frustrasjon over arbeidet sitt med meg, og minne meg på at forskere også er mennesker.

Jeg vil også takke Bendikte Steffensen og Theresa Wilberg for å hjelpe meg med å lage rom i tankene, slik at jeg kunne arbeide fokusert. Sissel Redse Jørgensen har også vært en viktig person i en avgjørende fase i arbeidsprosessen.

Takk også til Susanne Børresen og Tanya Tkachenko for å gjøre min økonomi overlevelsesbar, og til Tove og Ingolf Sjøberg for fantastiske middager en masterstudent på 4000 kr i mnd bare kan drømme om!

Tusen takk til mine venninner for å løfte meg når jeg strevde mest. Særlig til Christiane Moi som ringte meg hver dag i overkant av ett år og fikk meg avgårde til lesesalen. Takk til Maja Sund for sosiologisk inspirasjon og selvtillitsbygging. Takk til Julie From for motivasjon og for korrekturlesing i en stressende eksamensperiode. Takk til Camilla Lundberg for emosjonell støtte og til Frederick Nathanael for å riste realitetsorientering i mitt drømmende sinn. Nå kan vi danse Masterdansen, endelig!

Takk til Nic Arnevaag for å være den eneste som ikke ga meg opp når alle andre gjorde det. Du har et sjeldent pågangsdrev som våkner i møte med motgang. Det smitter.

Men mest av alt: Tusen takk til de unge jentene som valgte å svare på det åpne spørsmålet i spørreskjemaet i NOVA undersøkelsen og dele sine vanskelige opplevelser. Deres stemmer har hele tiden minnet meg på hvor viktig dette arbeidet er. Jeg dedikerer min masteroppgave til Dere.

Oslo, oktober 2011

Dagmara Bossy

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn og definisjon	1
1.2	Tidligere forskning på overgrep, ungdom og seksualitet	3
1.3	Problemstillinger	8
1.4	Datamateriale og metode	9
1.5	Leserveiledning	10
2	Metodiske refleksjoner.....	11
2.1	Innledning.....	11
2.2	Innsamling av data og hovedfunn.....	11
2.3	Fra et kvantitativt til et kvalitativt fokus	15
	Jenter og utøvere	15
	Alkohol.....	16
	Like beskrivelser	17
	Nedre aldersgrense	17
2.4	Datamaterialets styrker og svakheter.....	18
2.5	Analytisk tilnærming	19
	På søken etter de utsatte jentenes forståelse	19
	På søken etter kategorier	20
2.6	Valg av teori	22
2.7	Hvordan har det vært å jobbe kvalitativt med så korte tekster?	23
	Lese det som ikke står der	24
2.8	Førforståelse og det emosjonelle arbeidet	25
3	Teoretisk ramme.....	27
3.1	Innledning.....	27
3.2	Juridisk refleksjon.....	27

3.3	Bourdieu og kjønn	29
	Habitus	29
	Konstruksjon og reproduksjon	30
	Mulighet for agens	33
3.4	Seksuelle skript og kjønnede forventinger	36
	Konstruksjon og reproduksjon	36
	Tradisjonell kjønnsforståelse.....	38
	Mulighet for agens	39
3.5	Voldtektmyter og den seksuelle dobbeltmoral	42
	Guttenes moralske forrang	43
4	Seksuelle krenkelser mellom venner og bekjente	45
4.1	Innledning	45
	Gangen i kapittelet	45
4.2	Tidligere studier og deres inntak til analyse og kategorisering	46
	Relasjonen mellom offer og utøver (Hvem)	46
	Uønsket beføling, voldtektsforsøk eller voldtekt (Hva).....	47
	Fysisk ramme og sted (Hvor)	48
4.3	Sitater som ikke lar seg kategorisere	49
4.4	Venner og bekjente som utøvere	50
4.5	Utøvere, handlinger og fysisk ramme.....	51
4.6	Uønsket beføling med andre tilstede	52
	Hvordan oppleves den uønskede befølingen når det er andre tilstede?	54
	Først beføling, så samleie?	57
4.7	Uønsket beføling uten andre tilstede	58
4.8	Voldtektsforsøk	61
	Voldtektsforsøk som skjer mens det er andre i nærheten.....	61
	Voldtektsforsøk som skjer uten at det er andre i nærheten	62

4.9	Voldtekt i privat rom	63
	Voldtekt og alkohol	65
	Følelser som kontekst	67
4.10	Voldtekt med vitner	68
5	Seksuelle krenkelser mellom kjærester	71
5.1	Innledning og problemstilling	71
5.2	Overgrep i nære relasjoner	73
	Betydningen av vold	73
	Betydningen av sted	74
	Fra det voldelige til det ettergivende	75
5.3	Uønsket beføling og voldtektsforsøk	76
5.4	Voldtekt i juridisk forstand (24)	78
	Rus eller søvn (6)	79
	Alkohol ”mindre nødvendig” mellom kjærester?	81
	Trussel eller vold (18)	82
5.5	Uten samtykke (9)	84
5.6	Presset samtykke (9)	87
5.7	Uklar motstand (11)	90
5.8	Ukategoriserbare uønskede seksuelle hendelser	91
6	Oppsummering og avsluttende betraktninger	95
6.1	Innledning	95
6.2	Uønsket beføling og sosial aksept	95
6.3	Voldtekt	97
6.4	Jevnaldersrelaterte seksuelle krenkelser og alkohol	99
6.5	Avslutning	100
	Register	102
	Litteraturliste	103

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og definisjon

Hovedformålet med denne oppgaven er å utforske unge jenters opplevelser av seksuelle krenkelser hvor utøveren er en person som de har en relasjon til. Bakgrunnen for å rette fokus på overgrep som skjer i relasjoner mellom ungdom, er forskningsrapporten ”Vold og overgrep mot barn og unge En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole” (Mossige og Stefansen 2007). Rapporten er basert på en surveyundersøkelse foretatt av Norsk Institutt for Forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), med formålet å kartlegge omfanget av utsatthet for vold og overgrep blant barn og unge i dag. NOVA undersøkelsen utgjør innsamlingsgrunnlaget for datamaterialet som jeg har brukt i min oppgave. Gjennom studien undersøkte forskerne omfanget av utsatthet for vold og overgrep og sammenhengen mellom seksuelle overgrep og andre krenkelser, deriblant vitne til vold mellom og mot foreldre. Funn fra undersøkelsen gir ny kunnskap om barn og unges utsatthet for seksuelle og andre krenkelser (Mossige og Stefansen 2007: 9). Rapporten viser at majoriteten av seksuelle overgrep som unge jenter og gutter rapporterer, skjer utenfor den nære familien, og omlag halvparten av alle utøverne er venner, kjærester og bekjente. NOVA undersøkelsen hadde et kvantitativt tyngdepunkt, samtidig som spørreskjemaet inneholdt to åpne spørsmål vedrørende vold og overgrep. Min oppgave er en analyse av 275 åpne besvarelser som de unge jentene i NOVA undersøkelsen har gitt, vedrørende seksuelle krenkelser som skjer mellom kjærester, venner og bekjente. Den kvantitative analysen avdekker at det er et tydelig kjønnet mønster i forekomsten av seksuelle krenkelser og at mange overgrep skjer mellom unge jevnaldrende (Mossige og Stefansen 2007: 101). Omtrent alle former for seksuelle krenkelser ble rapportert av en forholdsvis større andel jenter enn gutter (Mossige og Stefansen 2007: 101). Jenter rapporterer voldtekt og voldtektsforsøk ti ganger så ofte som gutter (Mossige og Stefansen 2007: 103). Det er også langt flere jenter som rapporterer tvangspregede situasjoner forbundet med seksuelle krenkelser (Mossige og Stefansen 2007: 11). De åpne besvarelsene fra NOVA undersøkelsen egner seg godt for å finne ut av hva de tvangspregede situasjonene forbundet med seksuelle krenkelser består av, og hva som generelt skjuler seg bak de kvantitative tallene.

I den åpne spørsmålsformuleringen etterspurte forskerne de unges utsatthet for uønskede seksuelle hendelser. Utgangspunktet var å fange inn et spekter av hendelser som *kan* oppleves som krenkende, men som ikke nødvendigvis oppleves slik av alle (Mossige og Stefansen 2007: 100). Hvis ungdommen krysset av ”ja” på at de har vært utsatt for en uønsket seksuell hendelse, fikk de til rådighet fem linjer hvor de kunne beskrive hendelsen de hadde opplevd med egne ord. Jeg ønsker å bruke de åpne besvarelsene til å utforske hva seksuelle krenkelser i jevnalderrelasjoner består av. Med en kvalitativ tilnærming vil jeg forsøke å finne svar på hva de unge jentene formidler at skjer i situasjoner hvor de opplever uønskede seksuelle hendelser fra venner, kjærester eller bekjente. Et overordnet mål er å utforske fenomenet seksuelle krenkelser i relasjoner blant ungdom. Fenomenkunnskap om overgrep er nødvendig for å forstå og bekjempe et alvorlig sosialt problem som overgrep representerer. NOVA rapporten avdekket at det er en stor variasjonsbredde på hva slags type seksuelle krenkelser ungdom utsettes for. Det å utforske hva denne variasjonsbredden består av kan være et viktig bidrag til å identifisere innsatsområder for forebygging.

I forskningsfeltet for seksuelle overgrep har det hersket uenighet om hvordan seksuelle overgrep skal defineres. Det har vært debattert om man kan skille mellom grove og alvorlige krenkelser med utgangspunkt i den fysiske handlingens karakter i seg selv. Sætre skriver i en artikkel i 1997 med tittelen ”Ut av det tause rommet”, hvor hun problematiserer minimaliseringen av omfanget av seksuelle krenkelser; at man ikke kan skille mellom alvorlige og mindre alvorlige overgrep kun sett i forhold til handlingen som begås. Ved slike hendelser må man også blant annet ta hensyn til relasjonen mellom offeret og overgriperen (Sætre 1997). Definisjonsaspektet er et tema som det er viktig å ta hensyn til og diskutere. Hvordan man definerer seksuelle overgrep i en forskningsmessig sammenheng har implikasjoner for hvilken informasjon man får tilgang til og hvordan man forstår fenomenet. Det viser seg at forskere som tar utgangspunkt i ulike definisjoner har kommet frem til svært ulike konklusjoner med hensyn til utbredelsen av fenomenet (Sosial og Helsedirektoratet 2003: 9). En vid definisjon av seksuelle overgrep tenderer å fange inn en større variasjon av overgrepshendelser, også de situasjonene som kanskje er vanskelig å kategorisere. Omfangsundersøkelser innenfor feltet pleier å problematisere betydningen av hvordan man definerer overgrep. Definisjonsproblemer har vært tatt opp til diskusjon i forbindelse med omfang, men det som har blitt lite tematisert i litteraturen er hvilke implikasjoner definering av overgrep har for nettopp unge menneskers erfaringer av hva de opplever som krenkende. Jeg ønsker i min oppgave å ta utgangspunkt i en definisjon av seksuelle krenkelser som tar

hensyn til hva de utsatte jentene selv formidler at de opplever som krenkende. Tilgangen til den selvformulerte besvarelsen i NOVA studien gir mulighet til å se på hendelsen fra de utsatte jentenes eget perspektiv. Definisjonsutfordringer dreier seg ikke bare om hvordan seksuelle overgrep defineres i forskningsfeltet, men også om hva utsatte selv kaller sine opplevelser av overgrep. Mange studier viser at kvinner som har vært utsatt for voldtekt i relasjoner hvor de kjenner sine utøvere, opplever motstand i forhold til å kalle sin egen opplevelse for voldtekt (Johnson & Sigler 1997; Khan, Jackson, Kully, Badger, Halvorsen 2003; Stefansen og Smette 2006). Dette blir problematisk fordi hendelsene da ikke blir behandlet som voldtekter og overgripere blir ikke anmeldt. Problemer forbundet med å sette ord på sin overgreps-opplevelse henger tett sammen med kulturelle forståelser og myter. Jeg vil komme tilbake til definisjonsdiskusjonen og de utsattes egne defineringsprosesser. Det er et mål i oppgaven å finne ut hva som oppleves som krenkende for de unge jentene selv og ut fra dette forsøke å gi et lite bidrag til definisjonsdiskusjonen i feltet. Jeg kommer til å bruke begrepene seksuelle krenkelser og uønskede seksuelle hendelser om hverandre i oppgaven. I NOVA rapporten skriver forfatterne at begrepet krenkelse skal fungere som en samlebetegnelse på alle de tre ulike formene for vold og overgrep som det stilles spørsmål om i spørreskjemaet (Mossige og Stefansen 2007: 18). Siden jeg kun tar for meg beskrivelser av seksuelle overgrep er begrepet seksuelle krenkelser i min oppgave en samlebetegnelse for alle de uønskede seksuelle hendelsene som de utsatte jentene har beskrevet i mitt datamateriale. På denne måten viderefører jeg bruken av begrepet krenkelse i feltet.

1.2 Tidligere forskning på overgrep, ungdom og seksualitet

Forskning viser at en stor del av overgrep som ungdom opplever i dag skjer i relasjoner med jevnaldrende (Johnson & Sigler 1997; Krange og Pedersen 1999; Mossige og Stefansen 2007; Pedersen og Aas 1995;). Pedersen og Aas fant i en undersøkelse blant barn og ungdommer i Norge at mens barn blir utsatt for overgrep av voksne menn, blir jenter i ungdomsårene utsatt for overgrep av gutter som er noen år eldre enn dem (Pedersen og Aas 1995). Også i internasjonal kontekst er bekjente og date-partnere overrepresentert som overgripere når unge kvinner opplever voldtekt (Johnson & Sigler 1997; Khan m.fl. 2003; Khan & Madison 2004; Koss, Dinero, Seibel 1988). Fokuset i den sammenhengen rettes ofte mot forskjellen mellom voldtekter som skjer mellom to som kjenner hverandre, og overfallsvoldtekter hvor

overgriperen gjerne er en fremmed. Forsking viser at vi generelt utviser mer toleranse for voldtekt som skjer i kjæresteforhold enn overfallsvoldtekter som påføres kvinner av fremmede (Wiehe & Richards 1995). Ofte er dette forbundet med samfunnsmessige holdninger om at kvinner som blir voldtatt av menn de kjenner har selv bidratt til å havne i en slik situasjon (Wiehe & Richards 1995: 18). Noen studier har antydnet at overgrep i nære relasjoner kan være mer skadelige enn overfallsvoldtekter. Elementet tillitsbrudd er viktig i denne sammenhengen (Johnson & Sigler 1997; Wiehe & Richards 1995). Kvinner som har vært utsatt for voldtekt fra menn som de på et tidligere tidspunkt har hatt en nær relasjon til og stolt på, får vanskeligheter med intimitet og tillit når de etablerer forhold senere i livet (Wiehe & Richards 1995: 43-54). Dette understreker viktigheten av å forske på overgrep som skjer i relasjoner.

En studie som tar for seg problematikken forbundet med defineringsprosesser som de utsatte for voldtekt strever med, er undersøkelsen "Det var ikke en voldtekt, mer et overgrep..." gjennomført av Stefansen og Smette i 2006. Studien har et lignende utgangspunkt som surveyundersøkelsen jeg henter datamaterialet mitt fra, siden den har et kvantitativt tyngdepunkt hvor overgrepsbeskrivelsene utgjør en kvalitativ komponent (Stefansen og Smette 2006: 38). Studien viser at det er kulturelle og normative forståelser forbundet med hvordan kvinner selv opplever og tolker sine opplevelser av voldtekt. Spørsmålene som tas opp er om grensen for hva som oppleves som voldtekt kan variere med hvilken relasjon det er mellom partene og situasjonen omkring hendelsen. Studien problematiserer forståelsen av eksplisitt fysisk vold og psykisk press som kan være et subtilt pressmiddel for overgripere som kjenner sine ofre (Stefansen og Smette 2006: 35). Kulturelle forestillinger om kjønn og forståelsen av relasjonen mellom de involverte hindret respondentene i å kategorisere sine opplevelser som voldtekt (Stefansen og Smette 2006). Det foreligger også noen studier i internasjonal sammenheng som har et lignende datasett innenfor denne delen av forskningsfeltet, men utsnittene i disse undersøkelsene er gjennomgående lengre og undersøkelsene er mindre og mer fokuserte på seksuell vold i relasjoner (Khan m.fl. 2003; Khan & Madison 2004; Koss m.fl. 1988). De amerikanske undersøkelsene retter også fokus på problemer de utsatte kvinnene har med å kalle det de har opplevd for voldtekt.

Vanskeligheter med å kalle et seksuelt overgrep for voldtekt kan handle om uklare grenser for når subtilt press går over til å bli vold. Slike uklarheter gjenspeiler kjønnede kulturelle forståelser for hvordan kvinner og menn skal oppføre seg i seksuelle settinger. Fordi seksuelt

Samtykke ofte er en subtil forhandlingsprosess er det vanskelig å definere grensene for når det er snakk om misforståelser og eksplisitt press (Powell 2008). Kulturelle beskjeder som blir formidlet gjennom voldtektmyter kan for eksempel være at når en kvinne sier nei så mener hun egentlig ja, og at det ofte er hennes egen skyld at hun blir utsatt for voldtekt (Bohner, Eyssel, Pina, Siebler og Viki 2009; Stefansen og Smette 2006). Voldtektmytene kan være mettet med kjønnede forståelser som kan utgjøre grunnlag for sosialisering når unge kvinner i dag skal hente kunnskap om hvordan mestre pressede seksuelle situasjoner med gutter som de har en relasjon til. Forskning på unge kvinners forståelse av seksualitet viser at jenter hele tiden må forholde seg til motstridende kulturelle beskjeder om seksualitet, kjønn og kjærlighet (Phillips 1999a: 34). De motstridende kulturelle oppfatningene gjenspeiler sosiale praksiser forbundet med kjønn og seksualitet. På den ene siden forventes unge jenter å ha god kontakt med sitt eget begjær, være frie og sofistikerte og seksuelt krevende, på den andre siden skal de også opptre omsorgsfulle, uskyldige og sårbare og opptatt av sine partners ønsker, i tråd med tradisjonelle feminitetsnormer (Phillips 1999a: 39 – 47). Det strides om graden av påvirkning fra de tradisjonelle feminitetsnormer på unge kvinner i dag. På den ene ytterpunktet lanseres teorier om unge jenter i det vestlige postmoderne samfunnet som frie aktører, som har en likeverdig deltagelse på utformingen av de nære relasjonene som de befinner seg i (Giddens 1992). Innenfor denne konteksten er seksualiteten formbar og et aktivt ledd i et individuelt identitetsprosjekt, hvor løsrivingen av tradisjonelle kjønnsnormer står sentralt (Giddens 1992). Samtidig foreligger det mye empirisk forskning som understreker at de tradisjonelle feminitets- og maskulinitetsnormene fortsatt er gjeldende, på tross av en overordnet ide om deres forvitring (Powell 2008; Jamieson 1999). Ut fra slike motstridende kulturelle forventninger kan jenter oppleve press i seksuelle situasjoner. En måte for jentene å beholde sin forståelse av feminitet og samtidig ivareta sin integritet på kan være å inngå i subtile forhandlingsmekanismer om seksuelt samtykke (Gavey 2005; Phillips 1999; Powell 2008; Tollman 2005). Den subtile forhandlingsmekanismen kan være en forklaring på at det er vanskelig å identifisere når psykisk press blir tvang.

En annen grunn til at kvinner har problemer med å kalle seksuelle overgrep for voldtekt kan også handle om at de ikke ønsker å bli sett på som ofre (Gavey 2005; Khan & Madison 2004; Lamb 1999; Wiehe & Richards 1995). Offerbegrepet er i likhet med voldtektbegrepet også forbundet med kulturelle forståelser som gjør at de utsatte kvinnene føler motstand mot å gi seg selv et slikt stempel. Begrepet offer konnoterer ofte passivitet og hjelpeløshet (Lamb 1999; Stefansen og Smette 2006; Wiehe & Richards 1995: 5-6). Forskning viser at kategorier

som ikke antyder offer-begrepet oftere brukes når kvinner skal beskrive overgrep som de har opplevd fra personer som de kjenner (Khan & Madison 2004; Lamb 1999; Stefansen og Smette 2006). I Pedersen og Aas sin studie var ”press til samleie”-vanligste overgrepskategori (Pedersen og Aas 1995; Pedersen 2005). Powell skriver også at samleie under press er et av de mest utbredte formene for overgrep som rapporteres blant unge mennesker i dag (Powell 2008).

Avstand fra offerbegrepet handler også om de unges selvforståelse som agenter, særlig i konteksten av seksuelle overgrep (Smette, Stefansen, Mossige 2009). I en studie hvor ungdommer ble forespurt deres fortolkning av ansvarsfordeling i situasjoner hvor jenter under seksuell lavalder ble utsatt for seksuelle krenkelser av en gutt over 18 år, avdekkes at stor andel ungdommer mener at unge jenter er delvis ansvarlige for hvilke seksuelle situasjoner de havner i (Smette m.fl. 2009: 363). Det er konstruksjonen av agens i unge menneskers forståelse av forskjellige seksuelle situasjoner som forskerne her vil til livs (Smette m.fl. 2009: 351). Opplevelsen av å være ansvarlig agent henger sammen med samfunnsmessige forventninger til de unge om å ta viktige valg og beslutninger tidlig i livet (Smette m.fl. 2009: 368). Et viktig funn i denne sammenhengen er at selv i situasjoner hvor unge mennesker anerkjenner overgriperens rolle så anser de fortsatt den utsatte jenta for å være ansvarlig i krenkelsessituasjonen (Smette m.fl. 2009: 370). Unge menneskers evne til å attribuere ansvar til ofre i seksuelle overgrepssituasjoner bidrar til å reproducere seksuell dobbeltmoral. De kulturelle kjønnede forståelsene bidrar også til at ofre for overgrep ofte strever med følelser av skyld (Smette m.fl. 2009: 370).

I forlengelsen av ulike kategorier for uønskede seksuelle opplevelser har det også blitt forsket på hva det er som skjer når ungdommer gjør seg seksuelle erfaringer som de senere angreer på (Krange og Pedersen 1999). Krange og Pedersen (1999) tok også utgangspunkt i et datamateriale som ble hentet fra en større surveyundersøkelse med et kvantitativt tyngdepunkt. Bakgrunnsundersøkelsen deres heter Ungdom, livsstil og rusmidler (ULR), hvor et representativt utvalg av unge i Oslo og Akershus ble fulgt fra 1987 til 1993 (Krange og Pedersen 1999: 49-50). I analysen forsøkte forskerne å identifisere korrelasjoner mellom fenomenet ”seksuelle angreerfaringer” med spørsmål forbundet med psykososiale faktorer, røykevaner, alkohol og rusmiddelbruk, kriminell atferd, relasjonelle mønstre i oppvekstfamilien og sosioøkonomiske kategorier hos den som fyller ut skjemaet (Krange og Pedersen 1999: 50). Deres problemstillinger handlet om å belyse ungdommers angre på sex

gjennom å si noe om omfanget av fenomenet, men også kartlegge hva det er ungdommer som angre på sex angre på. De var opptatt av hva slags handlinger som aktiviserte anger og om det finnes noen kjønnede tilbøyeligheter i det å angre på sex for unge mennesker. I tillegg til dette ville Krange og Pedersen kartlegge om angreerfaringene føyer seg inn i livsløp preget av psykososiale problemer (Krange og Pedersen 1999: 49). Tradisjonelle kjærlighetsnormer gjorde seg gjeldende i Krange og Pedersen sitt materiale (Pedersen 2005: 276). De identifiserer også at alkohol var en typisk komponent i angre-erfaringene hos de unge jentene som ble utsatt for voldtekt i deres studie (Krange og Pedersen 1999: 51; Pedersen og Aas 1995; Pedersen og Skrondal 1996; Pedersen 2005). Ungdommene opplevde å angre på sex i situasjoner som var preget av fest og rus (Krange og Pedersen 1999: 54), hvor andre ungdommer også var tilstede. Pedersen har trukket denne konklusjonen videre i sin egen analyse i boken "Nye Seksualiteter" hvor han skriver om overgrep mellom jevnaldrende og karakteriserer den typiske konteksten for overgrep blant ungdom til å være fester med mye alkohol (Pedersen 2005: 272). Et annet interessant funn er at jenter med angre-erfaringer viser seg i Krange og Pedersen sin studie å ha kraftig forøkt sannsynlighet for seksuelle overgrep i tenårene (Krange og Pedersen 1999: 56). Reviktimiseringaspektet ved seksuelle overgrep understreker at det er viktig å studere ungdomsrelaterte overgrep. Kunnskap om overgrep på et tidlig stadium kan identifisere overgreps-relaterte problemer hos unge og bidra til at de ikke går inn i lignende mønstre senere i livet. Omfattende forskning støtter antagelsen at tidlige overgrep øker risikoen for å bli utsatt senere i livet (Mossige & Abrahamsen 2007: 133). Selv om forskningen primært betrakter reviktimisering som noe som skjer i voksen alder, viser en rekke studier at det også kan finne sted allerede i ungdomsskolealder, blant de som har vært utsatt for seksuelle krenkelser og overgrep i barndom (Mossige & Abrahamsen 2007: 135).

Den overnevnte forskningen viser betydningen av kulturelle forståelser forbundet med voldtekt som skjer i relasjoner, og utfordringer forbundet med forskning på seksuelle overgrep blant ungdom. NOVA rapporten antyder at arbeid rettet mot kjønnede strukturer som gir grobunn for kjønnsrelaterte krenkelser er et viktig innsatsområde for forebygging av seksuelle overgrep blant unge (Mossige og Stefansen 2007: 13). Aspektene tradisjonell kjønnsforståelse, alkoholrelaterte overgrep, subtilt press og agens er viktige stikkord i forhold til hvilke spørsmål det er viktig å stille i denne oppgaven.

1.3 Problemstillinger

Mitt overordnede formål er å kartlegge hva det er som skjer når unge jenter opplever pressede seksuelle situasjoner og voldtekt i relasjoner mellom jevnaldrende. Jeg ønsker først og fremst å stille spørsmål knyttet opp til hvilke type hendelser de unge jentene rapporterer som uønskede seksuelle hendelser, og hvordan deres opplevelser fordeler seg mellom utøvergruppene venner, kjæreste og bekjente. Et overordnet spørsmål er:

- Hva skjer når unge jenter opplever uønskede seksuelle hendelser med en person som de har en relasjon til?

Det overordnede spørsmålet kan konkretiseres med flere underspørsmål som det er mulig å stille til det foreliggende datamaterialet. Først og fremst er jeg opptatt av å finne ut hva slags handlinger som de unge jentene rapporterer som uønskede seksuelle hendelser:

- Hvilke type handlinger rapporterer jenter som uønskede seksuelle hendelser når venner, kjærester eller bekjente er utøvere?
- Kan de seksuelle handlingene som unge jenter opplever som uønskede være knyttet til hvilken relasjon det er mellom de utsatte jentene og deres utøvere?

Som jeg har pekt på overfor har det også blitt stadfestet en sammenheng mellom alkohol og voldtekt i relasjoner mellom jevnaldrende (Pedersen og Aas 1995; Pedersen og Skrondal 1996; Pedersen 2005). Jeg er derfor også interessert i om de uønskede seksuelle hendelsene som jentene formidler i mitt materiale også er preget av alkohol. Jeg forsøker å favne om dette perspektivet gjennom å stille spørsmål forbundet med hvor de uønskede seksuelle hendelsene finner sted og hvilken rolle alkoholen spiller i de seksuelle krenkelsene. Mine underproblemstillinger er dermed:

- Hvor skjer de uønskede seksuelle hendelsene som skjer i relasjoner mellom jevnaldrende?
- Hvilken rolle spiller alkohol i de uønskede seksuelle hendelsene som unge jenter opplever i relasjoner med jevnaldrende?

I tråd med de overnevnte kulturelle forståelsene om kjønn og seksualitet ønsker jeg også å finne ut om spørsmål forbundet med samtykke, tvang og handlingsrom er relevante. Jeg er

opptatt av om heteronormative føringer virker inn når jentene opplever uønskede seksuelle hendelser fra gutter som de kjenner. En viktig underliggende problemstilling er dermed:

- Er kjønnete kulturelle forståelser relevante som forståelsesgrunnlag på uønskede seksuelle hendelser som jenter opplever i relasjoner med jevnaldrende?

Og i forlengelsen av dette:

- Hvordan påvirker kulturelle forståelser om kjønn og seksualitet unge jenter i uønskede seksuelle hendelser som skjer mellom venner, kjærester og bekjente?

Det er viktig at problemstillingene passer til den type datamateriale som benyttes i oppgaven. I det følgende vil jeg kort si litt om datamaterialet og hvordan jeg har tenkt til å gå frem for å finne svar på mine forskningsspørsmål.

1.4 Datamateriale og metode

Ungdommene som har besvart spørreskjemaet og fylt ut den åpne plassen har skrevet nære og personlige beskrivelser av sine opplevelser. Beskrivelsene er korte og de er håndskrevne, derfor er de også i korteste laget for et kvalitativt analyseperspektiv. Samtidig er besvarelsene mange og de egner seg godt for identifisering av mønstre og kartlegging av hvilke handlinger som skjer når jenter rapporterer uønskede seksuelle hendelser mellom jevnaldrende. Materialet gjør det mulig å få tilgang til hva jentene selv forstår som krenkende og hvordan de ser den situasjonen som de er en del av. Besvarelsene gir dessverre ikke inngående informasjon om hvordan jentene forholder seg til kjønnete kulturelle beskjeder. Jeg ønsker likevel å forsøke å få tak i den underliggende kulturelle forståelsen som de utsatte jentene trekker på. Dette vil jeg gjøre gjennom å se tekstutsnittene som jentene har skrevet ikke bare som en gjengivelse av deres opplevelse av det som skjedde, men også som en formidling av deres forståelse av det de har opplevd. Gjennom denne tilnærmingen ønsker jeg å finne hvilke *verdier* og *forventninger* som de utsatte jentene opplever i situasjonen og formidler videre gjennom sin tolkning i sitatet. Det er først og fremst verdier forbundet med heteroseksuell praksis om hvordan kvinner og menn samhandler i situasjoner med en seksuell kontekst som jeg er interessert i. Det kan være en viktig innfallsvinkel i forhold til hvilken virkelighetsforståelse de utsatte jentene trekker på. En slik tilnærming kan være hensiktsmessig for å få tak i den underliggende kulturelle forståelsen som virker på hvordan

jentene formidler sin rolle i de uønskede seksuelle hendelsene. Et viktig spørsmål i denne sammenhengen er ikke bare hvilke kulturelle forståelser som jentene formidler – men også hvilken kulturell kontekst jentene kan sies å skrive sine opplevelser ut fra.

1.5 Leserveiledning

Jeg vil begynne oppgaven med å følge opp tråden om datamaterialet i innledningen, og introdusere leseren for "Metodiske refleksjoner" i kapittel 2. I metodekapitlet presenterer jeg hovedfunn fra NOVA studien og redegjør for min utvelgelse av den delen av data som ble relevant for min oppgave. Jeg viser også hvilke utfordringer som har fulgt meg gjennom forskningsprosessen. Kapitlet tar opp problemstillinger forbundet både med datamaterialets egenart, men også temaet seksuelle krenkelser i seg selv og kjønnen førforståelse. Metodekapitlet kommer før kapitlet om teoretisk ramme, fordi den teoretiske overbygningen i stor grad hviler på datamaterialets karakter. I teorikapitlet (kapittel 3) redegjør jeg for de to teoretiske inntakene som jeg har valgt å anvende for å forstå de uønskede seksuelle hendelsene som skjer i relasjoner mellom jevnaldrende. Jeg vil her presentere og gå gjennom Bourdieus begrep om kjønnen heteroseksuell habitus, og teorien om seksuelle skript. I teorikapitlet tar jeg for meg konstruksjon og reproduksjon av kjønnen kunnskap, viser hva den tradisjonelle kjønnsforståelsen består av og diskuterer muligheter for handlingsrom og agens innenfor de respektive teoretiske tilnærmingene. I slutten av teorikapitlet diskuterer jeg den tradisjonelle kjønnsforståelsen opp mot den samfunnsmessige konteksten og empirisk forskning. Det fjerde og femte kapitlet er tilegnet analyse, som er delt opp i flere deler. Jeg fordypes meg først i seksuelle krenkelser som skjer mellom venner og bekjente (kapittel 4). Her trekker jeg frem noe av den tidligere forskningen og presenterer en overordnet oversikt over kategoriene uønsket beføling, voldtektsforsøk og voldtekt, som skjer når de involverte er alene og mens det er andre i nærheten. I kapittel fem følger jeg opp analysen og fordypes meg i seksuelle krenkelser mellom kjærester (kapittel 5). Nye teoretiske inntak presenteres her, som har å gjøre med seksuell ettergivenhet og juridiske diskusjoner forbundet med voldtekt. Jeg oppsummerer funn og gir avsluttende betraktninger i kapittel 6. Her trekker jeg også videre relevante problemstillinger fra analysen generelt.

2 Metodiske refleksjoner

2.1 Innledning

Mitt første møte med feltet var mitt første møte med datamaterialet. Jeg har brukt mye tid til å reflektere rundt datamaterialets karakter, dets styrker og svakheter, hvordan dataene kan brukes og dataenes innhold i seg selv. Jeg ønsker å bruke plass i metodekapittelet til å redegjøre for noe av dette. Jeg vil vise hvordan jeg har gått frem i utvelgelsen fra det foreliggende datamaterialet i forhold til min problemstilling og hvilke utfordringer jeg har møtt på underveis. Jeg vil begynne med å presentere hvordan det foreliggende materialet ble samlet inn og noen hovedfunn fra den kvantitative analysen som utgjør rammen for min problemstilling.

2.2 Innsamling av data og hovedfunn

Det er selve rapporten om forekomsten av vold og overgrep blant barn og unge, som ble utgangspunktet for mitt første møte med temaet relasjonsrelaterte seksuelle krenkelser blant ungdom. I alt deltok 7033 avgangselever fra videregående skole i NOVA undersøkelsen, fra 67 videregående skoler i Norge. Det er for det meste 18-åringer som har besvart spørreskjemaet. Alderstrinnet begrunnes med at ungdom på denne alderen er gamle nok til å reflektere over konsekvenser av vold eller overgrep og ville ta disse temaene på alvor (Mossige og Stefansen 2007: 35). Selve utfyllingen av spørreskjemaet fant sted i klasserommet med en lærer tilstede (Mossige og Stefansen 2007: 39). Forut for utfyllingen hadde elevene fått en informasjonsbrosjyre som forberedte dem på de alvorlige temaene som ville bli tatt opp i undersøkelsen. Forskere reflekterer i rapporten muligheten for tullesvar, hvor de gjør rede for hvordan de kvalitetssikret materialet gjennom å foreta en manuell kontroll (Mossige og Stefansen 2007: 40). En slik kvalitetssikring viste seg aktuell kun for noen få besvarelser av vel 7000, hvilket antyder at de fleste avgangselever i videregående skole er voksne nok til å avstå fra å gi feilaktige svar på slike alvorlige spørsmål (Mossige og Stefansen 2007: 40).

Som nevnt avdekket den kvantitative analysen et vesentlig kjønnet mønster i utsatthet for seksuelle krenkelser. I rapporten har forskerne skilt ut hendelser som innebærer beføling og onanering som milde seksuelle krenkelser og finner at 22 prosent av jentene (3798) som har besvart spørreskjemaet og 8 prosent av guttene (2879) rapporterer slike krenkelser. Blant de alvorlige krenkelsene er det 15 prosent av jentene (3914) og 7 prosent av guttene (2888) som rapporterer alle former for uønsket sex (Mossige og Stefansen 2007: 103). Det en stor andel av dem som har krysset av for at de har vært utsatt for en mild eller alvorlig seksuell krenkelse som har valgt å ikke besvare det åpne spørsmålet. Noen har også tatt seg tid til å skrive i den åpne plassen at de ikke ønsker å rippe opp i det som har skjedd (Bossy og Farstad 2009: 79). I likhet med konklusjonen etter den manuelle kontrollen av det kvantitative materialet, bekrefter besvarelsen av type ”jeg ønsker ikke å rippe opp i dette” alvoret som de åpne beskrivelsene preges av.

Spørsmålet om de personlig opplevde uønskede seksuelle hendelsene begynte på side 13 i spørreskjemaet som elevene fylte ut. Når respondentene hadde kommet til denne siden hadde de lagt bak seg spørsmål vedrørende vold fra og vitne til vold mellom foreldre. Dette utgjorde en viktig del av konteksten, som hadde gjort dem følelsesmessig forberedt på å besvare et alvorlig og personlig tema. Sekvensen ble innledet på følgende måte:

”Spørsmålene i denne delen av spørreskjemaet handler om uønskede seksuelle hendelser både da du var barn og i ungdomstida. Først spør vi om du har opplevd slike hendelser. Hvis du har hatt slike opplevelser ber vi deg også om å svare på spørsmål om den første og den siste av disse.” (Spørreskjema)

Etter dette kommer først en avkrysningsdel hvor ungdommen krysser av for hvilken uønsket seksuell handling de har vært utsatt for, og utfyllende spørsmål om den første og siste uønskede seksuelle hendelsen:

Spørsmål om uønskede seksuelle hendelser

Spørsmålene i denne delen av spørreskjemaet handler om uønskede seksuelle hendelser både da du var barn og i ungdomstida. Først spør vi om du har opplevd slike hendelser. Hvis du har hatt noen slike opplevelser ber vi deg også om å svare på spørsmål om den første og den siste av disse hendelsene.

Har du vært utsatt for noe av det følgende mot din vilje?

(Sett to kryss for hver linje)

	Før du fylte 13 år			Etter at du fylte 13 år		
	Nei	Ja	Antall ganger	Nei	Ja	Antall ganger
Noen har blottet seg for deg	☐	☐	<input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>
Noen har befølt deg	☐	☐	<input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>
Du har befølt deg selv foran noen	☐	☐	<input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>
Du har befølt en annen	☐	☐	<input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>
Du har onanert foran noen	☐	☐	<input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>
Du har hatt samleie	☐	☐	<input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>
Du har hatt munnsex	☐	☐	<input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>
Du har hatt analsex	☐	☐	<input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>
Du har hatt annen form for sex	☐	☐	<input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>
<hr/>						
Du har vært utsatt for voldtektsforsøk	☐	☐	<input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>
Du har vært utsatt for voldtekt	☐	☐	<input type="text"/>	☐	☐	<input type="text"/>

På side 14 kommer en oppramsing av forhåndsdefinerte utøverkategorier, og det er her den første utvelgelsen i prosessen begynte: å skille ut den delen av materialet som er relevant for min problemstilling. Av 16 utøverkategorier var det 3 som var interessante for analyse i min oppgave, altså venner, kjærester og bekjente. Den aktuelle siden i spørreskjemaet ser slik ut:

D. Hvem var personen som gjorde dette mot deg?

- ☐ En venn / venninne
- ☐ Kjæreste
- ☐ En fremmed
- ☐ En bekjent
- ☐ En trener eller leder på en fritidsaktivitet
- ☐ En lærer / ansatt på skolen eller barnehagen
- ☐ Bror
- ☐ Søster
- ☐ Far
- ☐ Stefar / mors partner
- ☐ Mor
- ☐ Stemor / fars partner
- ☐ Bestefar
- ☐ Bestemor
- ☐ En annen slektning
- ☐ Annen

Oppgi hvem (ikke navn):

E. Da dette skjedde, var det alkohol med i bildet?
(Sett ett kryss)

- ☐ Nei
- ☐ Ja, både jeg og den/de andre var beruset
- ☐ Ja, jeg var selv beruset
- ☐ Ja, den/de andre var beruset

F. Kan du beskrive hva som skjedde, og hvem som var involvert (uten å nevne navn)?

Det siste åpne spørsmålet som informantene fikk før den åpne plassen var “Kan du beskrive hva som skjedde, og hvem som var involvert (uten å nevne navn)?”. Det er dette spørsmålet (etter utøverkategori) som representerer hovedinntaket til mitt datamateriale. Den samme oppstillingen fulgte på side 15 i spørreskjemaet, hvor den siste uønskede seksuelle hendelsen skulle beskrives. Jeg har bedrevet en inngående bearbeidelse av hele det kvalitative materialet på tilsammen 983 åpne besvarelse fra gutter og jenter som rapporterer uønskede seksuelle hendelser i undersøkelsen. Det er en mye større andel jenter enn gutter som har valgt å svare på det åpne spørsmålet, og det er interessant at gutter også beskriver uønskede seksuelle hendelser med jenter som er deres venner, kjærester og bekjente. Det var om lag 380 besvarelser fra jenter hvor det var en venn, kjæreste eller kjent som var utøver, og tilsvarende 74 gutter som hadde krysset av for disse utøver-kategoriene. Jeg har valgt å konsentrere meg om jentenes beskrivelser for å belyse den kjønnede dimensjonen fra jentenes perspektiv.

I begynnelsen av denne prosessen søkte jeg samtidig som jeg leste de åpne besvarelsene, å få en teoretisk oversikt og fordype meg i all forskning på unge mennesker og overgrep som jeg kunne komme over. Etter hvert måtte jeg ta noen viktige valg med hensyn til hvor stor del av materialet som ble samlet inn i NOVA undersøkelsen som skulle være relevant for min masteroppgave. Hovedfunnet i forbindelse med den kjønnede dimensjonen spilte en rolle i forhold til utforming av min problemstilling. Med hovedinteresse for jenters opplevelser av relasjonsrelaterte seksuelle krenkelser har jeg endt opp med å plukke ut 275 sitater fra de 983 åpne besvarelsene i undersøkelsen. Alle disse omhandler uønskede seksuelle opplevelser som skjer mellom kjærester, venner og bekjente hvor jenter er de utsatte. Utvelgelsesprosessen bestod av flere trinn som jeg vil presentere nå.

2.3 Fra et kvantitativt til et kvalitativt fokus

Jenter og utøvere

I analysedelen har jeg som nevnt tatt utgangspunkt i 275 sitater fra NOVA materialet som beskriver uønskede seksuelle hendelser mellom kjærester, venner og bekjente. Blant mine 275 sitater er det 113 beskrivelser av uønskede seksuelle hendelser med bekjente som utøvere, 87 hvor venner er utøvere og 74 kjærester. Jeg har tatt flere valg i forhold til utvelgelse av materiale, før jeg endte opp med et slikt antall. Det aller første viktige valget i forhold til utvelgelse av hvilke sitater som skulle være relevante for min problemstilling, var å skille ut guttenes og jentenes besvarelser på det åpne spørsmålet. De åpne besvarelsene var ikke koblet til respondentenes kjønn, og forarbeidet bestod av å gå inn i datamatriksen og hente ut hvilket kjønn det var på den besvarelsen jeg senere skulle analysere. For å svare på min overordnede problemstilling om hva det er som skjer når unge jenter opplever situasjoner av uønskede seksuelle hendelser med en person de har en relasjon til, trengte jeg skille jentenes og guttenes beskrivelser fra hverandre. I neste omgang måtte jeg velge ut de utøverkategoriene som skulle være viktige for utforskning av relasjonsrelaterte seksuelle krenkelser, hvorpå jeg skilte ut alle de besvarelsene som jentene hadde skrevet hvor de hadde krysset av for ”venn”, ”bekjent” eller ”kjæreste” på de forhåndsdefinerte utøvergruppene. Etter at jentesitatene var skilt ut, trengte jeg å se nærmere på alkoholspørsmålet som blir stilt til jentene, før de får muligheten til å beskrive den uønskede seksuelle hendelsen de har opplevd.

Alkohol

Et mellomspørsmål til respondentene før den åpne plassen handler om alkohol. Svaralternativene på dette spørsmålet favner om den utsatte jenta eller utøveren alene var beruset, eller om de var det begge de to, eller ingen av dem. Det er lagt opp til et avkrysningssvar på dette spørsmålet. Det kvantitative spørsmålet om alkohol har jeg valgt å se bort fra. Dette er et valg jeg tok underveis i analyseprosessen, i ettertid kan jeg også identifisere at jeg med dette valget endret fokuset i min forskningsprosess fra en kvantitativ til en kvalitativ tilnærming. I begynnelsen av utvelgingsprosessen hvor jeg plukket ut de sitatene fra det foreliggende materialet som skulle være aktuelle for min problemstilling, handlet mitt arbeid mye om opptelling. Jeg telte opp hvor mange jenter og gutter som hadde besvart det åpne spørsmålet om uønskede seksuelle hendelser, så telte jeg opp hvor mange av disse igjen som hadde krysset av for at en venn, kjæreste eller bekjent var utøver og jeg telte gjerne flere ganger etter hvert som jeg skilte ut flere og flere sitater. Det samme gjorde jeg også på alkoholspørsmålet, jeg telte opp hvor mange jenter som hadde krysset av på at de alene var beruset når den uønskede seksuelle hendelsen skjedde, hvor mange det var som krysset av på at kun utøveren var beruset, hvor mange som oppga at de begge to var beruset og hvor mange situasjoner det var hvor ingen av de involverte var beruset. Etter først å ha telt opp hvor mange gitte svar det var i hver av de fire svarkategoriene, gikk det opp for meg at tallene fra denne opptellingen ikke ga meg noe mening. Det hadde på et tidligere tidspunkt virket fristende å se disse tallene i forhold til den åpne besvarelsen, men en slik sammenligning var forvirrende. Jeg oppdaget på dette tidspunktet også at alkoholens rolle utdypes på en mye mer interessant måte i den åpne besvarelsen, som ikke alltid nødvendigvis var i tråd med den avkrysningen jentene hadde gjort på alkoholspørsmålet. Mange jenter har lagt vekt på om de selv var beruset eller ikke i selve den åpne beskrivelsen, hvor de også har gitt uttrykk for at selv om hendelsen skjedde på en fest hvor alkoholen var en del av bildet forøvrig, så var ikke noen av de involverte beruset. Det er den utdypende informasjonen om alkoholens betydning i forhold til konteksten som var interessant for meg. De kvantitative dataene ga meg kun en tallmessig oversikt, mens den åpne besvarelsen en kvalitativ utdypning av hvilken mening alkohol hadde i hendelsene som de utsatte jentene hadde beskrevet. Med et endret fokus kom det også andre utvelgingskriterier som jeg har tatt hensyn til i utvelgelsen av det aktuelle datamaterialet.

Like beskrivelser

Et annet viktig grep som jeg har gjort i analysen er at jeg har slått sammen den første og siste uønskede seksuelle hendelsen som jentene beskriver. Jeg har gjort dette fordi det er selve fenomenet relasjonsrelaterte seksuelle krenkelser som jeg er interessert i å utforske i oppgaven. For å utforske de relasjonsrelaterte krenkelsene har jeg valgt en grundig gjennomgåelse av fenomenet gjennom å se på hva jentene skriver i sin besvarelse på det åpne spørsmålet – og ikke en kvantitativ tilnærming som skiller mellom den første og den siste hendelsen. Slik jeg ser det er begge hendelsene et uttrykk for jentenes opplevelse av hva det er som skjer når de inngår i uønskede seksuelle hendelser med en person de har en relasjon til. Så lenge hendelsen knyttes til de utvalgte utøvrerkategoriene, så er det ikke relevant om det er den første eller den siste hendelsen. Det at jeg har slått sammen disse to hendelsene har noen implikasjoner på opptellingen av datamaterialet generelt. For eksempel har jeg valgt å ikke telle med to like sitater som er ord for ord identiske. Dette forekommer gjerne hvis den utsatte jenta har opplevd det samme på både den første og siste uønskede seksuelle hendelsen, gjerne er dette opplevelser som hun har hatt med en og samme person, hvor hun enten skriver de samme ordene så det blir to helt like setninger, eller at hun skriver kun «det samme som forrige». Det er derfor viktig for meg å presisere at tallene 113 bekjente, 87 venner og 74 kjærester ikke sier noe om hvor mange jenter som er utsatt eller hvor mange utøvere det er innenfor de gitte utøvergruppene. Tallene svarer til de forskjellige beskrivelsene som jentene har gitt innenfor de tre utøvergruppene.

Nedre aldersgrense

Et annet ledd i utvelgelsen er at jeg har tatt ut de sitatene hvor den utsatte jenta er under 13 år gammel. Jeg har valgt å følge den bakenforliggende forskningsrapporten i forhold til nedre grense av hva som skal defineres som en aldersgrense mellom barn og ungdom (Mossige og Stefansen 2007: 19-20). Mossige og Stefansen begrunner valget av å betrakte en person over 13 år som ungdom siden dette er alderen hvor barn begynner på ungdomskolen. Barndomserfaringer er da reservert hendelser som skjer før fylte 13 år (Mossige og Stefansen 2007: 19). Jeg har også oppdaget en øvre grense i mitt materiale, som datamaterialet i seg selv har fordret, hvor det finnes jenter som inngår i kjæresteforhold med menn som var opp til 10 år eldre enn dem. Beskrivelser av seksuelle krenkelser hvor utøveren er venn, bekjent eller kjæreste som innebærer mer enn 10 år i aldersforskjell, har blitt tatt ut. Dette er en

skjønnsmessig vurdering på mine vegne i forhold til at temaet er begrenset til unge jevnalderrelaterte krenkelser. Her er det likevel viktig å merke seg at de fleste kjærestene som jentene oppgir er noen år eldre enn dem. Det virker også å være en generell tendens i feltet forøvrig (Phillips 1999b). Med disse utvelgelseskriteriene har jeg endt opp med 275 sitater som utgjør mitt datamateriale. Neste trinn i analyseprosessen bestod av å finne ut hva slike data kan brukes til.

2.4 Datamaterialets styrker og svakheter

På tross av at materialet er begrenset med tanke på knapphet i tekstene så er dette likefullt et inntak til beskrivelser som gir innpass til et lite tilgjengelig fenomen. Informasjonen som gis på de korte sitatene omhandler seksuelle hendelser som i seg selv fordrer en personlig beskrivelse av en intim opplevelse. Informasjonen som gis er noen ganger veldig detaljert og sitatene bærer preg av å være personlige. Det er interessant at informantene gir detaljerte og intime beskrivelser, med tanke på at spørreskjemaet i seg selv kan sies å gi distanse til en potensielt traumatisk opplevelse. I utgangspunktet tenkte forfatterne at det å bruke en spørreskjemakontekst ville gjøre det lettere i forhold til å krysse av på at man har vært utsatt for noe krenkende, enn å snakke åpent om det. Det å gjengi den vanskelige opplevelsen med egne ord som svar på et åpent spørsmål i et spørreskjema, har vist seg å være et godt innsamlingsalternativ. Jeg tenker at det kan være nettopp den distansen som skapes gjennom spørreskjemakonteksten som gjorde at de utsatte jentene og guttene fikk en mulighet til å utbrodere en vanskelig hendelse som de hadde opplevd, til forskjell fra hva de ville valgt å si i en intervjusituasjon. Spørreskjemakonteksten virker å ha skapt en fortrolig og anonym setting hvor vanskelige opplevelser kan formidles uten å måtte ta hensyn til hvordan mottageren vil reagere på det man forteller, noe som kan være et utfordrende element i for eksempel en intervju-situasjon.

Den åpne spørsmålsformuleringen representerer en styrke. Som nevnt innledningsvis går et viktig spørsmål i dette feltet på hvor alvorlig en krenkelse må være før den kan kvalifiseres til å kalles voldtekt. Oppfatningene av hva som er de riktige begrepene er ofte sterke og begrepene er ofte ladet med etiske implikasjoner (Mossige og Stefansen 2007). Spørsmålsformuleringen gir en unik anledning til å forstå de unge jentenes egen opplevelse av hva det er som oppleves som krenkende. På denne måten gir datamaterialet jentene en

stemme som kan være et viktig bidrag i diskusjonen om gyldigheten av en krenkende opplevelse som et overgrep.

En åpenbar begrensning i materialet er knapphet. Det er lite informasjon i besvarelsen som kan gi et grundig bilde på konteksten rundt hva som skjedde før og etter at hendelsen inntraff. Dataene besvarer ikke spørsmålet om hva jentene har tenkt underveis, eller hvordan deres forståelse av situasjonen henger sammen med ideer om seksualitet eller forhold. Jeg har også begrenset informasjon om hvilken relasjon det er mellom den utsatte jenta og utøveren, foruten det som har blitt nevnt i sitatet og selve utøverkategorien som har blitt kryssset av. Datamaterialet gir heller ingen informasjon om hvilke tanker de utsatte jentene kan ha gjort seg senere etter at de skrev om hendelsen de har vært utsatt for. Kanskje har det å sette ord på noe som er så sensitivt satt i gang en refleksjonsprosess hvor de i senere tid tenker annerledes rundt selve hendelsesforløpet på hendelsen de har beskrevet. I en intervjusituasjon ville det ha vært mulig å stille oppfølgingsspørsmål som kanskje hadde fått de utsatte jentene til å reflektere mer rundt det de har opplevd. Det kunne ha satt meg på sporet av andre faktorer som kunne ha vært viktige for å forstå hendelsene som de har vært utsatt for. Jeg vil komme tilbake til utfordringer forbundet med en kvalitativ tilnærming til slike korte tekstutsnitt. Jeg har nå presentert hvilke valg som utgjør bakgrunnen for det datasettet jeg endte opp med og hvilke muligheter og utfordringer datamaterialet fordrer. Jeg ønsker nå å gå over til å vise hvordan jeg har nærmet meg materialet med et analytisk blikk.

2.5 Analytisk tilnærming

På søken etter de utsatte jentenes forståelse

Som jeg nevnte innledningsvis har jeg valgt å se selve tekstutsnittene som informantene har skrevet ikke bare som en gjengivelse av deres opplevelse, men også som deres forståelse av det de har opplevd. Med en slik tilnærming gir det mening å lete etter *verdier* og *forventninger* som de utsatte jentene formidler gjennom sin tolkning av hendelsen de har vært utsatt for, i sitatene. De kjønnede forventningene kan være forbundet med kulturelt foreskrevne regler for hvordan kvinner og menn skal oppføre seg i seksuelle settinger. Datamaterialet kan representere en del av en kulturell kontekst som det kan være at jentene skriver ut fra. Min ide har vært å forsøke å identifisere hvilke kulturelle forståelser som

kommer til uttrykk i det de utsatte jentene formidler. Gjennom dette ønsker jeg å gi informantene en egen stemme i forhold til deres forståelse av sin opplevelse. På denne måten leser jeg det slik at det er de utsatte jentes stemme som kommer til uttrykk i sitatene og videre et utsnitt av deres virkelighetsforståelse. Med virkelighetsforståelse mener jeg å vise til de kjønnede verdiene som jeg kan finne i materialet. På denne måten åpner jeg muligheten for å se hvordan den kulturelle konteksten påvirker jentene i situasjoner hvor de opplever uønskede seksuelle hendelser fra en person som de har en relasjon til.

På søken etter kategorier

Samtidig som jeg har lett etter kjønnede forståelser og forventninger i sitatene har jeg også forsøkt å sortere datamaterialet etter en kategoribasert metode.

En kategoribasert analyse innebærer at forskeren finner frem i (intervju)-tekster til kategorier av prosesser, begivenheter eller atferdsmåter som enten er betydningsfulle ved at de går igjen i materialet og står i sammenheng med hverandre eller er viktige i forhold til de teoretiske interessene forskeren har. (Holter og Kalleberg 1996: 17)

Når spørsmålsformuleringen i spørreskjemaet er så åpen, så blir også variasjonen på datamaterialet stort. Variasjonen i seg selv ble jo etterstrebet i selve spørsmålsformuleringen. Variasjonen har gjort det til en utfordrende prosess å lete etter meningsfulle kategorier i datamaterialet. I en lang periode følte jeg meg overveldet av alle mulige måtene som det virket mulig å kategorisere sitatene inn i. Tidvis følte jeg det som at jeg gikk meg vill i alle detalj-forskjellene på beskrivelsene. Dette gjorde det vanskelig å tenke i helhet og ikke bare empiriske bruddstykker slik et godt kvalitativt arbeid fordrer (Holter og Kalleberg 1996: 220). Det tillegges også visse krav til kategoribasert analyse, blant annet skal kategoriene være gjensidig utelukkende og uttømmende, og dette innebærer at de sitatene som hører til én kategori ikke skal høre til en annen, og at kategoriene favner om hele materialet (Woods 2006: 25). Når jeg ikke klarte å løfte blikket opp av materien samtidig som jeg følte meg blendet av detaljforskjellene – så var det å finne gjensidig utelukkende kategorier vanskelig. I begynnelsen var jeg også opptatt av mer omfavnede temaer som tidligere forskning har identifisert i feltet. I kategoribasert analyse konstruerer også forskeren de kategoriene som materialet ordnes etter (Holter 1996: 17). Disse er bragt inn fra den teoretiske førforståelsen, dels melder de seg også i materialet i seg selv. I tråd med at kategorier delvis genereres av data i seg selv, samtidig som de fremtrer i samband med teoretisk forankring, ble jeg påvirket av at det tidligere i feltet på overgrep i relasjoner har blitt stadfestet at det blir benyttet

forskjellige former for press når voldtekt skjer i nære relasjoner. Jeg så derfor etter forskjellige uttrykk for vold, subtile og eksplisitte, og forsøkte å finne meningsfulle kategorier ut fra slike overordnede temaer. Søken etter overordnede temaer som datamaterialet kan deles inn i er den mest utbredte analytiske tilnærmingen som nevnes i kvalitativ metode-litteratur (Woods 2006: 31). Det er mulig å se forskjellige kategorier som utfyllende i forhold til noen overordnede tema, altså kan to eller tre kategorier gå under ett og samme tema (Woods 2006: 32). Arbeidet med å skille ut temaene som omhandler eksplisitt og subtilt press var utfordrende. Flere former for press ble benyttet på forskjellige sosiale arenaer og jeg fant at på tross av at forskjellen mellom pres-metoder er teoretisk veldig interessant og den viderefører tidligere observasjoner i feltet – så fungerte pressmetoder dårlig som tematisk oversikt i begynnelsen av analysearbeidet. De kategoriene og overordnede tema jeg til slutt endte opp med ble generert ut fra datamaterialet i seg selv. Med veiledernes hjelp ble det dermed formulert 4 hovedkategorier i et innledende trinn i analyseprosessen. Når de store kategoriene ble satt, gjorde det hele arbeidet lettere og de forskjellige mønstrene kom lettere frem. Etter hvert ble fire hovedkategorier til seks, og analyseprosessen begynte å få flyt. Jeg har lært at det er en viktig og hensiktsmessig del av analysen av et større materiale med stor variasjon – å dele dette opp i store kategorier først, for så å undersøke variasjonen innenfor disse og la det bli retningsangivende i videre kategoriinndeling. Det å se kategorier i sammenheng med overordnede tema kan bringe forskeren på sporet av en mer sammensatt og helhetlig forståelse av fenomenet som blir studert (Woods 2006: 32).

Jeg trengte hjelp til å kunne lage noen overordnede kategorier som ville gi meg muligheten til å gå inn i detaljforskjellene på en måte som ikke forvirret meg i forhold til hvilken kategori jeg befant meg i. Rent konkret valgte jeg til slutt å bruke sosiale arenaer som tematisk førende i det første analysekapitlet. De forskjellige sosiale arenaene ble delt opp i det som skjer med andre tilstede og det som skjer når utøveren og den utsatte jenta er alene. Dette fungerte veldig bra i forhold til venner og bekjente som utøvere, men viste seg senere begrensende på de åpne besvarelsene hvor jentene oppgir kjærester som utøvere. Det er datamaterialet i seg selv som på dette tidspunktet ble veiledende for hvilke kategorier som favnet om flest sitater, på en slik måte at det ga teoretisk mening. Jeg har altså latt tendensene i datamaterialet i seg selv konstruere overordnede skiller, for så å lete etter sammenfattende hendelsesforløp innenfor de store kategoriene. Det er i andre omgang den teoretiske rammen som gjorde det mulig å skille fra hverandre mindre kategorier. Når jeg begynte å spisse blikket i forhold til eksplisitt og implisitt pressbruk, og de store kategoriene var satt – så fant jeg bedre kategorier

og mer treffende kontekster å plassere den subtile press-bruken i. Temaene som jeg var opptatt av helt i begynnelsen av analysearbeidet kom tilbake til meg når jeg hadde en bedre kategorisk oversikt. Og nå var det mulig å bruke teoretisk perspektiv for å bringe observasjonene inn på et dypere forståelsesnivå. Jeg vil nå gå over til å kartlegge for valget av teori og hvilken teoretisk overbygging som gjorde det mulig å konstruere meningsfulle kategorier.

2.6 Valg av teori

Mitt valg av teoretiske inntak til analyse av datamaterialet har endret seg i tråd med en presisering av problemstilling og utvikling av analyseprosess. Siden metoden er uvanlig og lite anvendt i norsk sammenheng innenfor dette feltet, startet jeg opp med en åpen og søkende holdning i forhold til mulige teoretiske inntak som kunne sette meg på sporet av en mer sammensatt forståelse av fenomenet. Den teoretiske overbyggingen har blitt kombinert med en kategoribasert analyse i bunnen. Jeg har forsøkt å kartlegge fenomenet, men også å forstå hvilke sosiale prosesser som er i kraft når slike uønskede seksuelle hendelser i relasjoner mellom jevnaldrende skjer. Det er teorien om **seksuelle skript** og den **kjønnede heteroseksuelle habitusen** som i siste instans har hjulpet meg med å begrepssette analytiske observasjoner og legge merke til viktige sosiale mekanismer som muliggjør og avverger seksuelle krenkelser. Disse to teoretiske perspektivene utgjør min overordnede teoretiske ramme. Valget av en skripttilnærming er forbundet med muligheten til å vise hvilke roller som opptrer i de uønskede hendelsene og hvordan rolleforventninger og deltagelse virker inn på det som utspiller seg. Habitus-begrepet til Bourdieu favner om den kulturelle overbygningen som jeg mener er relevant i forhold til kjønnede føringer som jentene kan oppleve i pressede seksuelle situasjoner. Likevel har flere teoretiske inntak hele tiden vært nødvendig for å forstå de forskjellige situasjonene som jentene beskriver i et mer sammensatt perspektiv. Teoriene preger med nødvendighet mitt analytiske blikk, selv om jeg ikke eksplisitt alltid nevner de alltid i analysen. I mitt siste analysekapittel nevner jeg også den juridiske diskusjonen forbundet med voldtekt og teorier forbundet med seksuell ettergivenhet.

Jeg vil nå gå over til å si noe om hvordan det har vært å jobbe kvalitativt med så korte tekster, før jeg retter fokus på betydningen av førforståelse og hvordan det har vært for meg å jobbe med et så sensitivt og tabubelagt tema.

2.7 Hvordan har det vært å jobbe kvalitativt med så korte tekster?

Det å lete etter meningskonstruksjon i så korte og oppstykkede tekstutdrag har kjentes like oppstykket som datamaterialet i seg selv kan fremstå. I begynnelsen følte jeg at min egen forståelse av sitatene bar preg av å være like oppstykket som materialet i seg selv. Mang en gang har jeg forsøkt å konkretisere observasjoner og sette dem i en teoretisk kontekst med et spørsmål lurende: hvor mye mening tillegger jeg dette sitatet – utover det som faktisk står der? En slik kritisk tilnærming har vært med meg gjennom hele analyseprosessen. Jeg har forsøkt å supplere den manglende informasjonen i jentenes sitater med bakgrunnsteori. Jeg kom over andre undersøkelser hvor lignende datamateriale ga noenlunde like formuleringer. Det at sitatene ligner på andre sitater som representerer et datamateriale frembragt på lignende måter ga meg en bekreftelse på at det kunne være noe i disse setningene – som konnoterte den teorien jeg fant på feltet. Etterhvert har også det å sette overordnede kategorier hjulpet meg i forhold til flyt, men det å hele tiden spørre meg selv om jeg egentlig kan fortelle noe om materialet, siden sitatene er så korte – ble et tilbakevendende spørsmål gjennom hele prosessen. Jeg mistenker at det er sitatenes knapphet som drev meg til å søke på forskjellige databaser på kontinuerlig leting etter den manglende informasjonen som kunne underbygge mine observasjoner og påstander.

I hele denne prosessen har jeg pendlet mellom to ytterpunkter – i den ene enden så jeg hele tiden for meg at analyseprosessen til slutt ville avsløre at sitatenes lengde gjør dem så begrensende at det vanskelig lar seg si noe som helst om fenomenet jeg studerer på denne måten. Med et slikt utgangspunkt så jeg for meg hele arbeidet som en drøfting av datamaterialets bruk i seg selv. På den andre siden håpet jeg å komme dit hvor jeg nettopp gjennom bruk av denne metoden kunne avsløre noe helt nytt om seksuelle krenkelser mellom jevnaldrende, med et materiale som sjeldent lar seg samle inn med et slikt detaljnivå som disse sitatene gir tilgang til. Mot slutten av oppgaveprosessen innser jeg at det ikke ble slik at jeg havnet på noen av disse to ytterpunktene, samtidig som jeg ikke har klart å omgå noen av dem. I analysekapitlene redegjør jeg flere steder hvorfor jeg har tenkt slik som jeg har gjort. Med dette har jeg hele tiden beholdt et kritisk metodisk blikk. Samtidig har jeg valgt å la sitatene være førende for en teoretisk diskusjon. Det er den teoretiske biten som har blitt viktig for å finne og rekonstruere mening i oppstykkede sitater. Rent praktisk har dette bestått

av å gjennomgå den litteraturen som foreligger på feltet; om hva unge jenter tenker og føler i seksuelle sammenhenger. Jeg hadde tidlig i denne arbeidsprosessen en problemstilling som handlet om å få tak i unge jenters forståelse av forhold og seksualitet, en problemstilling jeg fort innså at datamaterialet ikke kunne svare på. Jeg har likevel hatt med meg et viktig teoretisk blikk, som handler om unge kvinners forståelse av seksualitet og relasjoner og hvilke roller som tilskrives kvinner og menn i seksuelle kontekster. Mangelen på dyptgående informasjon om hva mine informanter tenkte underveis når de opplevde dette gir meg et pekepinn på mange spørsmål som jeg gjerne ville ha stilt dersom jeg ville gjort en intervjuundersøkelse i dette feltet. Jeg kan dermed si at mine funn egner seg godt som et utgangspunkt for et videre kvalitativt arbeid, med spørsmål om hva unge kvinner føler og tenker i settinger hvor de opplever seksuelt press.

Lese det som ikke står der

Et viktig analytisk grep har handlet om å velge å tolke det som blir formidlet implisitt i sitatet. Etterhvert som jeg leste meg opp på heteroseksualitet og forventninger i seksuelle settinger har jeg forstått at det er mye subtil kommunikasjon i forhandlinger av seksuelt samtykke. Noe av den implisitte informasjonen har handlet om følelser av trussel som de utsatte jentene formidler i situasjoner hvor en gutt har tatt på dem mot deres vilje og fortsetter med det selv om de har ytret motverge. Forventningen om at befølingen vil utvikle seg til uønsket samleie ble uttrykt implisitt på denne måten, noe jeg senere vil vise at flere sitater bærer preg av. Jeg har også henvist i analysekapitlene hvilken informasjon de utsatte jentene tar for gitt at leseren skal forstå. Underveis i analysearbeidet forklarer jeg hvilke refleksjoner jeg har gjort meg forbundet med den implisitte informasjonen.

Jeg har skissert til nå i metodekapitlet flere utfordringer som datamaterialet har fordret. Som jeg har pekt på her er utfordringene forbundet med datamaterialets knapphet, altså hvordan det er utformet i seg selv. Et annet utfordrende aspekt har å gjøre med temaet seksuelle krenkelser i seg selv. Det er ikke lett å dypdykke i et tema som handler om seksuelle overgrep. Et omfattende arbeid innenfor dette feltet vil med stor sannsynlighet røre opp under egne følelser forbundet med et tabubelagt og sensitivt område. Jeg vil nå rette fokus på det emosjonelle elementet i forhold til å jobbe med et så tabubelagt tema, og hvordan dette har bidratt til å bevisstgjøre meg selv min egen førforståelse. Blant annet vil jeg vise hvordan arbeidsprosessen gjorde meg oppmerksom på mitt eget ståsted i forhold til kjønn og kultur. I

et kvalitativt arbeid representerer førforståelsen en viktig del av tolkningsarbeidet, og det er tilrettelagt for en intens bruk av den (Holter 1996).

2.8 Førforståelse og det emosjonelle arbeidet

Analyseprosessen har krevd bearbeiding og bevisstgjøring av min egen førforståelse. ”Førforståelse kan bygge på egne erfaringer i forbindelse med forskningstemaet, teoretiske tankeganger, kvantitative data eller andre undersøkelser” (Holter 1996: 13). Mitt første møte med feltet utgjorde en bearbeiding og regjennomlesning av selve sitatene, men også en omfattende lesing av forskningslitteratur om relasjonsrelaterte overgrep. Jeg vil si at både egne erfaringer av det å være kvinne i utsatte seksuelle settinger, samt teoretiske tankeganger og NOVA-undersøkelsen i seg selv utgjorde en viktig del av en førforståelsen. Thagaard skriver om de fortolkende teoretiske retningene som ofte brukes i kvalitative metoder, hvor forskerens refleksjoner over egne erfaringer i forbindelse med det temaet som det studeres på, kan danne et viktig utgangspunkt for forståelse (Thagaard 2003: 36). Forståelsen av data utvikles gjennom hele forskningsprosessen og må sees i sammenheng med den førforståelsen som forskeren bringer med seg inn i prosjektet (Thagaard 2003: 33). På den ene siden har jeg blitt konfrontert med at de kulturelle forestillingene om kjønn som har vist seg aktuelle i analyseprosessen også utgjorde en del av min egen virkelighetsforståelse. Enn hvor mye jeg følte med de utsatte jentenes opplevelser og kjente meg sint på deres vegne, har jeg i øyeblikk blitt oppmerksom på at jeg brukte mye energi til å stenge ute tanker av type ”men det er jo slik menn gjør”. Jeg har altså gjennom arbeidet med materialet måttet stille meg kritisk til noe jeg selv tok for gitt. Dette henger sammen med det Carter og Delamont skriver om; “All researchers carry within them their emotional baggage (...) which is an accumulation of their social and cultural inheritance.” (Carter & Delamont 1996: xi). Thagaard skriver også at et kvalitativt arbeids bekrefbarhet henger sammen med at forskeren gjør gode vurderinger av de tolkningene som undersøkelsen fører til (Thagaard 2003: 170). Blant annet er posisjonering i forhold til det feltet som studeres av viktig betydning for hvilke tolkninger som forskeren kommer frem til (Creswell 2007: 46). Jeg har derfor måttet tenke gjennom mitt eget ståsted i forhold til de kulturelle forståelsene, for å forsøke å være så åpen og nøytral som mulig underveis i analyseprosessen. Det at jeg selv lot meg prege av de kulturelle forståelsene kan også tolkes som en bekreftelse på deres gyldighet.

På den andre siden beskrev en del av datamaterialet brutale bilder av hendelsesforløp som på et tidlig tidspunkt vekket emosjonelle reaksjoner. For å etterstrebe objektivitet har jeg henvendt meg til forskningslitteraturen og lest meg opp om hvordan bearbeide, eller som andre forskere formulerer det; foreta et emosjonelt arbeid ved siden av selve analysen – hvor det er viktig å bevisstgjøre seg eget ståsted og problematisere det i forhold til funn (Hallowell og Gregory 2005). Som Carter og Delamont skriver; “Emotional attachment to one’s research activities is, of course, a risky business” (Carter & Delamont 1996: 36). Dette emosjonelle arbeidet bidrog til at analyseprosessen ble lang, det tar tid å fordøye og bearbeide egne følelser. Det var viktig for meg å være rolig når jeg satt med de faktiske dataene. Konsentrasjon og fokus var viktig for å kunne holde en god oversikt over mange korte data-utsnitt og etter hvert mange kategorier som jeg delte datamaterialet inn i. Samtidig trengte jeg oversikt for å identifisere og forstå hvilke mønstre som trådte frem i de oppstykkede utsagnene. Ofte måtte jeg ta lange pauser i analysearbeidet for å imøtekomme kravet om fokus og oversikt. Samtidig har det emosjonelle engasjementet bidratt med mye driv og vilje til å gjennomføre et langt og utfordrende prosjekt. Underveis i analyseprosessen har jeg funnet både trøst og utfordring forbundet med at jeg ble mer og mer klar over at dette er et tabubelagt tema som inneholder noen kulturelle normer som det ikke er så lett å problematisere. Jeg har kjent meg drevet av en underliggende tro på at det å drøfte disse kulturelle forståelsene er viktig, samtidig som jeg har følt en avmakt i forhold til om mitt arbeid kan gjøre en forskjell. Etter hvert som jeg jobbet med egen førforståelse og ga mer plass til følelsesmessig motivasjon og mindre til opplevelsen av avmakt, ble også forskningsarbeidet lettere. Mot slutten av analyseprosessen fikk jeg også gjort aller mest, dette henger nok sammen med at jeg da var så bevisst mine egne følelser at jeg lett kunne skape en distanse, som gjorde det lettere å utvikle faglig forståelse. Thagaard skriver om analysearbeid og tolkning av dataenes meningsinnhold at forskeren har et faglig ståsted som tillater å tolke informantenes selvforståelse selv om forskeren kan være uenig i den (Thagaard 2003: 170-172). Samtidig som forskeren har et faglig ståsted, så innebærer analysearbeidet et samspill mellom induktive og deduktive tilnærminger, hvor både etablert teori men også den oppfatningen som forskeren danner seg av dataenes meningsinnhold blir aktuell (Thagaard 2003: 174). Min opplevelse er at det emosjonelle arbeidet frigjorde en bevissthet rundt mitt eget faglige ståsted og jeg vant et klarere blikk i forhold til å tolke dataene inn i en teoretisk kontekst.

3 Teoretisk ramme

3.1 Innledning

Jeg har valgt å fokusere dette kapittelet rundt de to overordnede tilnærmingene som utgjør min teoretiske ramme: den **kjønnede heteroseksuelle habitusen** og teorier rundt **seksuelle skript**. Samtidig ønsker jeg også å sette disse i sammenheng med andre viktige forståelser som jeg mener at er avgjørende for å få en bred forståelse av fenomenet relasjonsrelaterte seksuelle krenkelser. Jeg synes også at det er på sin plass å redegjøre for det kulturelle bakteppet og de idealer og forståelser forbundet med seksualitet og kjønn som er fremtredende i vestlige samfunn i dag. I dette kapittelet vil jeg presentere det kjønnede habitus-begrepet og seksuelle skript, samt vie plass til å argumentere for hvordan jeg mener at disse teoriernes faglige begrepsrepertoar er anvendelig for å forstå datamaterialet. Jeg vil også redegjøre for det underliggende forståelsesgrunnlaget som står sentralt i begge de teoretiske tilnærmingene – nemlig kulturelle forståelser om kjønn, hvordan disse reproduseres og danner grunnlag for forventninger som gjør seg gjeldende i slike situasjoner som mitt datamateriale består av. Teoretisk relevant er også voldtektmyter, den seksuelle dobbeltmoral og kulturelle kjønnede forventninger forbundet med overgrepstilstander. Dette gjelder også relevant drøfting som har blitt foretatt innenfor andre faglige tradisjoner, deriblant juridiske refleksjoner i forhold til overgrep og voldtekt.

Jeg vil bruke litt plass på begynnelsen av kapitlet til å drøfte den juridiske diskusjonens begrensninger og anvendelse i oppgaven. Jeg vil utdype disse refleksjonene ytterligere i andre analysekapittel. Dernest vil jeg gå over til å presentere habitus-begrepet til Bourdieu og seksuelle skript, med fokus på konstruksjon og reproduksjon av kunnskap, og muligheter for agens. Til slutt vil jeg nevne kort hva voldtektmyter er og noen kulturelle kjønnede forventninger forbundet med overgrepstilstander.

3.2 Juridisk refleksjon

Med tanke på at voldtekt som begrep er en juridisk kategori, virker det helt naturlig å stille seg spørrende til den juridiske diskusjonens betydning i en teoretisk referanseramme om

seksuelle krenkelser. En viktig juridisk dimensjon problematiserer begrepet voldtekt som fysisk tvang. I andre analysekapittel trekker jeg frem Dahls drøfting av den sammensatte forbrytelsen som voldtekt er i både juridisk og sosial forstand. Hun mener for eksempel at et ensidig fokus på det fysiske voldselementet i forbindelse med voldtekts-saker snevrer inn forståelsen av hva voldtekt egentlig er (Dahl 1994). Jeg ønsker å bruke denne tilnærmingen til å nyansere hvordan press til samleie kan representere et brudd på likeverdighet og gjensidighet, selv når det ikke foreligger fysisk vold. En kritisk tilnærming til juridiske teorier handler også om at landskapet differensierer på bakgrunn av kjønn, og at kvinner er ofte fremstilt som ofre for juridisk kriminalitet (Smart 1995). Tilnærmingen kan være preget av at en kvinnes kropp er kilde til og objektet for kriminalitet (Smart 1995: 221). Konflikten forbundet med meningstilskrivning til kvinners kropp blir satt på spissen i diskusjonen om seksuell trakassering. I likhet med Dahls problematisering av et overdrevet fokus på voldselementet i voldtektsammenhenger, tangerer Smart sitt perspektiv viktigheten av å se nærmere på seksuell trakassering og andre former for uønsket seksuell oppmerksomhet utøvd på kvinner. Et slikt perspektiv er interessant i min oppgave. Det er mange som vil påstå at seksuell trakassering ikke er alvorlig nok sammenlignet med for eksempel voldtekt. Det rettes her da fokus på at voldtekt er et fysisk overgrep, og i tråd med en slik sammenligning bør altså forskning konsentrere seg om mer om slike alvorlige krenkelser, istedenfor å overdrive viktigheten av såkalte “minor events” som seksuell trakassering (vold med ord) kan være (Smart 1995: 222). Denne konflikten viderefører det jeg innledningsvis skrev om forskjellen mellom implisitt og eksplisitt vold og den generelle usikkerheten forbundet med fysisk og psykisk press. Et interessant poeng er at når en kvinne blir tatt på uten hennes samtykke, blir hun automatisk satt på plass som kropp (Smart 1995). Uønsket seksuell oppmerksomhet kan i forlengelsen av dette sees som reproduksjon av et bilde på kvinnekroppen som objekt. Dette perspektivet utgjør et viktig bidrag i forhold til datamaterialets variasjonsbredde. Jeg ønsker å bruke denne tilnærmingen særlig for å forstå uønsket beføling som en krenkelse.

Jeg har valgt å trekke frem noen juridiske betraktninger for å vise gyldigheten av de uønskede seksuelle hendelsene som krenkelser. Det er likevel viktig å understreke at det ikke er eksplisitt den juridiske forståelsen som jeg ønsker en drøfting av i mitt arbeid. Denne oppgaven om unge kvinners opplevelse av uønskede seksuelle hendelser lar seg vanskelig formulere som et dypdykk i jussrelaterte spørsmål. Men de juridiske definisjonene virker likevel å ha en autoritet i forhold til kulturelle forståelser av hva som er alvorlige overgrep. Derfor mener jeg at en kritisk tilnærming til juridisk forståelse gir et godt utgangspunkt på

veien mot en mer nyansert forståelse av hva seksuelle krenkelser kan være. Etter å ha redegjort for den juridiske teoriens plass i oppgaven vil jeg nå presentere mine to overordnede teoretiske perspektiv.

3.3 Bourdieu og kjønn

Bourdieu's habitus begrep er et forsøk på å overskride skillet mellom aktør og struktur. Bourdieu's teorier er komplekse, de rommer en gjennomgripende forståelse av underliggende makt-mekanismer i mange av samfunnets sfærer, hvorav kjønnsfeltet utgjør en viktig del. I analysen av maktstrukturer lanserer Bourdieu flere viktige begreper, foruten habitus, jeg velger å ikke redegjøre for de andre begrepene utover at jeg viser til deres betydning i de kontekstene jeg bruker. I Bourdieu's bidrag om den maskuline dominans, som er en studie av det Kabyliske samfunnets kjønnsdeling, belyser Bourdieu iboende maktstrukturer som plasserer de binære kategoriene mann/kvinne i en hierarkisk sosial orden med en maskulin forrang (Haakestad 2009). Jeg vil først forsøke å redegjøre for begrepet habitus slik jeg ser det relevant i min oppgave, samt bruke litt plass på de forståelsene av kjønn og mulighet for endring som blir lansert i Bourdieu's analyse av det Kabyliske samfunnet. Jeg har også brukt Powell sin studie av uønskede seksuelle opplevelser mellom unge kvinner og menn og vil henviser til hennes forståelse av habituspåvirkning i slike kontekster.

Habitus

Bourdieu's teori om habitus er en teori om kroppsliggjøring av de strukturelle og personlige begrensningene som aktører opplever gjennom sitt livsløp (Illouz 2007: 63). Habitus kan forstås som et uttrykk for den kroppsliggjorte kapitalen og den kan sies å basere seg i veldig stor grad på ervervelsen av kunnskap som reproduseres gjennom erfaring og gir etter hvert en "følelse av hva som er riktig" (les – hva som er legitimt og hva som er forventet). Når Bourdieu forteller om den kulturelle kapitalen (som også består av de kjønnede reglene og normene) – som kanskje er den mest kroppsliggjorte av kapitalformene – så påpeker han at de sosiale betingelsene for den kulturelle kapitalens overføring og tilegnelse er tilslørte og miskjennes som kapital og anerkjennes som legitim kompetanse (Bourdieu 2006: 11). I dette ligger det en forståelse av at aktører ubevisst anerkjenner de omstendigheter og betingelser som de lever i – og at denne anerkjennelsen legger grunnlag for kognitive skjemaer som

legger en ramme på hvordan de velger å handle i sin sosiale virkelighet. Implisitt i teorien om habitus foreligger en filosofi om meningskonstruksjon og virkelighetsforståelse. Det foreligger en fornuftig logikk i sosiale kontekster som setter sitt preg på hvordan aktører som befinner seg i disse omstendighetene fortolker sin livsverden og handler ut fra denne fortolkningen (Bourdieu 2006). Det er referanserammen rundt kjønn, og hvordan være jente i en seksuell setting med en person som jenta har et forhold til, som blir den sosiale konteksten som lager føringer her.

Habitus kan beskrives som et mellomledd som bryter den direkte koblingen mellom indre og ytre, mellom samfunnets normsystem og individenes internalisering av det samme normsystemet (Bourdieu og Wacquant 1993). Det er et system av disposisjoner, altså tanker og vaner som den enkelte, eller grupper erverver seg gjennom praktisk erfaring i et felt. Det er i kjønnsfeltet at kjønsspillet skjer og det er her også aktørene vinner kunnskap om hvordan gjøre kjønn. De kroppsliggjorte disposisjonene som Bourdieu skriver om, kan gjenspeile det kjønnede feltet i samfunnet i forhold til kjønnede forståelser av seksualitet. Felt består av "the obligatory conventions, values, discourse or the rules of the game" (Powell 2008: 170) – hvorpå en persons habitus svarer til den sosiale aktørens forståelse av spillet. Powell oversetter aktivt de kulturelle begrensningene som blir implementert som et handlingsrepertoar gjennom habitus på unge kvinner og menn (Powell 2008).

Den kulturelle forståelsen nedtegnes i oss i form av kroppsliggjorte disposisjoner og mentale strukturer som blir førende for hvordan vi fortolker og responderer til den sosiale verden og dette utgjør grunnlaget fra våre tidligere erfaringer i slike situasjoner. Habitusen utgjøres for det meste av en ubevisst føring fra disse kulturelle forståelsene som er nedtegnet i kroppene våre, og den internaliserer de reglene og strukturene som finnes tilgjengelig for oss i den sosiale verden. Den "**sexually characterized gendered habitus**" svarer til vårt uttrykk av kjønnede normer i sosial kroppsliggjort praksis (Powell 2008: 170-172).

Konstruksjon og reproduksjon

Dannelsen av habitus skjer gjennom sosialisering og internalisering av sosiale betingelser, som utgjøres blant annet av de normer og regler som aktører observerer og forstår som betingelser i sin virkelighet. Habitus er dermed en følelse for hvilke uskrevne regler som gjelder i forskjellige situasjoner og i feltet. Mange slike uskrevne regler gir seg uttrykk i det

som kan betraktes som en hverdagsfilosofi – når denne gjentas og gjentas, trenger den ned i selve grunnen for all oppførsel og tenkning (Lilleaas 2003: 41).

Jeg vil forsøke å finne spor av kunnskap om disse reglene i de unge jentenes beskrivelser av deres opplevelser. Feltet i denne sammenhengen er situasjonene av krenkelser som beskrives i datamaterialet. Forventingen om en måte å være på forteller oss at det er en uskreven regel om å oppføre seg på en slik måte som det er forventninger om. Som jeg skal komme tilbake til senere i kapitlet er det først og fremst de tradisjonelle kjønnete forventningene forbundet med heteroseksuelle skript som blir relevante her. I teorien er det først og fremst forståelsen av hvordan en jente skal oppføre seg i en seksuell setting som representerer den samfunnsmessige samtidige forståelsen som ligger til grunn. Det er de normene som jentene opplever at gjelder for dem som utgjør et press og fordrer handling. Jeg ønsker å finne ut av om de kulturelle ideene i seg selv kan utøve situasjonelt press, og på denne måte forsterke utøverens press. I kjønnsfeltet formidles dominans og underdanighet, som definerer handlingsrommet for motstand. Hvis jentene i mitt materiale formidler forventninger som legger press på hvordan de skal oppføre seg i en seksuell setting, så kan det være at de forholder seg til nettopp de uskrevne reglene. De merker en forventning som er også det som er “regelen”. Deres kjønnete habitus vil da tre i kraft og gi de en følelse av ubehag fordi de ikke oppfyller forventningen som ligger i situasjonen. Det skapes en opplevelse av at man ikke følger “normen”. Dette ubehaget kan i seg selv fungere som press. I tillegg vil da også jentene blir sårbare overfor press fra andre om at de burde følge normen. Kjønnsfeltet som helhet fungerer som en sensur og som en følelse av hvor grensene går (Lilleaas 2003: 41). Følelsen av å ikke leve opp til en forventning sitter i kroppen, samtidig som kontakt med motstandsfølelsen også er tilstede. En hypotese jeg utleder fra dette er at de utsatte jentene kan gi uttrykk for en dobbelthet i forhold til at de både kjenner et ubehag forbundet med å inngå i noe de ikke ønsker – samtidig som de formidler at de kommer til kort i uttrykket av motstand. Jeg tenker at dette vil skje fordi deres opplevelse av å ikke ønske å inngå i den seksuelle settingen ikke svarer til den forventningen som befinner seg i situasjonen. Dette vil, slik jeg forstår det – bekrefte utfordringer forbundet med handlingsrom.

I «Den maskuline dominans» er Bourdieu opptatt av at vi historisk skal forsøke å beskrive og analysere den stadig gjenopptatte sosiale (re)konstruksjonen av prinsippene for oppfatning og inndeling som skaper “kjønn”, og i videre forstand ulike kategorier for seksuell praksis (Bourdieu 2000: 93). Han mener også at det foreligger tilslørte virkninger av en

dominansform som er innskrevet i hele den sosiale orden – som foregår i kroppene våre, eller slik om Bourdieu formulerer det; *i det dunkle av kroppene* (Bourdieu 2000: 91). Han mener det foregår et kontinuerlig arbeid med differensiering i den sosiale orden, som menn og kvinner til stadighet er underlagt. Differensieringsarbeidet skjer gjennom at kvinner og menn adskilles fra hverandre gjennom maskulinisering og feminisering (Bourdieu 2000: 93). På den ene siden skjer det en institusjonell reproduksjon av den kjønnsmessige inndelingen, hevder Bourdieu, på den andre siden påvirker denne institusjonelle tankegangen også selvbildenes intimitet (Bourdieu 2000: 95). I forbindelse med kunnskaps-produksjon sporer Bourdieu seksuelt konnoterte hierarkiske strukturforhold, som gjennomsyrrer aktørenes måte å være på, måter å se på, måter å se *seg selv* på og måter å fremstille sine evner og tilbøyeligheter overfor seg selv på (Bourdieu 2000: 95). Bourdieu fremlegger også en teori om endring og potensiale til endring forbundet med det selvfølgelige i den maskuline prinsippets forrang. Han tilskriver kvinnebevegelsen et ansvar for muligheten for endring i det hele tatt, samtidig som han sier at tregheten i habitusene har – uavhengig av forvandlingene i den virkelige familie – en tendens til å bevare den dominerende modell for familiestruktur – og samtidig den legitime, heteroseksuelle og reproduksjonsorienterte seksualiteten (Bourdieu 2000: 97-98). Her kan Bourdieu tolkes å komme i konflikt med den samtidige samfunnsforståelsen preget av en frigjøringsdiskurs fra de tradisjonsbundne seksualitetsnormene. Samtidig favner Bourdieus habitus begrep også samtidige forståelser av endring, særlig innen seksualiteten. Han skriver også at de nye seksualitetsformene, blant annet, er med på å knuse “doxaen” (konsensus om feltspesifikk dominerende kapital), og utvider på denne måten mulighetenes rom for seksualitet (Bourdieu 2000: 98). Mulighetenes rom, og potensiale for endring han betegnes som handlingsrom i situasjonen til å handle på en annen måte enn det som er kulturelt førende.

Handlingsrom, som jeg også velger å kalle agens – er i min oppgave forstått som evne til å kunne handle i tråd med hva de utsatte jentene selv ønsker, det kan innebære å kunne gå ut av den ubehagelige situasjonen uten å respondere på den kulturelle forventningen (Smette m.fl. 2009). De tradisjonelle kjønnede forventningene kan bidra til at det er vanskelig å gi uttrykk for motstand. Bourdieus habitusbegrep kan i denne sammenhengen bidra til forståelse av hva det er som skjer i de situasjonene hvor jenter gir uttrykk både for at de lar seg presse, samtidig som at de ikke ønsker å inngå i det som skjer.

Kjønnsrelasjonen og maktelementet i den, kan med Bourdieus forståelse sees på som et uttrykk for symbolsk vold. Bourdieu skriver om symbolsk vold at den symbolske forståelsen gir ofte en slags umiddelbar forståelse av noe, symbolske systemer etablerer altså en homogen forståelse som det foreligger enighet om (Bourdieu 1991). Symbolismens sosiale funksjon er et redskap for integrasjon av mening om den sosiale verden. Ifølge Bourdieu vil enhver kommunikasjon hele tiden bære preg av symbolske uttrykk for å skape en legitim forståelse av verden. Symbolsk makt er altså makt til å konstituere det som blir tatt for gitt med de iboende maktelementene i denne kunnskapen. Når denne kunnskapen blir anerkjent som selvfølgelig, så miskjennes den som makt og blir istedenfor ansett som noe naturlig. Jeg nevnte innledningsvis den maskuline dominans som er et sentralt bidrag innenfor analysen av den samfunnsmessige kjønnsdelingen. Gjennom å studere det kjønnsdelte Kabylianske samfunnet, viser Bourdieu hvordan den legitime dominansrelasjonen mellom kjønnene blir en naturalisert sosial konstruksjon. Det symbolske skaper en orden som underbygger en maskulin dominans.

Powell bruker Bourdieu idet hun tar for seg den postmoderne forståelsen om kulturell reproduksjon av spesifikke kjønnsroller, som bidrar til identitet og kjønns-ulikhet i dag (Powell 2008: 167). Hun skriver om unge jenters og gutters forhandling av seksuelt samtykke i pressede seksuelle settinger. Når samtidige feministiske teorier utfordrer forståelsen av kjønn, skriver hun, gjør de det i en større teoretisk sammenheng hvor nettopp ideen om kulturell reproduksjon av kjønnte roller gjennom diskurs – står sentralt. Utfordringen ligger i skjæringspunktet mellom struktur og agens, handlingsrom og kultur – og de komplekse forhandlingene som bidrar til denne reproduksjonen. Problemstillingen som kjønnsteorier i denne sammenhengen kretser rundt, er om aktører er passive mottagere og utøvere av kroppsliggjorte og kulturelt gitte kjønnte identiteter, eller om de aktivt forhandler og dermed også påvirker kjønnte praksiser (Powell 2008: 167-170). Mine teoretiske inntak er relevante for å besvare en slik problemstilling. Jeg vil i min oppgave forsøke å se i hvilken grad de unge jentene lar seg påvirke av føringer forbundet med kjønns-normer når de forhandler heteroseksualitet i uønskede seksuelle situasjoner. Og hvor stort er handlingsrommet?

Mulighet for agens

Den ene delen av habitusen utgjøres av kjønnte kroppsliggjorte disposisjoner – kulturelle forståelser som har blitt de måtene som vi tenker, føler og responderer på andre på. Powell

understreker samtidig at det ifølge Bourdieu finnes i habitusen en "margin of freedom" som kan forstås som potensiale til handlingsrom (Powell 2008: 168). Margin of freedom - altså handlingsrommet og evne til agens - oppstår når sosiale aktører kommer i nye sosiale interaksjoner hvor de har lite eller ingen tidligere erfaring å trekke på (Powell 2008: 170-172). Dette kan være relevant for både de utsatte jentene i mitt materiale og de unge utøverne som er i en utprøvingsfase når det gjelder seksualitet.

Handlingsrommet utgjør et potensiale for kreativitet. Det å kunne handle frigjort fra de førende internaliserte idealene, krever på den ene siden en grad av modning, og på den andre siden – manglende erfaring. Normforventningene er som regel så godt internalisert at de blir automatiske handlingsalternativer som vi ikke stiller spørsmålstegn ved. Grunnene til at aktører ikke evner å utvise kreativitet og fristille seg fra forventninger kan være flere. På den ene siden kan det handle om at aktørene har internalisert normene og at det ikke lenger reflekterer rundt om det er flere handlingsalternativer i en situasjon. I slike tilfeller er det lettere å falle tilbake på norm-forventningen for hvordan oppføre seg, i mangel av et bedre alternativ. På den andre siden kan det handle om at aktørene ikke har noen erfaring forbundet med situasjoner hvor disse norm-føringene gjelder. Det kan da være at de faller tilbake på det de tenker at er normbaserte forventninger for hvordan oppføre seg – samtidig som de også plutselig kan stå helt uten handlingsalternativer og det kan da åpne seg et potensiale for såkalt "fri" handling. Ifølge Bourdieu kan det skapes handlingsrom nettopp når de unge ikke har så mye og muligens ingen erfaring av hvordan de persiperte kulturelle forståelsene skal utøves i praksis (Powell 2008: 172). I teorien om hvordan forventninger styrer vår atferd vil denne manglende kunnskapen om handlingsalternativer kunne skape rom for variasjon og kreativitet. Det er slik variasjon som kan bidra til endring i forhold til reproduksjon av kjønnet identitet. Når vi følger denne tankegangen så er vi til dels predisponerte for å opptre etter spesifikke kjønnede retningslinjer – samtidig som muligheten for en alternativ fortolkning og handlingsuttrykk i en gitt situasjon aldri er helt lukket (Powell 2008: 172).

Powell skriver at jenter som inngår i uønskede seksuelle situasjoner kan være ofre for symbolsk vold. "... this may be exemplified by young women who do not refuse unwanted sex because they feel that it would be inappropriate, or they believe that they are responsible for men's sexuality" (Powell 2008: 173). Videre forklarer hun hvordan den symbolske volden kommer til uttrykk;

“... such that while the individual may say ‘I consented’ the gendered rules of the game or structure of the field of heterosexual encounters, actually precludes assertive sexual refusal in many instances (...) refusing something that is already denied to them or choosing the inevitable.” (Powell 2008: 173)

Altså viser Powell at handlingsrommet forstått gjennom habitusperspektivet kan være begrenset, og nær sagt illusorisk. Det såkalte “frie valget” er det eneste alternativet. Powell viser også til Bourdieus forklaring på at dominans er muliggjort delvis gjennom at de som blir dominert aksepterer betingelsene for dominansforholdet (Powell 2008: 176). Mange unge jenter i Powell sin studie satte ord på forventningen om å ha sex som de opplevde i forhold til gutter som de kjenner (Powell 2008: 175). Meningsforståelser forbundet med sex, kjærlighet og samtykke viste seg å ha kjønnede undertoner, hvor det å si “nei” til et uønsket samleie ikke uten videre var sosialt akseptert hverken for jentene eller guttene. De unge jentene og guttene i Powell sin studie la vekt på press forbundet med tradisjonelle feminitetsnormer. Det er guttenes behov som kommer foran jentens – og det er jentenes ansvar å imøtekomme guttenes behov. Dette står i sammenheng med feminitetsnormer om kvinners omsorg og ansvar for andres behov (Powell 2008 :176). Powell understreker at det sosiale og kulturelle presset også kan påvirke de unge guttene i forhold til å “bevise sin mannlighet” (Powell 2008: 180). De unge kvinnene og mennene i Powell sin studie beskrev sosiale normer som legger forventninger til menns seksualitet som “aktiv” og til med aggressiv. Forventningen tillagt kvinner er at de skal være passive og la det seksuelle skje, hvilket oppfordrer gutten til å utøve press (Powell 2008 :176 – 177). Som jeg skal komme tilbake til litt senere i kapittelet representerer disse forventningene typiske tradisjonelle føringer fra kulturelle forståelser om hvordan gjøre kjønn i seksuelle settinger. Powell mener likevel å spore i intervjuene med de unge guttene en evne til å reflektere rundt sin egen seksualitet og det å plukke opp subtile signaler fra jentene i den kompliserte prosessen som seksuelt samtykke innebærer. Hun sier at opplevelser med uønsket sex ikke alltid trenger handle om dårlig kommunikasjon. Det er ikke bare mislykket tolking av signaler som de unge sender hverandre som skaper vanskelig situasjoner, hun hevder at det er de kjønnede normene og verdien forbundet med seksuelt samtykke i seg selv som ikke oppfordrer til refleksjoner rundt andres signaler og sin egen atferd. Det er de kjønnede disposisjonene i habitus som kan skape betingelser som tilrettelegger for uønskede seksuelle hendelser (Powell 2008: 181). I habitusen ligger det altså en begrensning, fordi den henter inspirasjon fra retningslinjer for hvordan opptre i tråd med de strukturerende idealene og dermed finnes ikke mulighet for motstand av disse. Det kommer frem her at de tradisjonelle kjønnede forståelsene spiller en viktig rolle i de unges

handlingsrepertoar, jeg skal nå gå videre til å redegjøre for disse og samtidig introdusere teorien om seksuelle skript.

3.4 Seksuelle skript og kjønnede forventninger

'Seksuelle skript' er et fagbegrep som har sin opprinnelse fra Simon og Gagnons bok "The social sources of sexuality" som ble utgitt på slutten av 1960-tallet. Her ble selve ideen om at seksualitet formes sosialt lansert. På dette tidspunktet ble skriptet en metafor for en oppskrift på hvordan sosialt liv formes rundt sex, når, hvor og hva vi gjør og hvorfor gjør vi det - i seksuelle settinger (Pedersen 2005: 20). Skriptbegrepet skal vise til kulturelt foreskrevne og lærte ideer og forståelser på hvordan vi gjør heteroseksuell praksis. Simon og Gagnons teori bygger nettopp på ideen om at seksuelle interaksjoner følger kulturelt produserte, forutsigbare og lærte skript, men det skal likevel være rom for individuell handling i dette forutsigbare og lærte (Frith 2009: 100). Det er særlig den komplekse prosessen hvor nye og ukjente møter kan oppmuntre oss til å søke tilflukt i disse skriptene som er interessant her. Resultatet da kan lett bli en ritualisert og stereotyp handling, men skriptet skal ikke nødvendigvis forstås som noe determinerende. Den såkalte "frie" handlingen i skriptet kan sees i sammenheng med Bourdieus forståelse av handlingsrom.

Konstruksjon og reproduksjon

Skript-ideen i seg selv er først og fremst hentet fra et mikrointeraksjonistisk perspektiv, som har som mål å kartlegge hvordan heteroseksuell praksis blir skapt og reproducert i sosial interaksjon. Det seksuelle skriptet har flere nivåer hvor kunnskap produseres. Et viktig stikkord her er sosiale forhandlinger.

Konstruksjonen av atferd skjer på tre nivåer som skriptet rent teoretisk består av; *kulturelle scenarioer*, *interpersonlige skript* og *intrapsyiske skript*. Det kollektive nivået for reproduksjon handler om formidling av *kulturelle scenarioer*, gjennom institusjonalisert atferd, rolle kvalifikasjoner og praksiser. Disse scenarioene er abstrakte (Simon 1996: 40). Det er naturlig å se de kulturelle forståelsene i tråd med kulturelle scenarioer. Det *interpersonlige skriptet* utgjør mulighet for fri handling, der hvor deltagerne i interaksjonen ikke deler de samme skriptene. Når det oppstår en uoverensstemmelse mellom det kulturelt abstrakte og den konkrete situasjonen så løses det med det *interpersonlige skriptet* som alltid konstrueres i

et samspill. For datamaterialet blir dette som teori relevant der hvor den utsatte jenta og utøveren har forskjellige interpersonlige skript som de forsøker å formidle og etterfølge. Det må altså skje en forhandling i situasjonen, hvor deltagerne utvikler identiteter i overenstemmelse med de forventningene som aktørene tar med seg inn i situasjonen (Simon 1996: 41). Heteronormative forventninger om pågående menn og tilbakeholdne kvinner kan utgjøre en viktig rolle, men det skal her også være plass for deltagerne i skriptet å endre situasjonsforventningene gjennom å presse gjennom sitt eget skript eller tilpasse seg til det eksisterende. Det *interpersonlige* trekker på det *kulturelle* for å skape legitimitet. Når dette skjer i samspill så betyr det at uttrykk av følelser trenger å bli bekreftet av den andre deltageren slik at det kan skje en forhandling. Som følge av den seksuelle skript-teorien vil da selve følelsen i praksis, (for eksempel begjær) følge en slik forhandling, når felles forståelse blir bekreftet.

Det siste nivået som utgjøres av *det intrapsykiske skriptet* er et uttrykk for mulighet for løsrivelse fra uniformeringen fra de *kulturelle scenarioene*. Det *intrapsykiske skriptet* skal passe ens egne ønsker, og det befinner seg i den enkelte aktøren og utgjør en del av den referanserammen som han eller hun bringer inn i situasjonen. Det blir på en måte en manifestasjon av et autonomt selv som spiller ut egne ønsker og fantasier, men det forutsetter en bevisstgjøring i situasjonen og rom for å handle fritt etter disse.

De eksplisitte instruksene formidlet gjennom *kulturelle scenarioer* binder oss og gjør oss ”rehearsed” når vi befinner oss i konkrete situasjoner. Aktørene vil da tolke forskjellige ”hint” (*cues) som ligger nærmest tilgjengelig i situasjonen og antyder hva som er på vei til å skje. Problemene oppstår når de skal lages forbindelseslinjer mellom kulturell mening og intrapsykisk respons. Der hvor det er fullstendig overenstemmelse mellom kulturelle scenarioer og intrapsykiske responser så er atferden fullstendig avhengig av de delte meningene som foreligger i det kollektive, i kulturen. Simon skriver at i postparadigmatiske samfunn er det mindre delte meninger som gjør at de kulturelle scenarioene blir mindre tvangsførende og deres fortolkning blir mer valgfri (Simon 1996: 41-44). I dette ligger den postmoderne forståelsen av kjønn og av endrende disposisjoner som gir unge aktører evne til selvrefleksjon.

Tradisjonell kjønnsforståelse

Skriptforståelsen legger til grunn at det foreligger kulturelt tilgjengelige foreskrevne skript for seksuelle interaksjoner, som tilskriver menn og kvinner roller og visse rolleforventninger. Som regel spores disse til forventninger som er i tråd med den tradisjonelle kulturelle kjønnsforståelsen (Impett og Peplau 2003). Bildet av mannen i forhold til seksualitet som utformet i de tradisjonelle seksuelle skriptene, er at han aktivt søker ut flere seksuelle partnere samtidig, og er drevet av sitt seksuelle behov. Denne lysten hos mannen kan gjerne nå et punkt hvor den ikke lenger kan kontrolleres, det er da legitimt at han handler utfra mangelen på kontroll (Frith 2009: 101). Mannen tilskrives rollen som initiativtager og den som forfølger samleie (Frith 2009: 99-101). Han anses å søke ut seksuelle partnere ofte for sexens egen skyld. I motsetning til dette foreskriver seksuelle skript kvinnen rollen som den som ønsker seg kjærlighet og affekt - heller enn sex for den seksuelle nytelsens skyld. Kvinnen er ifølge disse skriptene passiv og avventende, hun venter på å bli valgt ut av mannen. I dette tilskrives kvinner den tradisjonelle rollen som den som holder igjen, og er en "gatekeeper" til sex. Kvinner er lært opp til å prioritere mannens seksuelle nytelse fremfor sin egen, og de holder igjen seksuell aktivitet fordi de vil forsikre seg trygghet og affekt.

I de senere årene har skriptteorien blitt utvidet, forbedret og hyppig brukt i felt hvor seksuelle samspill, kommunikasjon mellom aktører i en seksuell setting og også overgrep står i fokus (Frith 2009). Skript-teorien henger her tett sammen med teorien om at de kulturelle forståelsene blir førende for hva som skjer i den seksuelle situasjonen. Konstruksjonen av seksuell vold mellom heteroseksuelle partnere blir i denne sammenhengen forstått som et kommunikasjonsproblem. Det handler om en miskommunikasjon hvor seksuelt samtykke blir dårlig kommunisert eller dårlig oppfattet av mottageren. Dette har vært kjernen i den akademiske debatten i rammen av teorien om seksuelle forhandlinger og seksuell vold (Frith 2009: 99). Det anses også å være hovedproblematikken som akademisk litteratur kretser rundt i forbindelse med acquaintance-rape (voldtekt mellom bekjente); hvor teorier rundt seksuelle skript og miskommunikasjon fungerer som forklarings og forståelsesramme. Forestillingene som følger fra de tradisjonelle seksuelle skriptene har blitt sett på som en rettferdiggjøring av mannens tvangsstrategier; verbale og fysiske, for å oppnå sex.

"Instances of pressured or unwanted sex are most often attributed to differences in men's and women's gender roles, in which women are expected to be passive/accommodating, while men are presumed to be sexually assertive/pursuant, and this in turn is said to result in sexual 'miscommunication'." (Powell 2008: 170)

Forskning på unge mennesker viser at det er en utbredt forestilling om at kvinner som blir voldtatt ofte har "lurt" mannen gjennom å la han tro at de inngår i en slik seksuell skriptet situasjon (Frith 2009: 101). Når en kvinne tilsynelatende har fulgt et slikt skriptet mønster for seksuell interaksjon for så å trekke seg ut i siste liten, når mannen er veldig opphisset - så forklares hans atferd med at han har nådd et punkt i sin seksuelle opphisselse som gjør at han ikke lenger kan kontrollere sin lyst og derfor ikke kan holdes ansvarlig for hvordan han handler. Med støtte i voldtektsmytene er det en stor oppslutning rundt forestillingen om at det er kvinnens eget ansvar at hun risikerer å la en mann tro at han inngår i en seksuell interaksjon, for så å "endre mening". Det er en utbredt forståelse at så lenge en kvinne har inngått i en situasjon hvor det kan være snakk om mulighet for samleie så har hun også latt han tro at dette skal skje og hun skal da også tåle at han til slutt tvinger seg på henne (Frith 2009: 101).

Mulighet for agens

Ifølge den opprinnelige seksuelle skriptteorien er livet vi lever og den kulturen vi befinner oss i avgjørende for hva vi forstår som seksuelt. Dette gjelder også hvordan vi skaper fantasier og samhandler som sosiale aktører (Pedersen 2005: 47). Seksualitet som en sosial konstruksjon understreker at seksualitet ikke er noe man har, men noe man lærer seg, utvikler og praktiserer i kontinuerlig samhandling med andre. Samhandlingen og meningstilskrivelsen skjer i et samfunn som bestemmer hvilken mening individet tillegger sine seksuelle handlinger (Jacobsen 1997: 130). Innenfor dette perspektivet kan man si at det er nettopp ungdom som i størst grad tar opp i seg og utvikler den mening som er tilgjengelig i samfunnet, en prosess hvor ungdom er overlatt til seg selv og sine jevnaldrende (Jacobsen 1997: 130). Mange sosiale teoretikere hevder at strukturer knyttet til kjønn fortsatt legger tunge føringer på våre handlingsmønstre. De forstås som "Seige strukturer hvor tradisjonell makt reproduseres på nye måter" (Pedersen 2005: 16). En annen fortolkning er at det seksuelle skriptet er elastisk og anvendelig. Pedersen fokuserer på skriptets grunnlag for frisetting fra tradisjonelle kjønns-normer og muligheten for agens, han i denne forbindelse i stor grad på Giddens og hans teorier om rene relasjoner og plastisk seksualitet (Giddens 1992).

Giddens er representant for en endringens diskurs i den ettermoderne forståelsen av kjønnskonnstellasjoner. Han skriver om demokratisering av rene relasjoner i vestlige

samfunnet i dag, hvor han retter søkelyset på autonomi og likeverd som en viktig bestanddel av demokratisk tankegang, som også influerer private forhold. Gjennom utviklingen av det Giddens kaller rene relasjoner og sammensmeltende kjærlighet mener han at de kjønnede mønstrene som tidligere dannet grunnlag for dominansforhold mellom kvinner og menn, nå vil bli borte. En annen viktig dimensjon i Giddens teori som er et aktuelt element i min oppgave, er hans tilnærming til kjønnet seksualitet. Hånd i hånd med fremveksten av en større likhet mellom kjønnene mener Giddens at det skjer en seksuell revolusjon. Særlig gjelder denne revolusjonen utvikling av en autonom kvinnelig seksualitet. Seksualiteten blir i hans perspektiv forstått som et eget uttrykk for identitet. Den kvinnelige seksualiteten integreres i det refleksive selvprosjektet (Giddens 1992: 194). Giddens teorier har blitt kritisert for å være optimistiske og teoribaserte, særlig trekkes det frem at empirisk forskning fortsatt viser at det eksisterer stabile, personlige og institusjonaliserte ulikheter mellom kjønn, som er for komplekse til å forvitte på den måten som Giddens beskriver (Jamieson 1999).

Jeg viser til Giddens fordi jeg ønsker i denne oppgaven å illustrere hvordan maktrelasjonen mellom kjønn kan være muliggjort ikke bare på tross av, men kanskje nettopp på grunn av likestillingsidealet i dag, og særlig den frigjorte seksualitetens parole i samfunnet i dag. Pedersen lener seg i større grad på teorien om den frigjorte seksualitet. Det er også dette ståstedet andre har kritisert ham for. Pedersen skriver at de kjønnede føringene skjer i dag gjennom nye praksisformer som skaper nye muligheter for hvordan gjøre kjønn. Landskapet er fortsatt kjønn, skriver han, men på en annen måte enn tidligere. Forholdet mellom menn og kvinner er endret. Den dikotome og binære kategorien kjønn (mann/kvinne) fanger ikke alltid inn den variasjonsbredden som faktisk finnes i den sosiale virkeligheten i dag. Pedersen mener at feminitet og maskulinitet har fått nye uttrykk. Det kan virke som om kategorien mann og kvinne fortsatt er meningsfull og funksjonell, men at de i samtiden har et annet (nytt) innhold. Det finnes altså i dag nye måter å være kvinne på i seksuelle settinger og det samme gjelder for mannen. Pedersen skriver også om økt diversitet, og nye diskurser vedrørende dette (Pedersen 2005: 16). Han er blant annet opptatt av å forstå og kartlegge hvordan disse endringene spilles ut i våre intime liv. Forholdet mellom vår seksualitet og den større samfunnsmessige kontekst er sentralt i hans perspektiv. Og det er også her linken til det seksuelle skriptet befinner seg. Pedersen forståelse av mulighetene i det seksuelle skriptet virker mer frissettende enn Bourdieus potensiale for handlingsrom. Ifølge Bourdieu forutsetter handlingsrommet at de strukturerende betingelsene enda ikke har rukket å sette seg, fordi aktørene enda ikke har nok erfaring. Pedersen derimot synes å varsle et paradigmeskifte i sin

bok “Nye Seksualiteter”, hvor han nærmest argumenterer for en mangfoldiggjøring og oppløsning av de primære inndelingsprinsippene for sosialisering til mann og kvinne i vårt samfunn (Haakestad 2009: 132).

Haakestad skriver at Pedersen har under tilsynelatende påvirkning av et progressivt likestillingssyn, tolket sine data (for) fort inn i en likestillingskontekst (Haakestad 2009: 137). Hun skriver at suksessene av likestillingsprosjektet fra 70-tallet til tross, gjør det ikke til en nødvendighet at milepæler besteget av kvinnebevegelsen leder oss inn i “..et likestillingsparadis der alle spor av patriarkalsk makt er utslettet.” (Haakestad 2009: 138). Haakestad baserer seg på at de tunge strukturelle føringene som Bourdieu (blant andre) presenterer er uttrykk for større meningssammenhenger og at kjønnsforskjellene må forstås med utgangspunktet i disse (Haakestad 2009: 135). Videre kritiserer hun Pedersen for å ikke ha en tilstrekkelig forståelse av de strukturerende virkningene av det dikotome kjønnsparadigmet. Haakestad mener at Pedersen ender opp i sine konklusjoner og tolkninger med å tilskrive kvinner de samme stereotype kjønnsidealene som han selv mener er under forvitring. Ifølge Haakestad er det nettopp fordi han i sin iver etter å gi aktørene agens blir tilsynelatende blendet for den maktstrukturene som de unge jentene i studien hans er underlagt (Haakestad 2009: 142-143). Hun selv skisserer her en referanseramme fra både Bourdieu, Thomas Laqueur (som Bourdieu trekker på i sin analyse av det Kabylianske samfunnet), Sherry B. Otners analyse av den hierarkiske ordenen mellom kvinne og mann som overført fra forholdet mellom natur og kultur – og andre. Med dette mener Haakestad å stadfeste at binære opposisjoner i kjønns teorien har, avhengig av historiske spesifikke rammer, gjennomgående vært ett av flere mulige paradigmer for organisering av kjønn (Haakestad 2009: 133-138). Haakestad bruker også plass for å skrive om seksualiseringen av samfunnet, hvor hun særlig retter blikket på pornografien som sosialiseringsinstans. Her påpeker hun at pornografien kjennetegnes av karikerte kjønnsroller, hvor kvinner er passive, estetiserte og villige, mens menn tilskrives rollen som sterke og virile erobrere (Haakestad 2009: 139-140). Haakestad retter et kritisk blikk på om normaliseringen av pornografien og dens presentasjon av tradisjonelle kjønnsroller bidrar til, gjennom medie-kulturen å gjøre pornografien til en bekreftende sosialiseringsarena for ungdommen.

Powell mener at det er holdningene i samfunnet, som internaliseres gjennom sosialisering, som utgjør de unges følelse for spillet (habitus). Dette kan bidra til å skape press i situasjoner som de unge inngår i. Hun mener også å påvise at begge parter kan reflektere rundt sine egne

handlinger i en slik presset seksuell situasjon og at de forsøker å kommunisere samtykke eller mangel på denne på subtile måter som krever at begge to er følsomme for den andres signaler (Powell 2008: 177). Men det er ikke bare den tradisjonelle kjønnsforståelsen som utgjør de kulturelle forståelsene. I forlengelsen av disse finnes det også teorier forbundet med voldtektmyter og seksuell dobbeltmoral, som også anses å være en implisitt del av det (heteroseksuelle) kjønnede feltet.

3.5 Voldtektmyter og den seksuelle dobbeltmoral

Voldtektmyter kjennetegnes av forskjellige falske forestillinger forbundet med voldtekts-situasjonen, for eksempel at mannens seksualitet er ukontrollerbar (jmf. male sex-drive) eller ideen om at det er bare en viss type kvinner som blir voldtatt (victim-blaming). Kvinner som er “typiske” voldtekts ofre tilskrives gjerne normative egenskaper, som går på det å drikke med menn eller måten de kler seg på. Forskning viser at i tråd med slike voldtektmyter tror ofte de utsatte kvinnene at de er medskyldige i det som har skjedd (Stefansen og Smette 2006; Wiehe & Richards 1995: 78). Mytene fungerer som gjennomgående, gjerne stereotype og falske ideer og overbevisninger (som det er bred oppslutning rundt) – om voldtekt, voldtekts ofre og overgrep. Deres funksjon handler om å benekte, undervurdere og rettferdiggjøre seksuell vold som menn utøver på kvinner (Bohner m.fl. 2009: 19). Til en viss grad er også mytene funksjonelle i forhold til å opprettholde en følelse av trygghet hos kvinnene selv. Når en kvinne kan forklare for seg selv at muligheten for å bli voldtatt henger sammen med momenter hun kan bestemme selv så gir dette en følelse av kontroll (Bohner m.fl. 2009). Noe av det mest skadelige med voldtektmytene handler om at de skaper en grunnleggende skepsis til kvinnes fortellinger om voldtekt (Bohner m.fl. 2009: 17-19). Forskning viser at mytene også har vært sterkt representert i juridiske sammenhenger, hvor menn ofte har blitt imøtekommet i forhold til at de ikke kan holdes ansvarlig når de blir så opphisset at de ikke lenger kan holde tilbake sin lyst (Smart 1995: 224). Mytenes utbredelse og oppslutning bidrar til å bekrefte og vedlikeholde kjønnsulikhet.

Voldtekstmyter kan virke utfyllende i forhold til teorier som bygger på at kulturelle ideer kognitivt blir internalisert og utgjør en del av den referanserammen som individet tar med seg inn i en seksuell situasjon. Dette er nært forbundet med kulturelle forståelser av overgrep og hvordan disse påvirker utsattes opplevelse av erfaringer med overgrep. En nylig studie foretatt av Thoresen og Øverlien viser at kvinner som har vært utsatt for seksuell vold strever med å

vite hvor alvorlig hendelsen de har vært utsatt for skal være for at de skal kategorisere den som et overgrep (Thoresen & Øverlien 2009). Det virker å være en generell ide om en eksplisitt definisjon av vold og voldtekt som interessant nok alle kvinnene i studien forholder seg til, men få tegner en klar forståelse av. Spørsmål som opptar kvinnene i studien til Thoresen og Øverlien er hvor grensen går i forhold til forskjellen mellom psykisk og fysisk vold. Kvinnene i deres studie har også vanskeligheter med å kategorisere sine egne følelser i opplevelsen, i forhold til om de gjorde nok motstand (Thoresen og Øverlien 2009: 707-708).

Guttenes moralske forrang

En teori som baserer seg i stor grad på kulturelle kjønnsforståelser er seksuell dobbeltmoral. Det er jentene som er de moralske taperne. Den seksuelle dobbeltmoralen posisjoneres kvinner som passive objekter for mannlig begjær og behov (Jackson & Fiona 2003: 114). Den er den hegemoniske mannlige seksualitet som definerer kvinnens seksualitet. Det er særlig bruk av moralske verktøy som rykter som den seksuelle dobbeltmoralen er regulert gjennom. En aktiv kvinnelig seksualitet blir negativt bedømt, mens den aktive mannlige seksualiteten blir positivt dømt (Jackson & Fiona 2003: 114). Unge jenter gir ofte uttrykk for frykt for og sårbarhet for å få på seg et rykte som en "hore" (Helseth 2006; Smette 2004). Jeg er nysgjerrig på å finne igjen slike forståelser i mitt eget materiale. En relevant studie i denne sammenhengen er Smettes forskning på 16 åringers forståelse av seksuell utnytting. Smette skriver: "De fysiske forskjellene mellom kvinner og menn er en viktig del av ungdommens forklaringer på hvorfor utnytting og overgrep oppleves forskjellig for jenter og gutter. " (Smette 2004: 58). De unge i studien til Smette legger vekt på at menn er sterkere mens jenter er fysisk svakere og psykisk mer sårbare. "De fleste ungdommene hevder at seksuell utnytting er mer alvorlig for en jente enn for en gutt." (Smette 2004: 59). Dette forklarer de unge guttene og jentene med en forståelse av at jenter er mer følsomme og gutter "tar lettere på det med sex enn jenter" (Smette 2004: 59). "Å bli seksuelt utnyttet handler for en jente derfor også om å ha deltatt i handlinger som kan gi henne dårlig rykte og at noe av krenkelsen i opplevelsen er koblet til dette." (Smette 2004: 59-64).

Gjennom teorikapitlet har jeg forsøkt å favne om de tradisjonelle kjønnede betydningenes rolle i forståelsen av seksuelle overgrep. Jeg viser til den kjønnede forståelsens gyldighet i tidligere studier, samtidig som jeg forsøker å diskutere den mot teorier om endring.

4 Seksuelle krenkelser mellom venner og bekjente

4.1 Innledning

Jeg har allerede presentert en grov oversikt over datamaterialet som jeg vil utforske nærmere her. Som tidligere nevnt foreligger det tilsammen 275 sitater fra respondenter som har vært utsatt for en uønsket seksuell hendelse utført av en venn, bekjent eller kjæreste. I dette første analysekapittelet vil jeg begynne med å konsentrere meg om de sitatene hvor bekjente ($n = 113$) eller venner ($n = 87$) oppgis som utøvere. Min første målsetting for dette kapittelet er å vise variasjonsbredden i datamaterialet bestående av seksuelle krenkelser der utøveren er en venn eller en bekjent.

Jeg har valgt å dele opp analysen slik at de sitatene hvor venner og bekjente er utøvere presenteres i ett første analysekapittel, mens beskrivelser av seksuelle krenkelser mellom kjærester kommer i ett andre analysekapittel. Begrunnelsen for en slik oppbygging handler hovedsakelig om at kjærestematerialet bedre kan forstås med utgangspunkt i en annen innfallsvinkel enn de hendelsene som skjer mellom venner og bekjente. Som jeg skal komme tilbake til mot slutten av dette kapittelet, skjer det noe litt annerledes i de relasjonene som preges av et nærmere forhold mellom den utsatte jenta og utøveren. Det å være en bekjent eller venn fordrer som regel en annen sosial rolle og knyttes til et annet sett av forventninger forbundet med seksualitet enn de som gjelder mellom kjærester. Jeg vil derfor begynne min analyse med å presentere den delen av datamaterialet hvor relasjonen mellom ungdommene er ”løsere”. Jeg håper også at jeg med dette grepet vil lykkes i å få frem forskjeller mellom disse to gruppene.

Gangen i kapittelet

Jeg har valgt å begynne kapittelet med å vise til tidligere nevnte studier og deres inntak til kategorisering ved bruk av slike korte kvalitative utsagn i rammen av en større kvantitativ studie. Jeg henviser her til de studiene som ble presentert innledningsvis som tidligere forskning. Med bakgrunn i denne forskningen presenterer jeg tre hovedkategorier som jeg

skal bruke for å sortere mitt materiale. Den første kategorien skal legge vekt på hvilken relasjon det er mellom den utsatte jenta og utøveren, jeg har valgt å kalle den for ”utøver-kategori”. Den andre sorteringsdimensjonen fokuserer på hva den seksuelle krenkelsen helt konkret bestod i, altså ”handlingskategori”. Herunder skiller jeg mellom tre handlinger; uønsket beføling, voldtektsforsøk og voldtekt. Det tredje sorteringsverktøyet mitt fokuserer på stedet hvor krenkelsen har skjedd og her er jeg spesielt opptatt av om utøveren og den utsatte jenta er alene eller om det er andre tilstede når krenkelsen skjer. Jeg kaller den siste kategorien for ”situasjon”, fordi at jeg ikke ønsker å begrense den til kun stedet hvor krenkelsen har skjedd. I tillegg til å skille ut tre sorteringsdimensjoner identifiserer jeg også sitater fra mitt materiale som vanskelig lar seg kategorisere etter disse, og jeg gir dem en egen kategori: ukategoriserbare utsagn.

Analysedelen kommer i flere ledd. Først vil jeg presentere materialet hvor venner og bekjente er utøvere med en oversikt over sitater som er sortert etter handling og situasjonskategori. Derneft vil jeg gå inn på de enkelte kategoriene og vise hva de forskjellige sitatene som jeg har sortert på denne måten handler om. Jeg vil også underveis i analysen diskutere mitt materiale i forhold til andre elementer som også kan utgjøre en vesentlig del av konteksten, som for eksempel rus.

4.2 Tidligere studier og deres inntak til analyse og kategorisering

Relasjonen mellom offer og utøver (Hvem)

I forskning på vold og overgrep benyttes det ulike måter å kategorisere overgrep på, alt ettersom hva de forskjellige studiene har som formål å finne ut av. Det å sortere et materiale etter hvilket forhold det er mellom offeret og overgriperen er et mye anvendt inntak til kategorisering. Jeg har allerede nevnt at relasjonen har vist seg å ha en stor betydning for hvilken type krenkelser kvinner utsettes for. Forholdet mellom offeret og utøveren har også en viktig betydning for hvordan de utsatte kvinnene fortolker det de har opplevd (Johnson & Sigler 1997; Khan m.fl. 2003; Stefansen og Smette 2006).

Mitt hovedanliggende i oppgaven er å fordype meg i relasjonsrelaterte seksuelle krenkelser, det er dermed veldig naturlig at jeg deler opp materialet etter hvilken relasjon det er mellom de involverte. Relasjonen som sorterings-verktøy utgjør en overordnet kategorisering som deler analysen opp i to kapitler. I dette første kapitlet vil jeg fokusere på de uønskede seksuelle hendelsene som skjer der hvor de involverte ikke befinner seg i rammen av en kjæresterelasjon, men hvor de har en svakere tilknytning. Resultater av forekomstundersøkelser på vold og overgrep viser at kvinner blir ofte utsatt for vold fra nåværende eller tidligere partner (Pape og Stefansen 2004: 41). Jeg vil komme tilbake til dette i andre analysekapittel hvor seksuelle krenkelser i kjæresterelasjoner er fokus for analyse. Som jeg viste innledningsvis har en norsk studie allerede vist at relasjonen er et meningsfullt inntak til kategorisering (Stefansen og Smette 2006). I Stefansen og Smette sin studie skulle de predefinerte utøverkategoriene dekke informasjon om relasjonen mellom de som var involvert i overgrepshendelsen. Jeg har også valgt å la den forhåndsdefinerte avkrysningen være veiledende for mine utøvergrupper, samtidig som jeg oppdaget at det å kun forholde seg til avkrysningen i forhold til relasjon – har sine begrensninger til sammenligning med å se på hvordan de utsatte jentene utdyper relasjonen i sitatet.

Uønsket beføling, voldtektsforsøk eller voldtekt (Hva)

Det som legger en sterk føring på handlingens karakter som en sorteringskategori har å gjøre med at det er en stor variasjon på hva de utsatte jentene formidler at de utsettes for av uønskede seksuelle hendelser. Jeg har vært nødt til å ta noen valg for å ”rydde opp” i materialet og plassere mange forskjellige sitater i to hovedgrupper av krenkelser. Først utgjorde disse to hovedgruppene uønsket beføling og uønsket samleie (beføling og voldtekt). Et gjennomgående analysearbeid fra alle de relevante sitatene fra venner og bekjente viste at det var en del sitater som plasserte seg et sted mellom disse to hovedgruppene, det ble da hensiktsmessig å sette opp en tredje mellomkategori som utgjøres av voldtektsforsøk. Jeg legger til grunn en forståelse av voldtektsforsøk som gjør seg gjeldende i materialet i seg selv, jeg vil komme tilbake til hva disse situasjonene karakteriseres av i analysen.

Et viktig spørsmål her handler også om hvordan uønsket beføling skal forstås som en krenkelse. I tråd med Smart sin observasjon viderefører jeg tilnærmingen om at det å ta på en jente mot hennes vilje plasserer henne som kvinne i kroppen (Smart 1995: 223). Det er en symbolsk betydning tilknyttet dette og jeg lurer på om datamaterialet kan vise hvordan de

utsatte jentene opplever uønsket beføling. Det er også av interesse å sammenligne de uønskede seksuelle hendelsene som jentene beskriver med krenkelser som kommer nærmere opp mot voldtekts-beskrivelser. Handlingskategorien uønsket beføling er ment som en utforskning av hva unge jenter kan oppleve som krenkende og hvorfor. Jeg vil i denne sammenhengen også peke på problematikken rundt hvor uklare grensene kan være for hva som kan defineres som uønsket beføling og når uønsket beføling går over til å bli voldtektsforsøk eller voldtekt. Som jeg vil vise i analysen så vil det ofte foreligge forventninger forbundet med seksuell oppmerksomhet som beføling, om at dette er et første signal på opptakten til samleie. Det er disse forventningene som kommer til uttrykk gjennom hvordan utøveren oppleves av den utsatte jenta, som plasserer mange uønskede befølinger i en voldtektsforsøk kategori.

Fysisk ramme og sted (Hvor)

Kategorien fysisk ramme og sted er ment å skille mellom de uønskede seksuelle hendelsene som skjer med andre tilstede og når den utsatte jenta og utøveren er alene. I praksis deler jeg opp datamaterialet i uønsket beføling, voldtektsforsøk og voldtekt som skjer henholdsvis mens det er andre tilstede og når de involverte er alene. De sitatene som beskriver en fest-situasjon vil som regel bli kategorisert til den delen av data som skjer med andre tilstede. Dette har i noen tilfeller vært utfordrende siden det foreligger beskrivelser hvor jentene er sammen med andre men utøveren tar det med ut til et rom, eller at jenta er alene med utøveren og det kommer andre til. Jeg har måttet ta noen skjønnsvurderinger enkelte steder og noen fest-beskrivelser har blitt sortert som seksuelle krenkelser uten andre tilstede. Enkelte steder er det også vanskelig å forstå om det er noen andre tilstede, uten at det nevnes eksplisitt i sitatet at den utsatte jenta og utøveren var alene. Skillet mellom uønskede seksuelle krenkelser som skjer med andre i nærheten og ikke er likefullt viktig. Materialet viser at opplevelsen av en seksuell krenkelse endrer seg ettersom hvordan de andre som observerer det som skjer reagerer på hendelsen. Som jeg vil vise i analysen er skript som teoretisk forståelse relevant i denne sammenhengen.

Tidligere studier viser også at sted har betydning for voldtekt mellom jevnaldrende (Pedersen 2005). Som jeg nevnte innledningsvis tyder Krange og Pedersens sin studie på at konteksten har stor betydning for ungdommers angreerfaringer forbundet med sex. Ved siden av mangelen på kjærlighetsnormen som ofte aktiverer anger etter en seksuell hendelse, viser det

seg i deres studie at alkohol er en typisk komponent i angreerfaringene (Krange og Pedersen 1999: 51). Mange opplevde å angre på sex i situasjoner preget av fest og rus (Krange og Pedersen 1999: 54), hvor andre ungdommer også er tilstede. Ifølge Pedersen handler fest-konteksten om at grenser forskyves og muligheten for overgrep oppstår (Pedersen 2005: 272)

4.3 Sitater som ikke lar seg kategorisere

Etter en utskilling av sitater som beskriver uønsket beføling, voldtektsforsøk eller voldtekt, som skjer mens den utsatte jenta og utøveren er alene og med andre i nærheten, ender jeg opp med en mindre andel utsagn som det er vanskelig å kategorisere. Det foreligger 21 slike beskrivelser av venner som utøvere og 17 med bekjente (tilsammen 38 utsagn) som ikke uten videre lar seg sortere inn etter noen av de overnevnte kategoriene. Mine overordnede kategorier rommer en stor del av datamaterialet og de ukategoriserbare utsagnene kan til nøds plasseres innenfor disse, men jeg har følt meg så usikker på hva enkelte av disse formidler at jeg har laget meg en unntaksgruppe. Det er forskjellig hvilke ting som oppgis i denne gruppen av data. Rent innholdsmessig forteller mange av disse sitatene lite. På noen kommer det ikke uten videre frem hva handlingen er eller hvilken situasjon krenkelsen skjer i. Der hvor handlingen oppgis er det dessuten vanskelig å tolke om den var uønsket. Det er likevel viktig å understreke at de ukategoriserbare sitatene ikke er mindre alvorlige enn resterende. Noen sitater bærer preg av brutale hendelsesforløp, jeg har bare ikke visst hvor beskrivelsen passer inn i min oversiktstabell. Jeg kommer tilbake til denne gruppen av sitater i neste analysekapittel. Her vil jeg nøye meg med å gi noen eksempler;

"Han drog ned buksa." (venn)

"Uskyldig i ettertid. Men skremmende da det skjedde." (venn)

"Et uhell der begge parter har skylda." (bekjent)

"Han tolket "signaler" som jeg ikke sendte ut – misforståelse." (venn)

"Var naiv og ble med han til rommet for å hente noe." (bekjent)

"Hadde sex med en person på fest som jeg egentlig ikke ville ha." (bekjent)

"Samleie som jeg angret på i ettertid. Ikke voldtekt." (venn)

De to siste eksemplene overfor bærer preg av å være mer en angreerfaring enn en seksuell krenkelse. Det er likevel interessant at et samleie som den utsatte jenta i ettertid angrer på kategoriseres som en uønsket seksuell hendelse. Sitatet illustrerer også variasjonsbredden i mitt materiale, jeg vil utdype dette mer når jeg presenterer de ukategoriserbare sitatene fra kjærestedelen i neste analysekapittel.

4.4 Venner og bekjente som utøvere

I dette første analysekapittelet har jeg bestemt meg for å slå sammen bekjente og venner som utøverkategori. Denne beslutningen er et resultat av en lang prosess av prøving og feiling og kontinuerlig relesing av datamaterialet. Prosessen begynte med at jeg skilte fra hverandre alle utøverkategoriene. Min første observasjon etter flere gjennomlesninger var at skillet mellom venn og bekjent kan være uklart, noe flere respondenter gir uttrykk for. Det hender at respondenten har krysset av for en forhåndsdefinert utøverkategori ”bekjent” for så å henvise til utøveren som ”venn” i selve hendelsen som de beskriver. Det virker også å være uklart blant respondentene hvem en bekjent er. En definisjon på bekjent i dagligtalen kan sies å være ”venn av venn”. Men en slik definisjon sier lite om hvor nær denne vennen av en venn er. Det at grensen mellom venn og bekjent kan være uklar generelt i dagligspråket gjenspeiler seg i respondentenes sitater.

I tolkningsarbeidet har det for meg vært hensiktsmessig å forholde meg til hvordan respondentene selv definerer den bekjente. Det fremgår av besvarelsene at det er en varierende grad av nærhet i deres definisjon. Noen ganger skriver de om bestekameraten til fetteren, eller ”bare en kompis”. En bekjent kan også bare være en ”ukjent person” eller refereres til bare som ”han”. Andre ganger formidles det i hendelsen at han er en gutt som jenta er interessert i. Hvordan den utsatte jenta fortolker utøverens rolle som bekjent eller venn vil påvirke opplevelsen av press i situasjonen. Når utøveren for eksempel er en bekjent som jenta er forelsket eller ”interessert i” kan den bekjente være en potensiell kjæreste. Hans muligheter for press vil da være større sammenlignet med en bekjent som jenta ikke har noen følelser for. Når den bekjente er en ukjent person kan muligheten for press være enda mindre. Samtidig kan det noen ganger være vanskelig å se nærheten i relasjonen ettersom utøveren

som er bekjent betegnes kun som ”han”. Bekjente kan også være av mer formell karakter som sjef eller kollega på jobben.

I og med at grensen mellom hvem som er venn og hvem som er bekjent varierer slik mellom respondentene mener jeg at det er hensiktsmessig å slå disse to utøverkategoriene sammen. Det at sitatene som omhandler venner og bekjente har mange likhetstrekk taler også for at dette er en viktig beslutning. Samtidig ønsker jeg å ha et blikk for om det kan være noen tendenser for forskjeller mellom venner og bekjente.

4.5 Utøvere, handlinger og fysisk ramme

Tabellen nedenfor gir en tallmessig oversikt over hvor mange sitater som omhandler uønsket beføling, voldtektsforsøk og voldtekt mellom bekjente og venner. Jeg har også delt opp befølingene og voldtektene i to kategorier; når det er andre tilstede og når den utsatte jenta og utøveren er alene. Tabellen viser altså antall uønskede befølinger, voldtektsforsøk og voldtekter mellom både venner og bekjente, som skjer henholdsvis når det er andre tilstede og når den utsatte jenta og utøveren er alene.

	Beføling	Voldtektsforsøk	Voldtekt
Med andre tilstede	34 (27 bekjente og 7 venner)	6 (5 bekjente og 1 venn)	5 (3 bekjente og 2 venner)
Alene	31 (17 bekjente og 14 venner)	10 (8 bekjente og 3 venner)	75 (36 bekjente og 39 venner)

Det er verdt å merke seg at når det gjelder befølinger generelt så er det et mindre antall uønskede befølinger som rapporteres utført av venner enn bekjente. Jeg har nevnt at jeg vil prøve å holde et øye med om det finnes noen tendenser som er karakteristiske for den ene eller den andre gruppen av utøvere, og med utgangspunkt i disse tallhenvisningene kan det virke som om voldtekter er jevnere fordelt mellom venner og bekjente enn uønsket beføling. Kan det være noe i det at beføling fra bekjente oftere kan oppleves som uønsket, enn beføling

fra venner? Er det kanskje slik at befølingen som kommer fra en venn har en annen betydning enn fra en bekjent? Disse spørsmålene er det vanskelig å svare på i og med at respondentene selv virker å ha et uklart bilde av skillet mellom venn og bekjent. Jeg har likevel gjennom analysen forsøkt å se om det finnes noen tendenser her som gjør at de uønskede befølingene fra bekjente er annerledes enn fra venner. Gjennomgående er det mange uønskede befølinger, og det er verdt å merke seg at dette utgjør en stor del av de krenkelsene som jenter utsettes for. Med utgangspunkt i disse spørsmålene vil jeg se nærmere på beføling som en handlingskategori, og først ta for meg de situasjonene hvor det er andre personer tilstede når den uønskede befølingen forekommer. Noen av de spørsmålene som jeg har forsøkt å svare på er hvor den uønskede befølingen skjer når det er andre tilstede i situasjonen, hvilke situasjoner går om igjen og hva består uønsket beføling av. Er det slik at hvordan den uønskede befølingen oppleves er avhengig av stedet hvor den forekommer og om det er andre personer tilstede eller ikke? Og er det noen forskjell i sitatene som beskriver uønsket beføling fra venner, enn fra bekjente?

4.6 Uønsket beføling med andre tilstede

Det foreligger 34 tilfeller av uønsket beføling mellom venner og bekjente hvor det kommer frem at det er andre tilstede mens krenkelser skjer. Stedet hvor den uønskede befølingen skjer varierer. Med utgangspunkt i hvor stor variasjon det er på steder hvor dette forekommer, virker beføling med andre tilstede, i mitt datamateriale, å være en utbredt hendelse. I denne delen av materialet skjer den uønskede befølingen på mange sosiale arenaer, på vei hjem fra skolen, på kassetur, ute sammen med venner, på fester, på fritidsklubben, eller på jobben. Under følger noen eksempler på de forskjellige stedene som oppgis når uønsket beføling forekommer med andre tilstede:

"En klassekamerat tok meg på brystene. Det var ganske åpenlyst; midt i gangen på skolen"
(venn)

"Gutten var etter meg hele kvelden, vi satt sammen med andre men likevel så prøvde han å ta på puppene mine og kysse meg, selv om jeg dyttet han bort. På skolen var jeg "populær" blant gutta, de pleide alltid å slå meg/ta meg på rumpa."(bekjent)

"Ble klådd på av andre på min alder og kanskje noe eldre på en fritidsklubb." (bekjent)

"Ble tatt på av en kollega på jobben."(bekjent)

Den uønskede befølingen som handlingskategori kan illustrere det Carol Smart skrev om kvinner som blir “satt på plass” og objektivitet som kropp (Smart 1995: 223). Jeg tenker at når en gutt tillater seg å ta på en jente uten hennes tillatelse i de forskjellige eksemplene nevnt overfor, mens det er andre tilstede, så virker det til å være noe han mener det er legitimt å gjøre. I tråd med seksuelle-skript teorien kan det virke som om det foreligger et kulturelt scenario som formidler at det er naturlig at gutter tar på jenter. Et relevant spørsmål er hvilke signaler den uønskede befølingen er ment å sende? Og antyder sitatene hvordan det er naturlig å forvente at den utsatte jenta skal reagere i en slik situasjon? Ett sitat antyder at det skal være vanlig for en jente å måtte si nei mange ganger uten å bli hørt:

”Det samme som tidligere fester der noen gutter ikke tar et nei for et nei.” (bekjent)

Jeg tenker at det foreligger en kulturell forventning om at jentas protest ikke tolkes som et ”egentlig” nei. Med utgangspunkt i kjønnede verdier kan dette forklares med det tradisjonelle seksuelle skriptet hvor en jente skal gjøre motstand for å bevare sin ære og være tilbakeholden. Det tradisjonelle skriptet tilskriver gutten rollen som pågående. Dette kan forklare at han fortsetter, selv om han møter protest. Under følger flere eksempler på at dette:

”På vei hjem fra fest. Han tok hånden gjentatte ganger opp under skjørtet mitt.” (venn)

”Jeg krysset jo bare av på det med beføling og det ble ikke store komplikasjoner ut av det. Men vedkommende befølte meg ”både her og der” mens vi stod på dansegulvet, og også på innsiden av klærne. Protest hjalp ikke, men jeg klarte å komme meg løs og fikk kommet meg inn til noen venner i naborommet.” (bekjent)

Som det kommer frem av eksemplene overfor varierer sitatene i måten de blir skrevet på. Fra det å ”bli tatt på” kommer også mer utfyllende beskrivelser som gir mer informasjon om situasjonen rundt. Selv om de uønskede befølingene med andre tilstede rapporteres å skje på mange forskjellige sosiale arenaer så er det festkonteksten som skiller seg ut som den mest vanlige. I datamaterialet er festen en overordnet kontekst som kan inneholde flere forskjellige situasjoner. Siden det er implisitt at det er andre tilstede når den utsatte jenta er på en fest har alle disse sitatene blitt kategorisert som uønsket beføling med andre tilstede. Noen jenter nevner de andre i sitatet, mens andre gjør det ikke. Jeg skal komme tilbake til dette senere. I konteksten av en fest kan befølingen forekomme både underveis på selve festen, men også på

vei hjem fra fest. Det kan også være at ungdommene er på byen og omstendighetene der ligner på festsituasjonen.

Det er vanlig å assosiere festkonteksten med alkohol. Noen eksempler fra materialet viser dette:

”Var på en stor fest og jeg var litt for beruset til å kontrollere det som skjedde, men han bare tok på meg alle plasser og sånn...” (bekjent)

Dataene viser samtidig at det kan variere om jenta som utsettes for den uønskede befølingen i rammen av en fest er påvirket av alkohol eller ikke, det hender at hun eksplisitt utdyper dette i sitatet, samtidig som hun nevner at befølingen skjedde på en fest. Et eksempel på dette er:

”Befølingen var på en fest, men han sluttet når jeg hadde sagt tydelig ifra flere ganger. Jeg var ikke beruset.” (bekjent)

Det at jenta i det sistnevnte sitatet understreker at hun ikke var beruset, kan ha å gjøre med at hun ville gjøre det klart at selv om festen er en overordnet kontekst - så trenger ikke det bety at hun dermed var påvirket av alkohol. Det virker dermed som om festen i seg selv kan være et utgangspunkt for mange forskjellige situasjoner og det trenger ikke nødvendigvis være slik at rus er en vesentlig del av denne konteksten.

Hvordan oppleves den uønskede befølingen når det er andre tilstede?

De andres tilstedeværelse under en slik hendelse kan være av avgjørende betydning for hvordan situasjonen utspiller seg og oppleves. ”De andre” har forskjellige roller i forhold til det som skjer. Med et overordnet blikk kan man dele inn alle de 34 sitatene som beskriver uønsket beføling med andre tilstede i to kategorier, ettersom hvordan de andre oppfører seg i situasjonen. I den ene delen spiller de andre en *passiv rolle*, de er tilstedeværende, men beskrivelsen nevner ingenting om de i det hele tatt reagerer i forhold til den krenkelsen de (antagelig) er vitne til. Ved ett tilfelle virker det til og med som om de andre tilstedeværende bidrar til å utøve press i situasjonen og oppfordrer utøveren til å beføle den utsatte jenta mer;

”Vi var fire stykker sammen – jeg, bestevenninna mi, kjæresten hennes og kompisen hans. Venninna mi ville absolutt ha meg til å rote/ligge med kompisen til kjæresten. Alle tre pressa meg til å gjøre det. –Jeg ville ikke. Han tok for seg mens de så på.” (bekjent)

Det at de andre i situasjonen overfor ikke reagerer negativt på den uønskede befølingen gjør at den utsatte jenta er alene om å gjøre motstand. Det kan være nærliggende å tenke at siden hun er den eneste som reagerer så vil også gutten da tenke at dette er greit, han får på en måte ”lov til” å gjøre noe hun gir uttrykk for at hun ikke liker. Den uønskede befølingen gjøres legitim gjennom de andres rolle som deltakere i situasjonen. Med utgangspunkt i denne delen av datamaterialet hvor de andre ikke reagerer negativt på det de er vitne til - kan det virke som om uønsket beføling fortolkes av andre som en vanlig og uskyldig handling. Det kan være at dette er en del av det kulturelle scenarioet som kommer til uttrykk på denne måten. Gutten kan tenke at det er normalt for han å gi en jente denne typen for oppmerksomhet for å signalisere at han liker henne. De andres manglende negative reaksjon er da med på å bekrefte hans ide om hvordan det er legitimt at han da går frem. I mange tilfeller, når de andre ikke reagerer på det som utspiller seg, svekkes den utsatte jentas motstand i forhold til å få gutten til å stoppe. Det virker som om det er de andres aksept i det sistnevnte sitatet som avgjør om gutten fortsetter å ta på henne, og ikke hennes tydelige motvilje. Altså har de andre en aktiv rolle i den uønskede seksuelle hendelsen.

Den andre gruppen av sitater med andre tilstede er situasjoner hvor de andre spiller en *aktiv rolle* i forhold til å bekrefte den utsatte jentas opplevelse av trussel. De som kommer til eller er i situasjonen fra før av, kan i disse eksemplene ha en helt avgjørende rolle og avverge det som er på vei til å utvikle seg. De andres rolle vil i disse situasjonene være å frata legitimiteten av uønsket beføling. Jeg skrev at det *interpersonlige skriptet*, som er det andre nivået av skriptproduksjon, utgjør en mulighet for fri handling. Dette skjer der hvor deltagerne i interaksjonen ikke deler de samme skriptene. Hvis vi tar utgangspunkt i situasjonen i eksempelet overfor så deler ikke den utsatte jenta det samme skriptet med de andre som er tilstede, samtidig som de andre virker å dele skript-forståelse med utøveren. Simon skriver at når deltakere ikke deler den samme interpersonlige skriptet så skjer det en forhandling i situasjonen. I forhandlingen utvikler deltagerne identiteter i overenstemmelse med de forventningene som de tar med seg inn i situasjonen (Simon 1996: 41). Det virker som om gutten og de andre som er tilstede har en ide, et eget interpersonlig skript som de lener seg på. Det *interpersonlige* trekker på det *kulturelle* for å skape legitimitet. Det betyr at

det grunnleggende i situasjonen overfor er den tradisjonelle forståelsen av guttens seksualitet som aktiv og pågående. Det er også i samspill med de andre som er tilstede at uønsket beføling blir legitimert. Videre blir jentas protest også fortolket som ”naturlig” ut fra en tradisjonell forståelse og egentlig ikke så alvorlig.

Eksempelet overfor var en situasjon hvor de andres rolle bidrar til at den utsatte jenta kjenner seg mindre trygg. Under følger eksempler på motsatte hendelsesforløp som gjør at jenta blir tryggere med de andre tilstede:

”Var på fest og satt og snakket med en fyr. Etter en stund begynte han å ta på meg og sånt. Etter ca 30 min så en annen fyr det og jaget vekk han som gjorde det.” (bekjent)

”Vi var på en fest. Drakk og flørta. Men jeg ville ikke ha sex, det ville kameraten min. Han begynte å beføle meg, og jeg sa nei, men det hjalp ikke. En venninne hjalp meg vekk fra han. De involverte var meg, kameraten og venninna mi.” (venn)

”Personen presset meg til å kysse han, jeg gikk, han prøvde igjen, og igjen helt til noen fjernet han.” (bekjent)

Eksempelene overfor viser at de andres aktive reaksjoner avverger den seksuelle krenkelsen. De andres aktive deltagelse kan tolkes etter en seksuell-skript teori på flere måter. For det første bekrefter de andre ideen om aktiv mannlig seksualitet som pågående og derfor tiltrer de i situasjonen, altså ser de et behov for å ”redde” den utsatte jenta. Deres reaksjoner kan antyde en oppslutning rundt den tradisjonelle forståelsen av mannlig seksualitet som pågående. De andre involverer seg i hendelsen og bidrar med dette til å fjerne legitimiteten i at han kan være pågående uten hennes samtykke. For det andre kan det også tolkes dithen at den kulturelle forståelsen om at jentas ”nei” er egentlig et ”ja” blir i overstående tilfeller gjort illegitim. Eksempelet overfor hvor den utsatte jenta skriver at hennes kamerat ønsket sex peker på et annet interessant poeng. Hans beføling inngår for henne som et forsøk på å prøve å inngå i samleie. Når den utsatte jentas venninne tar en aktiv del av situasjonen – så kan hun ha vært med på å avverge et voldtektsforsøk.

Den uønskede befølingen som jentene rapporterer når det er andre tilstede varierer også i alvorlighetsgrad. Skillet mellom de ”mildere” og mer alvorlige eksemplene av uønsket beføling virker å gå nettopp der hvor de utsatte jentene søker tilflukt hos venner fordi de i likhet med henne selv opplever situasjonen som alvorlig. Dette kan også forklare hvorfor de andre reagerer i noen situasjoner og andre ikke- nemlig at også andre som befinner seg i

situasjonen må fortolke befølingen som truende. Det gjelder også de tilfellene hvor andre personer kommer og avbryter det som skjer, hvor det ikke trenger å være i rammen av en fest. Noen flere eksempler på at andre kommer til og avbryter det som er på vei til å utvikle seg er:

”Vedkommende befalte meg og holdt meg fast selv om jeg ga tydelig beskjed om at jeg ikke ønsket det. En venninne kom ned og bad vedkommende la meg være i fred.” (bekjent)

”Han og jeg har ikke snakket på veldig lenge. En dag traff jeg han på veien fra skolen. Han tok meg i hånda og drog meg mot seg også ned på bakken. Der startet han å kysse meg i mot min vilje og ta på meg. Heldigvis kom en venn og dyttet han bort fra meg.” (bekjent)

Først beføring, så samleie?

I en artikkel om den trinnvise utviklingen ungdommer gjennomgår i seksuelle møter, beskrives hendelsesforløpet fra det å få fast følge og begynnende kyssing, til beføring nedentil og så seksuell debut gjennom samleie (Jakobsen 1997: 126). I praksis kan de forskjellige trinnene overlappe, komme foran hverandre, tempoet på utviklingen kan være mye raskere og det kan ofte gå rett fra kyssing til samleie. Det virker likevel som at denne trinnvise forståelsen fremstår som et naturlig og selvsagt scenario. I mitt datamateriale er dette særlig interessant siden det allerede foreligger en relasjon mellom de utsatte jentene og deres utøvere. Det er naturlig å tenke seg at opptakten til en slik seksuell hendelse, ønsket eller ikke, vil skje gjennom en eller annen form for tilnærming fysisk, og i dette tilfellet gjennom beføring.

Jeg har allerede vist eksempler på at uønsket beføring kan være et første ledd i opptakten til uønsket samleie – eller voldtektsforsøk. Under følger to eksempler som jeg har kategorisert som voldtektsforsøk som illustrerer det samme:

”Han befalte meg mot min vilje. Så prøvde han å ha sex med meg. Da slo jeg og sprang derifra.” (bekjent)

”Han begynte først å ta på meg, jeg trakk meg unna. Så reiste han seg og dro av meg buksa, men jeg klarte å komme meg unna før han fikk gjort noe mer.” (venn)

Når sitatet innebærer en antydning om at utøveren prøvde å ha sex med jenta så faller den under kategorien voldtektsforsøk. Det er først og fremst når gutten går over fra å beføle henne mot hennes ønske, til at han forsøker å kle av henne at denne tendensen blir særlig synlig.

Det kan være forvirrende at det som nevnes eksplisitt i beskrivelsen er befølingen, men det er også nettopp derfor dette tolkes som mer enn beføling, fordi jentene her har beskrevet en handlings-sekvens, et hendelsesforløp, hvor det utvikler seg videre fra beføling til forsøk på samleie. Det er nærliggende å tenke at det å prøve å ha sex med en jente innebærer andre handlinger enn beføling, som for eksempel at gutten forsøker å kle av henne. Jenta i det første eksempelet slår og løper fra stedet - altså forstår hun at befølingen går over i noe mer som hun ikke ønsker å være en del av. Det samme gjelder for det andre eksempelet som nevnes overfor. Jeg tolker fra dette at i situasjoner der den utsatte jenta og utøveren er alene oppfattes befølingen som et ledd i opptakten til samleie. Også i voldtektsforsøk- situasjoner kan andre som kommer til få en "avvergende" rolle i forhold til det som skjer. Et eksempel på dette er:

"Han holdt meg fast i senga og rev i stykker buksa mi i (et) forsøk om å få den av. Dette var en kamerat av kameraten min. Ingen ting skjedde. De andre kom inn." (bekjent)

Det ser ut til at uønsket beføling når den utsatte jenta og utøveren er alene oppleves som mer truende enn når det er andre tilstede. Jeg vil nå gå over til å se på de situasjonene hvor den uønskede befølingen skjer når det ikke er andre tilstede og utforske dette nærmere.

4.7 Uønsket beføling uten andre tilstede

Det foreligger 31 sitater som beskriver situasjoner hvor den uønskede befølingen skjer mens de involverte er alene. Tilfellene av uønsket beføling som forekommer når den utsatte jenta og utøveren er alene beskrives generelt mye mer detaljert enn flesteparten av de situasjonene hvor befølingen skjer mens andre er i nærheten. Situasjonene er lengre og mer utfyllende. Når det gjelder sted skjer denne formen for beføling i likhet med beføling med andre tilstede på flere sosiale arenaer. Men til forskjell fra det som skjer med andre, hender det langt hyppigere her at konteksten består av et soverom, eller et rom med en seng. Slike omstendigheter gir assosiasjoner til at dette kan være et sted hvor det ikke ville være unaturlig at samleie ville ha funnet sted. Det foreligger også tilfeller hvor den utsatte jenta har gått fra en fest inn på et rom alene for å sove og så kommer utøveren inn dit etter henne. I slike tilfeller har sitatet blitt kategorisert som uønsket beføling mens de involverte er alene. Dette illustrerer igjen at festen som den overordnede rammen kan være utgangspunkt for flere forskjellige settinger. Fest-konteksten er dog ikke like gjennomgående her som på befølinger med andre tilstede.

Som nevnt tidligere er disse beskrivelsene mer utfyllende enn der hvor den uønskede befølingen forekommer med andre tilstede. En annen viktig forskjell er at sitatene her i større grad bærer preg av at jenta opplever situasjonen som skremmende, noe hun formidler i sitatet på forskjellige måter. Under følger noen eksempler på dette:

"Jeg var hos en kompis og møtte denne utrolig kjekke gutten. Etter noen timer ble det litt intimt og han kysset meg. Etter vi hadde danset en stund sa han at han ønsket å prate med meg. Vi gikk inn på rommet til foreldrene til kompisen min og da holdt han meg nede og forsøkte å kle av meg. Jeg var for redd til å gjøre noe, men heldigvis kom det noen inn i rommet." (bekjent)

"Han jeg kjenner dyttet meg inn mot et hushjørne (ingen andre var der) og så ville han kysse meg, så bare gikk jeg. Han fulgte etter meg og i neste øyeblikk var hendene hans opp i buksen min. Jeg ble helt sjokkert og skjønte ikke hva som foregikk. Han lurte meg ut fordi vi måtte finne mobilen hans." (bekjent)

"Jeg la meg i min venninnes seng for å sove. Deretter kom en jeg kjente litt og begynte å føre hånden min på hans penis som var erigert. Jeg sa nei, men han ga seg ikke. Tilslutt løp jeg ut av rommet." (bekjent)

Det virker opplagt i sitatene at gutten som beføler jenta har en intensjon om å ha samleie med henne i eksemplene overfor. Hun reagerer på dette med å forsøke å gjøre motstand og så komme seg vekk. Den utsatte jenta bør som regel komme seg vekk for at det ikke skal bli gjennomført uønsket samleie. Disse sitatene viser at uønsket beføling som skjer når utøveren er alene med den utsatte jenta kan utvikle seg til voldtektsforsøk.

I noen av disse tilfellene har den utsatte jenta sovnet og våkner av at gutten beføler henne. Dette er en spesiell form for krenkelse. I slike tilfeller har det ikke vært anledning for den utsatte jenta å kommunisere til gutten om hun ønsker dette eller ikke. Altså er befølingen påtvunget henne mens hun ligger og sover. Her også uttrykker jenta en opplevelse av trussel:

"Bestekameraten til fetteren min befølte meg da vi sov hos fetteren min. Jeg sov, men våknet av det og torde ikke røre meg." (bekjent)

"Jeg sov, personen tok på meg. Jeg våknet, torde ikke si noe." (bekjent)

"Våknet av at jeg ble klådd på og befølt." (venn)

”Jeg var veldig beruset og hadde sovnet i en seng. Jeg våknet av at en kom inn mens en annen gutt hadde hånden ned i buksen min. Tror han kom inn og fikk stoppet det, men har aldri fått svar på det.” (bekjent)

Det siste eksempelet overfor bekrefter at befølingen her tolkes som opptakten til et samleie, jenta uttrykker at hun fortsatt er usikker på om det skjedde noe mer eller om det som utspilte seg ble stoppet. Også i denne delen av materialet, kan andre som kommer til få en “avvergende” rolle i forhold til det som skjer, slik som det kommer til uttrykk i det siste eksempelet overfor. Skript-teorien er relevant for å forstå slike samhandlings-situasjoner. En skript tilnærming gir tilgang til begrepene deltager og observatør og det gjør det lettere å identifisere hvilke roller de som er tilstede får.

I datamaterialet mitt forekommer det også eksempler på at de to involverte deler den samme forståelsen av situasjonen, noe som blir tydelig på hendelsesforløpet. Eksempelet under illustrerer dette:

”Det var fest og alle var tydelig beruset. Jeg skulle gå på toalettet da en bekjent av meg kom etter, han fortalte meg at han hadde lyst på meg og om alle sine fantasier, så tok han hånda under skjorta mi og prøvde å kysse meg (og holdt meg først), jeg trakk meg unna og han forsvant.” (bekjent)

I sitatet overfor virker det som om gutten forsøker å signalisere til jenta at han liker henne og at han gjerne vil være intim med henne. Kanskje har han en tanke om at dette er gjensidig, selv om jeg ikke kan si det utfra selve sitatet, men en slik tolkning kan forklare det som så utspiller seg. I motsetning til de andre eksemplene med uønsket beføling alene hvor gutten fortsetter å ta på jenta til hun kommer seg vekk eller noen andre kommer til - så tar denne gutten “hintet”. Hvis det er slik at han i utgangspunktet trodde at hans ønsker var gjensidige og hennes reaksjon avkrefter dette – så er hans tilbaketrekning en vellykket respons på hennes signaler. Av de andre eksemplene med uønsket beføling alene er dette kanskje et klassisk prakteksempel på hvordan slike situasjoner skal foregå. Jeg ser sitatet som et eksempel på en skriptet situasjon hvor de involverte tolker signalene ut fra en felles kulturell forståelse og hvor gjensidighet er et viktig stikkord. Gutten følger etter jenta slik at han kan være alene med henne – slik at de kan være intime sammen – så signaliserer han til henne både med ord og også med handlinger hva han er interessert i og når hun trekker seg unna så signaliserer hun avvisning og han forsvinner. Likevel opplever jenta det som skremmende fordi han holder

henne først. Hun kan ha en ide om at den uønskede befølingen vil utvikle seg til noe mer og derfor blir hun redd.

Jeg har vist hvordan dataene antyder at alvorlighetsgraden på befølingene oppleves større når uønsket beføling skjer alene enn når det er andre tilstede. Min konklusjon er at uønsket beføling som skjer når den utsatte jenta og utøveren er alene - i mitt datamateriale - ser ut til å være en del av en potensiell voldtekstsituasjon. Eksempelene fra kategorien voldtektsforsøk bekrefter dette. Jeg vil nå gå over til vise hva som skjer når den uønskede befølingen går over i noe annet.

4.8 Voldtektsforsøk

Det er først og fremst de voldtektsforsøk situasjonene som skjer mens de involverte er alene som er interessante å se i forbindelse med uønsket beføling som skjer uten vitner tilstede. Jeg vil likevel begynne å vise voldtektsforsøk som skjer med andre i nærheten, for å favne om variasjonsbredden i materialet. Det som kommer veldig klart til uttrykk i voldtektsforsøk med andre tilstede er tilstedeværelsen av kamp. Til forskjell fra voldtektsforsøkene som skjer uten andre i nærheten, innebærer nesten alle voldtektsforsøk med vitner et element av rus.

Voldtektsforsøk som skjer mens det er andre i nærheten

”Jeg var med to av venninnene mine til noen kompiser av en kamerat av hun ene. Vi dro til leiligheten der vi ble skjenket med alkohol og han ene prøvde å legge meg på gulvet på et rom og holdt meg fast, og jeg var så slapp av alkoholen så jeg klarte ikke gjøre motstand men fikk klart å ta beinet mitt opp i skrittet hans og løp vekk.”

”Jeg ble dopet ned av tre (to av de skulle voldta meg) men jeg kom meg unna før noe skjedde.”

”Vi var på danskebåten, og da jeg og venninnen min skulle legge oss kom to pakistanere vi hadde snakket litt med inn. Han ene låste venninnen min på do, mens han andre prøvde seg i sengen. Jeg sparket han opp i veggen og naboene kom inn og tok guttene ut. ”

Det midtre sitatet sier ingenting om hvordan den utsatte jenta kom seg unna, eller hvordan hun vet at to av guttene skulle voldta henne. Jeg har likevel valgt å kategorisere sitatet under voldtektsforsøk siden den utsatte jenta uttrykker en forventning om voldtekt i situasjonen. Det

siste sitatet overfor ligner litt på uønsket beføling med andre tilstede – hvor de andre får en aktiv rolle i forhold til å bekrefte de utsatte jentenes opplevelse og hjelpe til å avverge voldtekten. Det førstnevnte av eksemplene overfor hvor den ene jenta er på fest med to venner og en av guttene fra festen holder hennes fast på et gulv er litt uklart. Jeg vet ikke helt om de andre er vitner eller om de befinner seg på rommet ved siden av. Det er nevnt vold som forsøk på forsvar. Trusselen i situasjonen gjør at de utsatte jentene trenger å være voldelige selv for å komme seg ut av den. Muligens er det konteksten av dop og rus som øker frykten for hva som kommer til å skje. Det kan også tolkes som at jentene føler det slik at det å si nei er ikke nok. Guttene tilnærminger oppleves som voldelige og for å “matche” signalene så trenger jentene å bli voldelige selv.

Voldtektsforsøk som skjer uten at det er andre i nærheten

Voldtektsforsøket er som kategori en god overgang fra uønsket beføling som skjer mens de involverte er alene. Denne ”mellomkategorien” mellom uønsket beføling og voldtekt setter på spissen hva det som er skjer når beføling går over i noe annet. Det kommer frem i disse sitatene at den uønskede befølingen som skjer uten noen andre tilstede er fra gutten sin side ment som et ledd i opptakten til samleie. Det går igjen i disse sitatene at den utsatte jenta formidler en slags plutselig vending i hendelsesforløpet. Utøveren har som regel begynt å beføle henne mot hennes vilje og dette utvikler seg til at han prøver å kle av henne. Det er først og fremst den utsatte jentas opplevelse av at situasjonen får en plutselig vending som gjør at jeg tolker dette som et voldtektsforsøk. Denne plutselige vendingen fordrer handling. Ofte består dette av at hun setter seg veldig til motverge, eller kommer seg fort vekk fra situasjonen. Her også finnes det eksempler på at andre kommer til og avverger et begynnende uønsket samleie. Voldtektsforsøk som skjer når den utsatte jenta og utøveren er alene ser slik ut:

”Jeg var på besøk hos kameraten min. Plutselig låste han døra til rommet sitt, dytta meg ned i senga og holdt meg fast. Jeg prøvde å komme meg løs. Han befølte meg og prøvde å få av meg buksa. Moren hørte at jeg skrek og hun kom seg inn.” (venn)

”Han tok av meg klærne oventil mot mitt ønske og befølte meg på brystene og ellers på kroppen. Prøvde å rive av meg buksene, men jeg fikk hindret han og kommet meg unna situasjonen. Hendte alene hjemme hos han, ingen andre tilstede” (bekjent)

”Var nede i kjelleren i blokka og var plutselig alene med han, han begynte å holde rundt meg komme nærmere, åpnet buksa og tok på meg mens han prøvde å kle av meg og. Fikk ikke gjort noe særlig men vred meg løs etter hvert.” (bekjent)

Voldtektsforsøkene hvor de involverte er alene viser at uønsket beføling er et signal om at gutten er interessert i samleie. Som voldtektsforsøk med andre tilstede virker også disse situasjonene mer “brutale” – med formuleringer av type “prøvde rive av meg buksa”, “hørte at jeg skrek” og “vred meg løs”. Formuleringer hvor ordet plutselig blir brukt kan ligne på de sitatene som omhandler voldtekt. Jeg vil nå gå over til å se nærmere på voldtekter som skjer mens de involverte er alene og vise hvordan voldtektsforsøk-sitatene henger sammen med disse.

4.9 Voldtekt i privat rom

Det foreligger 75 tilfeller av voldtekter som skjer mens den utsatte jenta og utøveren er alene. Noen få av disse er forholdsvis korte og de nevner ikke stort annet enn kun det som er mest nødvendig for å forstå hva som har skjedd. Men de fleste beskrivelsene av voldtekter mellom venner og bekjente når de involverte er alene er utfyllende og lange beskrivelser hvor omstendighetene rundt det som skjer kommer frem. På de kortere sitatene har det vært nødvendig for meg å ta i bruk et analytisk grep for å kunne kategorisere de i voldtekts-kategorien. Skriptforståelsen har vist seg nyttig her. Et par eksempler på dette er:

”Jeg og en venninne var hos søsteren til venninnen min i Stavanger. Vi ble kjent med søskenbarnet til mannen til søsteren til venninnen min. Han skjenket oss med noen kamerater og senere på kvelden låste han meg inne på et rom.” (bekjent)

”Jeg var på fest hos en kamerat av bestevennen min. Det var bursdagen til han som hadde festen. Han ble 21 år. Alle drakk og hygget seg, han som hadde festen ga meg drikke hele kvelden og jeg drakk. Når (...) nærmet seg drog vennene mine, mens jeg var igjen og jeg våknet opp dagen etter naken og jeg var ikke jomfru lenger.” (bekjent)

I det første sitatet overfor konkretiserer ikke jenta hva som faktisk skjedde inne på rommet hvor hun ble låst inn. Det virker likevel veldig tydelig at det har skjedd noe seksuelt siden jenta krysser av for at hun har vært utsatt for en uønsket seksuell hendelse. Med utgangspunkt i den kulturelle forståelsen av at når en jente drikker med en gutt så er hun interessert i sex –

kan det tolkes slik at utøveren bruker alkohol i denne situasjonen. Det som også kommer frem fra sitatene overfor er at utøveren er en person som den utsatte jenta ikke har en så veldig nær relasjon til. En mulig tolkning er at når en jente drikker seg full med en gutt hun ikke har møtt før så blir det aktivisert en forventning om sex. Siden det ikke er så nær relasjon mellom den utsatte jenta og utøveren kunne sitatene falle litt "utenfor" problemstillingen. Samtidig er det en link mellom en venninne og en bestevenn som gjør at den bekjente som utøver-kategori stemmer med utvelgingskriteriene mine. Jeg har også ønsket å se på om varierende grad av nærhet har betydning for karakteristika på de forskjellige seksuelle krenkelsene. Det virker som at alkohol gjør seg gjeldende i situasjoner hvor det ikke er så nær relasjon mellom de involverte. Det kan tyde på en sammenheng mellom alkohol og voldtekt når den bekjente er mer perifer. Forskning som legger vekt på sammenhengen mellom fest og overgrep i relasjonsrelaterte overgrep mellom unge, gir inntrykk av at fest ofte er forbundet med rus og alkohol. Pedersen skriver at jenter som har blitt utsatt for overgrep i tenårene inngår i et mønster hvor det er flørt og alkohol med i bildet, alltid (Pedersen 2005: 268). Vanligste ramme, skriver han, er klassefesten, og som oftest er både offeret og overgriper beruset underveis en slik hendelse. I eksemplene overfor er det vanskelig å si om flørt har vært en del av bildet. Beskrivelsen hvor jenta bruker ordet "skjenket" antyder manglende gjensidighet i hendelsesforløpet, som blir understreket med at hun ble låst inne på et rom.

Mange voldtekter som skjer i mitt materiale skjer på en fest, men det er likevel ikke slik at alkohol alltid er en del av hendelsen. Festen er en overordnet fysisk ramme som kan være utgangspunktet for flere forskjellige hendelsesforløp. Voldtekten kan skje underveis på en fest, eller senere når de involverte skal sove etter en fest, ofte fordi de "havner" i samme seng fordi en av dem ikke har noe annet sted å overnatte. Mange av de situasjonene som utspiller seg underveis på en fest kan ligne på de sitatene som handler om uønsket beføling alene, når gutten overtaler jenta til å komme seg vekk fra festen og havner alene på et rom sammen med henne. Noen eksempler på dette er:

"Var på fest hos venner og drog ut på byen med noen venner senere på kvelden. Var med en kamerat som jeg likte hjem, fordi det ikke gikk buss hjem til meg. Han hadde samleie med meg selv om jeg sa nei at jeg ikke ville." (venn)

"Det var på en fest, men ingen av oss var beruset. Han dro meg inn på et rom, låste døren og det ubehagelige skjedde." (bekjent)

”Jeg og min venn var på fest. Jeg var edru (pleier som regel ikke drikke alkohol) og vennen min var tydelig beruset. Så dro han meg med inn på et bakrom og begynte å kle av meg og seg selv. Han holdt hardt, (jeg) prøvde å skrike, men ingen hørte pga musikken. Så tvang han meg til sex, mens han holdt for munnen min (...).” (venn)

Som det kommer frem fra de to siste eksemplene overfor så hender det i mitt materiale at selv om konteksten utgjør den overordnede rammen så trenger ikke det nødvendigvis bety at begge de involverte er påvirket av alkohol.

Jeg har tidligere skrevet om uønskede befølinger som skjer når den utsatte jenta sover, hvorpå hun våkner av at gutten beføler henne. Som tidligere nevnt er disse hendelsene en spesiell form for krenkelse, da hun ikke har noen anledning til å gi uttrykk for at hun samtykker til det som skjer. Noen eksempler på uønsket samleie som skjer på denne måten og som er forbundet med festkontekster er:

”Vi hadde vært på fest dagen før. Han kunne få lov til å sove over hvis ingenting skjedde. Det var greit. Da jeg våkna dagen etter, våkna jeg med penisen hans inni meg. Lå litt slik pga jeg fikk panikk.” (bekjent)

”Jomfru. Etter en fest la jeg meg til å sove hjemme hos kameraten til storebroren min. Mens jeg sov kledde han av seg og hadde sex med meg mot min vilje. Ba meg holde kjeft gjennom hele overgrepet. Gjorde vondt dagen etterpå.” (bekjent)

Eksemplene overfor understreker alvorligheten i de seksuelle krenkelsene som skjer mens den utsatte jenta sover.

Voldtekt og alkohol

På tross av at alkohol ikke trenger å være en viktig del av festkonteksten så vil likevel festen være et sted hvor grenser kan forskyves og seksuell utforskning kan skje. Det finnes også eksempler hvor alkohol/rus er en del av konteksten, uten at det kommer frem at hendelsene har skjedd på en fest:

”Ble skjenket, (han) maste hele kvelden, jeg sa nei. Ble fullere og fullere, våknet og oppdaget at han holdt på. Prøvde å få han vekk, skrek.” (bekjent)

”Vi røykte hasj, da jeg var på grensa til å bli stein, hoppet han på meg og gjennomførte uten at jeg protesterte, men fikk panikk og tenkte hele tiden voldtekt da vi gjennomførte.” (bekjent)

”Vi var begge beruset. Jeg var lei meg og han skulle trøste meg. Etterhvert bare skjedde det... det var min første gang og jeg følte meg presset.” (venn)

Til sammenligning med tidligere funn trenger ikke alkohol alltid å være en del av en festkontekst og en festkontekst trenger heller ikke alltid å innebære alkohol. Det er eksempler i mitt materiale som antyder at i de mer perifere relasjonene mellom bekjente blir alkohol et mulig ”middel” for å forskyve grenser.

Det foreligger en del sitater hvor alkohol ikke er en del av bildet i det hele tatt. Dette er hendelser hvor den utsatte jenta eller utøveren er på besøk hos hverandre eller overnatter hos hverandre. De fleste situasjonene er beskrevet på den måten at det kunne virket naturlig at et samleie kan finne sted. Det er sitater som beskriver to ungdommer som kysser og hvor situasjonen utvikler seg til samleie. Underveis i denne utviklingen opplever jenta at hun ikke ønsker at dette skal gå videre, også skjer det likevel. I mange av disse situasjonene sier jenta nei, uten at hennes nei blir respektert. Noen eksempler på dette er:

”Meg og en kamerat lå på sofaen og prata og kysset. Han ville mer, jeg sa nei, han fortsatte. Jeg ble ”paralysert” og klarte ikke å gjøre motstand.” (venn)

”Jeg skulle egentlig ligge med fyren, men så ombestemte jeg meg. Jeg sa klart ifra, men han ville ikke stoppe.” (bekjent)

”Vi skulle legge oss. Han var interessert i noe med meg og jeg var interessert i han, men ville ikke ha sex. Vi hadde det selv om jeg sa nei og prøvde å trekke meg unna.” (venn)

”Jeg ble med han til et hybelkollektiv og vi gikk opp på et rom som var en kamerat av han sitt. Vi kysset og tok på hverandre. Så husker jeg at vi hadde samleie, jeg sa nei, men jeg dyttet han ikke bort.” (bekjent)

Overstående sitater kan ligne på det Pedersen fant i sine observasjoner av jevnalder-relaterte krenkelser, bare at alkoholen her ikke er en del av bildet, slik det alltid var i hans funn. Blant disse sitatene finnes det også beskrivelser hvor jenta opplever det som skjer som veldig uforutsett og skremmende, og disse formuleringene ligner på det jeg har kategorisert som voldtektsforsøk. Hadde det ikke vært for at det uønskede samleiet faktisk blir gjennomført ville disse ha hørt med til voldtektsforsøk kategorien:

”En kamerat kom til meg, vi skulle ut i byen og shoppe, skulle møte han der, men han kom til meg i stedet. Vi så litt på tv, så forandret han seg og plutselig ble alt helt svart. Følelsene var rare, jeg var redd.” (venn)

”Jeg og han jeg hadde noe på gang med skulle se på tv. Men det eneste han ville var å ha sex, det ville ikke jeg, men han bare drog av meg klærne og siden han er mye sterkere enn meg – så klarte ikke jeg, eller maktet ikke å stoppe han.” (bekjent)

Jeg vil nå gå over til å se på voldtektssituasjoner hvor forholdet fra den utsatte jenta til utøveren ligner på det som jeg senere vil vise at er karakteristisk mellom kjærester.

Følelser som kontekst

Det er fire beskrivelser blant voldtektsitatene i mitt datamateriale hvor det er venner som utøvere, som skiller seg ut fra de resterende. I alle disse forteller den utsatte jenta at hun har følelser for utøveren. I tre av tilfellene lurte gutten jenta til å tro at hvis hun har sex med han så vil ha bli sammen med henne, og i det siste skjer krenkelsen mens hun sover, til tross for at hun har bedt han forsikre henne at ingenting vil skje om hun lar han overnatte. I det sistnevnte tilfellet virker det sannsynlig at jenta lar tvilen komme utøveren til gode fordi hun har følelser for han, da hun på et tidligere tidspunkt på kvelden allerede har sagt nei til sex mange ganger. I alle disse eksemplene er utøveren en venn, noe som ikke fremstår som tilfeldig. Det er nærliggende å tro at en venn som den utsatte jenta har følelser for lettere vil assosieres som venn enn bekjent. Jeg har innledningsvis nevnt at der hvor det tilsynelatende er en ”nærere” relasjon mellom den utsatte jenta og utøveren så foreligger det også andre forventninger i situasjonen, forbundet med det seksuelle. Dette vil komme tydelig til uttrykk i den delen av datamaterialet som omhandler seksuelle krenkelser som skjer mellom kjærester. Jeg vil komme tilbake til denne sammenligningen, foreløpig nøyer jeg meg med å vise et par eksempler på hvordan slike sitater ser ut:

Jeg var ung og forelsket i en god kamerat og han ville ikke bli sammen med meg før jeg hadde sex med han. Jeg sa ”ok”, og gikk med på det, men angret da vi skulle til med det. Så sa jeg nei og prøvde å vri meg unna, men han sa at ”joda det var dette vi ville” og trengte inn i meg. Jeg blødde fælt og sprang gråtende hjem etterpå. I ettertid er jeg fortsatt usikker på om det kan kalles voldtekt?” (venn)

”Var forelsket, var hjemme alene. Hadde vors, dro på byen, dro senere hjem til meg med han jeg var forelsket i. Sa nei til sex mange ganger, fikk til slutt overnatte, men avtalte at det ikke skulle skje mer enn kyssing. Våkna neste morgen med han over meg, sa fortsatt nei, ble holdt fast.” (venn)

I forhold til kulturelle forståelser forbundet med voldtekt er det førstnevnte sitatet interessant. Sitatet føyer seg inn i rekken av eksempler hvor de utsatte kvinnene strever med å kategorisere deres opplevelse av samleie uten samtykke som voldtekt. Eksempelet illustrerer uklare definisjoner av hva som er vold og hva som er press. Denne diskusjonen er enda tydeligere i seksuelle krenkelser mellom kjærester, jeg vil komme tilbake til den.

I det følgende vil jeg ta for meg den siste handlingskategorien min som handler om voldtekt hvor det er andre i nærheten, før jeg gir en oppsummering av viktigste funn hittil.

4.10 Voldtekt med vitner

Det foreligger 7 tilfeller i datamaterialet av voldtekt med vitner. Voldtektsforsøk som skjer med andre i nærheten ligner på voldtekt som skjer med andre i nærheten. Disse tilfellene hører med til den mest brutale gruppen av beskrivelser. De fleste av disse sitatene handler om fester hvor jenta blir skjenket av gutter som har en agenda om å utnytte henne, eller at hennes tilstand som full utnyttes av tilstedeværende. Det er også et tilfelle hvor det kommer to gutter inn på rommet hennes mens hun sover. Det er ett sitat som skiller seg ut fra de andre fordi det er skrevet i retrospekt om overgrep som skjedde i skoletiden når jenta som forteller dette gikk på ungdomsskolen. Under viser jeg noen eksempler på voldtekter som skjer med ”vitner”:

”Var beruset, ble med vennen min hjem for å snakke om noe, så var kameraten hans der (midt på natten), (jeg) ville ha vann, fikk noe sprit eller lignende. Sovnet og våknet de de forgrep seg på meg. (venn)

”Jeg var på fest, så drakk jeg rein sprit. Fordi jeg følte press, var på do da det skjedde, husker ikke så mye, fordi jeg var beruset. Men venninna mi hadde sett det, uten å hjelpe meg. Har anmeldt hendelsen, men det ble ingen rettssak.” (bekjent)

”Jeg var full og dårlig og skulle legge meg på mitt eget rom på Internatet jeg bodde på, da det kom to gutter inn og reiv av meg klærne og ødela de i medfarten. Resten husker jeg ikke. ” (bekjent)

Et annet sitat formidler om vanskelige omstendigheter rundt hennes hendelse:

”Jeg rømte hjemmefra og var sterkt ruset, jeg svimte av og var bevisstløs ganske lenge da venninna mi fant meg på badet med en av de. Senere samme kveld hadde jeg ikke krefter til å gjøre noen ting – da ble jeg voldtatt.” (bekjent)

Sitatet overfor antyder at hendelsen er forbundet med en utsatt livssituasjon generelt. Alkoholen er tilstede i alle beskrivelsene. Jeg nevnte et sitat som er skrevet i retrospekt. Det er vanskelig å analysere, samtidig som det gir et verdifullt innblikk i bredden på beskrivelsene:

"I friminuttene på ungdomsskolen, gikk vi hver dag til en venn for å smugrøyke, og der brukte guttene å ta på oss og senere ha samleie med oss. Vi var ca 10 gutter og 2 jenter."

Jeg har brukt dette første analysekapitlet til å konkretisere hva variasjonsbredden på beskrivelsene av seksuelle krenkelser mellom venner og bekjente består av. Jeg har valgt å la oppsummering av funn fra begge analysekapitlene komme i kapittel 6, hvor jeg også kommer med noen avsluttende betraktninger i forhold til funn. Jeg vil nå gå over til å vise hvordan de seksuelle krenkelsene ser ut når de skjer mellom kjærester og hvilken type variasjon det er på de uønskede seksuelle hendelsene når utøveren er en kjæreste.

5 Seksuelle krenkelser mellom kjærester

“Respekterte ikke at jeg sa nei”

5.1 Innledning og problemstilling

Veien til dette andre analysekapittelet har vært lang og krevende. Etter mye prøving og feiling har jeg valgt å benytte meg av en annen kategoriseringsmetode her enn i det første analysekapittelet. Dette henger sammen med at overgrep utført av kjærester har noen andre kjennetegn sammenlignet med det som skjer mellom venner og bekjente. Med et overordnet ønske om å utforske variasjonsbredden i datamaterialet bestående av seksuelle krenkelser begått av venner og bekjente, var det hensiktsmessig å gjøre en inndeling som tok utgangspunkt i hvilken type krenkelser jentene hadde blitt utsatt for og under hvilke omstendigheter disse hadde forekommet. De uønskede seksuelle hendelsene fra datamaterialet hvor utøveren utgjøres av en kjæreste fordeler seg på en annen måte. Underveis i analysearbeidet satte jeg opp en lignende tabell for også denne delen av materialet som jeg brukte i forrige analysekapittel. Det ga mening å ”teste” kjæreste-materialet med den samme inndelingen. En slik sammenligning viser hvordan denne delen av materialet er forskjellig fra seksuelle krenkelser mellom venner og bekjente. Som forventet avslørte tabellen at jeg trengte ytterligere kategoriseringsverktøy for å forstå de uønskede seksuelle hendelsene som skjer mellom kjærester. Majoriteten av overgrepene som skjer her (med unntak av ett tilfelle), skjer når den utsatte jenta og utøveren er alene. Det ene tilfellet dreier seg om voldtekt med to utøvere. Dermed faller kategoriserings-dimensjonen ”fysisk ramme” bort, i alle fall satt opp på en slik måte at den skiller mellom om det var andre personer tilstede når krenkelsen fant sted eller ikke. Det tydeligste skillet mellom seksuelle krenkelser mellom venner og bekjente og kjærester er mengden av voldtekt. Knappe 4 sitater av de 74 uønskede seksuelle hendelsene hvor en kjæreste er utøver handler om beføling, og 5 om voldtektsforsøk. Resten utgjøres av uønsket samleie/voldtekt. Det som faktisk varierer i disse sitatene er hendelsesforløpet og hvilken press-metode utøveren har brukt for å få gjennomført uønsket samleie. Det er den ”metoden” som utøveren har brukt for å få sin vilje gjennom - som er

interessant å utforske her. Press og motstand skjer i samspill, og hennes motstandsstrategi er interessant å se i sammenheng med hans pressmetode. Jeg har derfor valgt en kategoriseringsmetode som illustrerer variasjonen på de uønskede samleiene mellom kjærester etter hvilken pressmetode hendelsen består av. Bruk av vold, tvang, direkte og subtilt press er nøkkelbegreper her. Det er likevel beskrivelser av både uønsket beføling og voldtektsforsøk i denne delen av materialet. Oversikten over alle kjærestesitatene ser slik ut:

Uønsket beføling	4
Voldtektsforsøk	5
Voldtekt	53 (+1)
Ukategoriserbare sitater	11

For å favne om alle beskrivelsene av de uønskede seksuelle hendelsene mellom kjærester vil jeg også sette av plass i analysen til å se nærmere på tilfeller av uønsket beføling og voldtektsforsøk som skjer mellom kjærester. Siden disse sitatene ikke inngår i uønskede samleier – hvor den største delen av variasjonen på seksuelle krenkelser mellom kjærester befinner seg – vil jeg benytte meg av en sammenligningsmetode mellom ‘venner og bekjente’ og kjærester. Jeg kommer til å begynne analysen med dette. Deretter vil jeg analysere de uønskede samleiene og vise hvordan de varierer etter hvilken pressmetode guttene har benyttet seg av. Siden størsteparten av sitatene i datamaterialet her dreier seg om uønsket samleie, har jeg også valgt å vie den teoretiske delen av kapittelet til voldtekt.

Underveis i utskillingsarbeidet på de uønskede samleiene, har det vært viktig for meg å sortere ut og forstå forskjellen på de klare og tydelige overgrepene som jentene oppgir, sammenlignet med sitater hvor det er mer uklart moment av press. En underproblemstilling handler om å forstå hva de forskjellige strategiene for press i kjæresteforhold handler om. Powell skriver:

“As opposed to sexual coercion as only enacted deliberately by young men upon young women – the inclusion of pressured and unwanted sex as a focus of study allows for an exploration of the complex and often subtle ways in which young women may experience sex as not wanted.” (Powell 2008: 170)

Jeg vil helt i slutten av analysen ta for meg de sitatene mellom kjærester som er ukategoriserbare. Denne undergruppen forteller noe viktig om hvor forskjellige uønskede

seksuelle hendelser kan forstås av unge jenter. Som nevnt tidligere vil jeg også i denne delen trekke frem denne gruppen av sitater fra venner og bekjente. I første omgang vil jeg nå presentere hvilke momenter det har vært viktig å ta hensyn til i analysen av seksuelle krenkelser som skjer mellom ungdommer som er kjærester.

5.2 Overgrep i nære relasjoner

Betydningen av vold

Forskning indikerer at voldtekt mellom kjærester skiller seg ut fra andre voldtekter (Johnson & Sigler 1997; Khan m.fl. 2003; Khan & Madison 2004; Koss, Dinero, Seibel 1988). Undersøkelser som tar for seg seksuelle overgrep begått innen parforhold viser at det som skjer mellom partnere er distinkt forskjellig enn overgrep utført av fremmede (Stefansen og Smette 2004: 36). Det gjelder ikke bare selve overgrepets karakter, men også den samfunnsmessige forståelsen rundt overgrep som skjer i kjæresteforhold. Det sistnevnte er helt vesentlig for hvilken opplevelse av overgrepet de utsatte jentene sitter igjen med. Skjørten (1988) skriver at det er nærheten i relasjonen mellom partnere som gjør det vanskelig å forstå det uønskede samleiet som voldtekt. Dette henger sammen med at voldsaspektet blir mindre tydelig når den utsatte jenta og utøveren kjenner hverandre godt.

Fokuseringen på voldsaspektet i forhold til voldtekt har blitt problematisert på flere felt. Dahl skriver at voldtektsbegrepet i juridisk perspektiv peker mot bruk av makt, det at noen har presset sin vilje til samleie gjennom med vold (Dahl 1994: 199). Hun skriver videre at en slik definisjon bidrar til at den fysiske volden får en høy holdnings- og bevisverdi. I juridisk praksis virker voldens grad på både straffeutmåling og bruk av ressurser i etterforskningen. Dahl mener at denne voldsfokuseringen forenkler forståelsen av hva fenomenet voldtekt egentlig er (Dahl 1994: 200). Voldtekt skal anses som et brudd på individets verdighet og fysiske integritet (Kaasin 2005: 586). Graden av vold i juridisk sammenheng har ofte vært avgjørende i forhold til kvinnens troverdighet. Hvis ikke de fysiske bevisene foreligger har kvinnen "latt han få sin vilje gjennom uten den grad av motstand som sømmer seg og forventes av en kvinne som virkelig vil beskytte sin integritet og kjønnsære" (Dahl 1994: 200). I selve lovteksten som Dahl refererer til skal tvangen sees som et uttrykk for angrep på både viljefrihet og handlefrihet (Dahl 1994: 203-204). Retten til selvbestemt seksualitet,

retten til å avvise seksuelle tilnærmelser, frivillighet og samtykke er sentrale elementer her (Dahl 1994: 203-204). I en helhetsforståelse er hele situasjonen som gjerningsmannen og offeret er i – viktig for bevisvurderingen (Dahl 1994: 209).

”Det er klart at gjerningsmannen ikke behøver å bruke vold i fysisk forstand dersom han og offeret har vært i en situasjon hvor han har hatt anledning til å gjøre henne tilstrekkelig redd og bygge ned hennes motstand og motstandsmuligheter” (Dahl 1994: 209-210)

Videre mener også Dahl at den samfunnsmessige sammenhengen som legger føringer på de heteroseksuelle relasjonene mellom kjønnene utgjør et viktig aspekt av det helhetlige bildet (Dahl 1994: 210). Det er dermed også her relevant med den kjønnede seksuelle praksis som bygger på kulturelle forståelser som jeg har lagt til grunn som den viktigste teoretiske bakgrunnen for hvordan jeg forstår datamaterialet. Jeg har skrevet tidligere at de kulturelle forestillingene som følger fra de tradisjonelle seksuelle skriptene har blitt sett på som en rettferdiggjøring av mannens tvangsstrategier; verbale og fysiske for å oppnå sex. I forhold til parrelasjoner er dette relevant for hvordan jentene selv forstår det de har blitt utsatt for. Som jeg skal vise senere i analysen er dette vesentlig for de sitatene hvor jentene oppgir at de ”gir etter for” press, på tross av at de formidler god kontakt med følelsen av at dette er noe de ikke ønsker. Med utgangspunkt i tidligere forskning virker det dermed meningsfullt å kategorisere sitatene som omhandler seksuelle krenkelser mellom kjærester etter den formen for tvang som blir benyttet.

Betydningen av sted

Det er interessant at jenter fra mitt datamateriale som opplever seksuelle krenkelser i kjæsterelasjoner, ofte ikke oppgir stedet for hvor hendelsen skjedde. Det er en kontrast sammenlignet med de uønskede seksuelle hendelsene mellom venner og bekjente. Der hvor jenter som har blitt utsatt for seksuelle krenkelser av venner og bekjente så det som naturlig å si litt om hvor dette fant sted – ser det ikke ut til at det var en like tilgjengelig tanke hos jenter som har opplevd å bli seksuelt krenket av sin kjæreste. Det går an å forstå dette på flere måter: det at voldtekt mellom kjærester skjer uten at det er andre tilstede kan være en indikator på at overgrepene skjer i en kontekst hvor frivillig samleie kan finne sted. Det kan dermed være at jentene tar det for gitt at leseren vil forstå at hendelsen foregår et sted hvor det er vanlig for kjærester å bli utsatt for seksuelle tilnærminger fra hverandre, for eksempel på soverommet. Dette peker også tilbake på at det seksuelle er mer tilgjengelig som forventning i situasjonen

når to som er kjærester er alene sammen. Det kan være en slik forventning som tas så for gitt - at det ikke engang faller jentene inn at dette er en informasjon som det er viktig å få med i en slik beskrivelse av en uønsket seksuell hendelse. Dette igjen kan sees som en bekreftelse på de kulturelle forståelsene og forventningene som begge parter trekker på i situasjonen.

Det at de uønskede samleiene skjer på soverommet kan også være en antydning til at den type krenkelser ofte skjer i situasjoner hvor press-momentet er komplisert og lite uttalt. For å få frem hvordan den subtile maktbruken skiller seg fra fysisk vold, vil jeg legge opp kategoriseringen slik at jeg starter med de sitatene som kommer nærmest opp mot en juridisk definisjon av voldtekt og voldtektsforsøk. Det betyr at jeg først vil se på de sitatene hvor vold og trusselaspektet nevnes helt eksplisitt i beskrivelsen. Det er nå likevel viktig her å gjøre leseren oppmerksom på det jeg allerede har nevnt tidligere i forhold til juridiske definisjoner. Når jeg skriver om at et sitat fra mitt datamateriale kommer nært opp til en voldtekt i juridisk forstand - så er det ikke med hensikt å plassere materialet i en teoretisk juridisk forståelse eller praksis. Som jeg har nevnt tidligere i teorikapittelet så er ikke denne oppgaven ment å være noen dypdykk i lovbestemte voldtektsdefinisjoner. Ikke desto mindre er jeg i denne oppgaven opptatt av samfunnsforståelse, og hvordan denne virker inn i de forskjellige situasjonene hvor unge mennesker inngår i situasjoner hvor de opplever krenkelser. For å se mitt datamateriale i et større samfunnsmessig perspektiv er det et hensiktsmessig grep å se juridiske kategorier i sammenheng med de kulturelle forståelsene. Det er med bakgrunn i en slik tilnærming at jeg i den følgende analysen tillater meg å tolke lovteksten i tråd med hvordan jeg forstår mitt datamateriale. Det er den juridiske forståelsen som utgjør det ene ytterpunktet på min kategorisering av seksuelle krenkelser begått av kjærester. På det andre ytterpunktet er psykologiske og sosiologiske teorier om ettergivende sex, som jeg også ønsker å se i sammenheng med de kulturelle kjønns-forståelsene.

Fra det voldelige til det ettergivende

I forskningslitteraturen blir begrepet "sexual compliance" (seksuell ettergivenhet) ansett som et fenomen som ulike teorier kan benytte for å forklare hvorfor en partner gir etter i seksuelle sammenhenger og inngår i frivillig samleie som hun/han i utgangspunktet ikke ønsket (Impett og Peplau 2003). Det kan være mange bakenforliggende årsaker til hvorfor kvinner og menn gir etter og deltar i uønsket sex. Blant disse kan både nevnes sosiokulturelle teorier som blant annet tar for seg den tradisjonelle tilnærmingen til kjønnsroller og seksualitet, men også

psykologisk orienterte teorier som henger sammen med individuelle tilknytningsmønstre. Kjønnede forventninger utgjør en viktig del av begge disse forklaringene, siden både det psykologiske og det sosiokulturelle baserer seg på at jenter er redde for at deres partnere skal forlate de, hvis de ikke tilfredsstiller den seksuelle forventningen. Oppslutning rundt ideer som at menns seksualitet er ukontrollerbar, at menn har sterkere driv til sex og at kjæresteforhold gir en selvfølgelig tilgjengelighet til sex – er med på å bidra til at jenter gir etter og inngår i samleie i situasjoner hvor de i utgangspunktet ikke ønsket det. Det er viktig her å nevne at menn også gir etter og deltar i ufrivillig sex, men det virker som om kvinner gjør dette i større grad enn menn.

Fenomenet seksuell ettergivenhet er interessant. De kulturelle forståelsene står sentralt som forklaring på seksuell ettergivenhet, og de er sentrale i teorien om kjønnnet habitus og skriptforståelse. Det er likevel viktig å ha tungen rett i munnen når vi snakker om seksuell ettergivenhet. Et slikt fenomen kan lett tolkes dithen at de utsatte jentene selv er ansvarlige for det de har blitt utsatt for. Faren for å tolke jentenes beskrivelser som et uttrykk for at de selv har skylden i det de har opplevd er at det bidrar til å bekrefte den allerede eksisterende “blaim the victim” –myten, uten å prøve å forstå hva det er som faktisk skjer i situasjonen, og hvordan *samspillet* mellom de involverte bidrar til at det skjer uønskede hendelser. Det er forhandlingsmomentet i situasjoner hvor seksuelle ettergivenhet skjer som er interessant fra et teoretisk perspektiv.

Jeg vil i det følgende først ta for meg uønsket beføling og voldtektsforsøk som handlingskategori mellom kjærester. Så vil jeg gå over til å se nærmere på voldtekter, hvor jeg introduserer en ny kategorisering.

5.3 Uønsket beføling og voldtektsforsøk

Det foreligger 4 tilfeller av uønsket beføling mellom kjærester. Jeg vil nedenfor vise hva disse består av sammenlignet med uønsket beføling og voldtektsforsøk mellom venner og bekjente. Det som kan være interessant i mitt datamateriale er at både den uønskede befølingen og voldtektsforsøkene virker å oppleves mindre truende på de utsatte jentene når utøveren er en kjæreste, enn venn eller bekjent. Dette er en tolkning jeg gjør ut fra at jentene i denne delen av materialet ikke skriver så mye om hvordan de har opplevd det som skjedde. De er mye mer instrumentelle i sine beskrivelser. Dette kan henge sammen med at uønsket beføling har en

annen kulturell betydning når den forekommer mellom kjærester, og det samme gjelder forventningen om samleie. Nedenfor følger noen eksempler på uønsket beføling mellom kjærester:

”Kjæresten min kom full hjem og begynte å ta på meg mot min vilje.”

”Befølte meg selv om jeg ikke ville. Holdt ikke opp selv om jeg prøvde å dytte han unna.”

”Kjæresten min befølte meg på brystene og nedentil. Jeg ville ikke, men torde ikke å si ifra.”

Det er nærliggende å tenke at beføling som signaliserer ønske om samleie ikke trenger å være et truende scenario når det er med en kjæreste. Likefullt er det interessant at disse jentene har satt ord på uønsket beføling i kjæsterelasjoner og ført dette opp som en uønsket seksuell hendelse. Voldtektsforsøkene er også beskrevet på en annen måte når det er kjæreste som er utøver enn når det er venn eller bekjent:

”Vi lå i senga og så på film. Han ville ha sex men ikke jeg. Han sa vi skulle og begynte å ta på meg. Jeg ville ikke og dyttet han vekk. Han begynte å kle av meg. Jeg dyttet han vekk igjen og gikk derfra.”

”Kjæresten min prøvde å kle av meg og ha sex med meg. Han tok på meg når jeg sa nei.”

”Jeg lå på sofaen og sov da min x kjæreste begynte å dra av meg buksen. Jeg prøvde å dytte han vekk men det gikk ikke. Han klarte ikke å fullføre det helt for jeg fikk han vekk etter en liten stund.”

Til forskjell fra de beskrivelsene hvor venn eller bekjent er utøver på voldtektsforsøk utviser ikke kjæreste-sitatene den “plutselige” vendingen i hendelsesforløpet, hvor jenta føler seg nødt til å reagere på en voldsom måte for å avverge en potensiell voldtekts-situasjon. Et unntak i dette tilfellet er voldtektsbeskrivelsen som skiller seg ut fra de resterende eksemplene jeg ga overfor hvor det er tydelig bruk av fysisk makt, hvor ordet “plutselig” igjen dukker opp og jenta formidler en sterk reaksjon:

”Lånte dusjen til eksen når jeg var der for å hente noe. Plutselig kom han inn i dusjen og begynte å onanere foran meg. Han vet veldig godt at det var noe jeg ikke likte. Jeg måtte nesten ødelegge dusjkabinettet for å komme meg ut for han holdt meg fast.”

Det er flere momenter som gjør at dette sitatet skiller seg ut fra de resterende eksemplene. Dette er en eks-kjæreste og han bruker fysisk vold, i tillegg til at hun formidler tydelig i beskrivelsen at han er fullstendig klar over at dette ikke er gjensidig. Jeg har kategorisert denne beskrivelsen under voldtektsforsøk siden hun trenger å komme seg ut og det skjer en form for uønsket beføling. Det kan i dette tilfellet virke som om jentas tilgjengelighet til flukt som strategi kommer nettopp fordi denne gutten er en eks-kjæreste. Som jeg vil vise senere i analysen er denne motstandsstrategien vanskeligere å få tak i for de utsatte jentene når de er sammen med en kjæreste, enn når utøveren er en venn eller bekjent. Det kan virke naturlig å flykte når en venn eller bekjent tar på en jente uten at hun ønsker det – det kan handle om en gjensidighet som blir brutt som dermed skaper en genuin frykt hos jenta om at hennes manglende samtykke heller ikke vil respekteres hvis situasjonen utvikler seg til noe mer enn bare beføling. Ideen om at det seksuelle skal være tilgjengelig når man er i et kjæresteforhold, kan på den andre siden forklare hvorfor jentas manglende samtykke ved beføling ikke like fort resulterer i at hun forsøker å flykte. Det sistnevnte eksempelet på uønsket beføling mellom kjærester overfor kan bekrefte dette. Jenta skriver “Jeg ville ikke, men torde ikke si ifra”. Hvorfor tør ikke den utsatte jenta å si ifra at hun ikke ønsker dette? Jeg vil komme tilbake til dette spørsmålet, når jeg diskuterer voldtekt mellom kjærester. Det interessante er at akkurat denne formuleringen går igjen i flere av de mer subtile formene for overgrep som jentene blir utsatt for når en kjæreste er utøver.

5.4 Voldtekt i juridisk forstand (24)

Som nevnt innledningsvis har jeg valgt å starte analysen av voldtekt med de uønskede samleiene mellom kjærester som det er enklest å kategorisere etter en juridisk definisjon. Sitatene jeg her tar utgangspunkt i, er de som etter innholdet å dømme bryter med lovteksten. Det foreligger 24 såkalte voldtekter i juridisk forstand som skjer mellom kjærester i mitt materiale. For at de juridiske kriteriene til voldtekt skal være oppfylt må det uønskede samleiet ha avstedkommet gjennom at overgriper skaffer seg seksuell omgang gjennom vold eller truende atferd, eller har seksuell omgang med noen som er bevisstløs eller av andre grunner ikke er i stand til å motsette seg handlingen (Lovdata.no, kapittel 26 om seksuallovbrudd, §291). Jeg velger også her å ta inn de sitatene som beskriver uønskede samleier som skjer mens den utsatte jenta sover. Jeg tolker det slik at hennes evne til å uttrykke samtykke eller mangel på denne er like utilgjengelig mens hun sover, som mens hun

er bevisstløs. Ifølge lovteksten regnes det også som voldtekt når overgriper ved vold eller truende atferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen eller utføre lignende handlinger med seg selv.

Som vi ser av lovteksten er det forskjellige kategorier av type *voldtekt i juridisk forstand*. Den ene går ut på at overgriper bruker vold eller truende atferd som strategi, den andre handler om at den utsatte jenta sover eller er for beruset/bevisstløst for å uttrykke sitt samtykke eller mangel på denne. Jeg velger å la disse to kriteriene være førende for mine egne underkategorier i kategorien voldtekt i juridisk forstand. Mine to underkategorier er 1. rus eller søvn og 2. trussel eller vold.

Rus eller søvn (6)

Jeg vil her ta for meg de sitatene hvor utøveren utnytter den utsatte jentas sårbarhet, når hun er for beruset til å gjøre motstand, eller sover. Det foreligger 6 sitater fra kjærestematerialet som er rusrelaterte, hvorav to av disse handler om at rus er årsaken til hvorfor de utsatte jentene ikke kan gjøre motstand. Ett sitat handler om at gutten er full og utøver vold under samleiet, derfor vil jeg trekke det frem som et eksempel under kategorien “trussel eller vold”. Når jentene er for beruset til å kunne gjøre motstand tolker jeg det slik at guttens strategi handler om å utnytte hennes sårbarhet. Det følger fra lovteksten, og jeg har derfor kategorisert de førstnevnte to sitatene i rus eller søvnkategorien på voldtekt i juridisk forstand. De fire resterende sitatene som er rusrelaterte er beskrevet på en slik måte at det kommer frem at alkohol har vært eller er en del av konteksten. Et eksempel på dette kan være at overgrepet skjer på en fest. Det er også to sitater hvor jenta understreker at utøveren er veldig full. Jeg vil utdype alle rusrelaterte sitater litt senere, hvor jeg skriver hvilken betydning alkoholen har når det skjer voldtekt i en kjærestereelasjon. Jeg har likevel valgt å kategorisere de fire andre sitatene under andre kategorier enn “rus eller søvn”. Jeg har da tatt utgangspunkt i hva som blir formidlet i beskrivelsen, heller enn at rusen er en del av situasjonen.

Under følger noen eksempler på slike sitater fra rus eller søvn-kategorien:

”Vi var alene i hans leilighet. Vi hadde vært sammen noen mnd og allerede hatt ufrivillig sex, da han begynte å skjenke meg og tvinge meg til å gjøre seksuelle handlinger jeg ikke ville.”

”Jeg var såpass beruset at jeg ikke kunne stoppe han.”

”Fikk sove hos meg i stua, bråkte sånn at han fikk sove på gjesterommet. Da jeg hadde sovnet snek han seg inn på rommet mitt. Jeg våknet av at han voldtok meg.”

”Jeg var sammen med en gutt som uten tvil var psykopat! Jeg våkna flere ganger av at han befølte meg (noe han visste at jeg ikke likte). Han tvang seg inn i meg og tvang meg til analsex. Jeg våknet to ganger av at han hadde sex med meg mens jeg lå og sov.”

Vi ser også her som i forrige kapittel at noen av sitatene er mer detaljerte og lengre, mens andre er veldig knappe. Sitat av type *”jeg var såpass beruset at jeg ikke kunne stoppe han”* er det ikke mange av mellom kjærester. Der hvor det er så lite informasjon - er det vanskelig å si så mye om konteksten rundt det som skjedde, jeg kan for eksempel ikke si noe om det er han som har skjenket henne eller om det er hun selv som drakk såpass mye at hun ikke var i stand til å motsette seg det som skjedde. Jeg får heller ingen informasjon om hvor dette skjer. I det første eksempelet som jeg trekker frem av kategorien *”rus eller søvn”* får jeg vite at de to er alene i hans leilighet. Det kommer også tydelig frem fra sitatet at den utsatte jenta opplever det som at gutten forsøker å gjøre henne beruset. En måte å tolke dette på er at han bruker alkoholen som en strategi for å gjøre henne mindre motstandsdyktig. Rus kan altså tolkes til å være et pressmiddel her, som kommer i forkant av at han tvinger henne til å utføre seksuelle handlinger som hun ikke ønsker. Jenta forteller også at hun tidligere har opplevd samleie med denne gutten som har vært ufrivillig, og dette kan sees som en bekreftelse på at han er interessert i å få sin vilje gjennom uten at det er så viktig for han om handlingen er gjensidig eller ikke.

Som jeg har nevnt tidligere avdekker forskning på stereotype forståelser forbundet med voldtekt som skjer i konteksten av rus - at det foreligger en generell oppfatning om at en jente som drikker er interessert i sex (Lovett og Horvath 2009: 154). Når det virker som at gutten kan ha brukt alkoholen som en bevisst strategi for å få gjennom det han ønsker, er det mindre sannsynlig at han kan ha trodd at hun drakk alkohol med han som en del av en skriptet situasjon, og at hun på denne måten signaliserte at hun ønsket å ha sex med han. Jeg har tidligere stilt spørsmålet om hva alkoholens mening i disse beskrivelsene av uønskede seksuelle hendelser er, og vil i neste avsnitt, gå nærmere inn på akkurat dette.

Alkohol ”mindre nødvendig” mellom kjærester?

Det som også er interessant å nevne i forbindelse med forskning forbundet med alkohol-relatert voldtekt, er et funn som indikerer at alkohol er oftere brukt som en strategi i de situasjonene hvor den utsatte jenta og utøveren ikke kjenner hverandre så veldig godt. Som jeg viste i forrige analysekapittel er dette ofte tilfellet hvor den utsatte jenta beskriver fest-situasjoner med en bekjent som hun ikke har møtt tidligere. Alkoholen blir da en strategi for å legitimere seksuelle fremstøt fra gutten sin side når det virker unaturlig at han skulle oppføre seg slik overfor en person han ikke kjenner så godt (Lovett og Horvath 2009: 149). Dette henger sammen med nettopp ideen om at en jente som drikker er interessert i sex. Mellom bekjente kan det å drikke bidra til at stemningen løsner og grensene forskyves, og dermed blir det ”lettere” for begge å vise seksuell interesse. Når det er snakk om rus mellom kjærester derimot - får alkoholen en annen rolle. Som det kommer frem fra de eksemplene som er nevnt her er det hennes tilstand som beruset som gjør at hun ikke kan gjøre motstand og som dermed gir utøveren en mulighet til å presse sin vilje gjennom.

Det at alkohol ikke like ofte er nødvendig når den utsatte jenta og utøveren kjenner hverandre godt virker å gjenspeiles i kjærestematerialet når jeg sammenligner det med venner og bekjente. Det foreligger kun 2 sitater, av 53 uønskede samleier, hvor alkohol er en måte for gutten å nærme seg den utsatte jenta for å gjennomføre uønsket samleie. Det foreligger også fire andre sitater (til sammen 6 av 53) hvor rus utgjør generelt en del av situasjonen rundt overgrepet. Det sitatet som kommer under ”trussel eller vold”-kategorien, er ett av to fra materialet hvor utøveren er full. Fordelingen på rusrelaterte overgrep mellom kjærester er forskjellig fra rus-relaterte overgrep mellom venner og bekjente. Det er langt flere uønskede samleier i konteksten av en fest mellom venner og bekjente enn kjærester. Der hvor alkohol ikke er så viktig som pressmiddel mellom kjærester virker den å være en langt mer utbredt strategi blant venner og bekjente. Jeg har nå diskutert ”rus eller søvn” kategorien blant voldtektene mellom kjærester, nå vil jeg gå over til den andre av mine underkategorier av lovbestemt voldtekt, som utgjøres av trussel eller vold.

Trussel eller vold (18)

Av 24 lovbestemte voldtekter er det 18 sitater hvor trussel eller vold utgjør en viktig dimensjon i beskrivelsen av overgrepet. Av 18 slike sitater er det seks hvor vold nevnes eksplisitt, og 12 beskrivelser som jeg vil si at hører til volds-beskrivelser, men hvor volden ikke nevnes eksplisitt. Jeg vil først begynne med å si litt om de seks sitatene hvor den fysiske voldsbruken er helt klar, før jeg problematiserer de resterende som jeg mener at også hører til i ”trussel eller vold”-kategorien, men som er beskrevet på en litt annen måte.

Eksplisitt vold (6)

De sitatene fra kjæreste-materialet hvor voldsaspektet er helt eksplisitt, er brutale beskrivelser. Noen eksempler på dette er:

”Kjæresten min ville ha sex med meg, men jeg nektet, og hadde ikke lyst, kjæresten min knulla meg likevel, det var veldig vondt, og jeg fikk brannsåre i musa mi etterpå. Det var veldig ubehagelig og jeg hadde bare lyst til å grave meg ned.”

”Vi hadde gjort det slutt og han spurte om vi kunne være venner. Det godtok jeg. En dag spurte han om vi kunne dra og spise hos han i skoletiden, jeg svarte ja hvis han lovet at ingenting seksuelt var involvert. Han brukte makt for å ta på meg, mens jeg strittet imot også ga jeg opp. (Hadde ikke mer krefter igjen) og han hadde sex med meg.”

”Jeg ville sove men ikke han. Han ville ha sex. Jeg prøvde å fortelle han at jeg ikke orket eller ville. Men han skulle. Det endte med at han holdt meg fast og da fikk gjennomført samleie. Jeg lå der og vridde meg og prøvde å dytte han bort, uten hell.”

”En venn/kjæreste befølte meg til å begynne med, forsøkte flere ganger å kle av meg. Holdt meg fast, voldtok meg.”

”Banket meg først opp i ruset tilstand. Trodde jeg hadde vært utro. La seg oppå meg, tok kvelertak og voldtok meg. Truet meg mens han gjorde det.”

I eksemplene overfor er det flere tydelige elementer av tvang. I alle de tre førstnevnte sitatene har den utsatte jenta kommunisert tydelig til kjæresten sin (en av de er eks-kjæreste), at hun ikke er interessert i noe seksuelt. Formuleringer som *”jeg nektet”, ”brukte makt for å ta på meg mens jeg strittet imot”, ”jeg lå der og vridde meg og prøvde å dytte han bort”* taler sitt klare språk. I de to siste sitatene skriver den utsatte jenta at utøveren holdt henne fast, tok kvelertak på henne og voldtok henne. I disse eksemplene bruker de utsatte jentene begrepet ”voldtekt”. Det er to korte beskrivelser, men begge beskriver et brutalt scenario hvor det å bli

holdt fast tolkes som et tydelig voldsuttrykk. Det virker å være en klar mangel på gjensidighet i disse eksemplene. Jeg vil si at de har et overlatt uttrykk av tvang i seg, hvor det ikke er mulig for den utsatte jenta å komme seg bort fra det som hender. Et annet eksempel hvor jenta ikke kan fysisk komme seg bort er dette sitatet:

”Jeg ville ikke, men det ville han, og da måtte jeg. Jeg ble bundet fast i senga.”

Trussel over lang tid (12)

Det er flere sitater som beskriver voldelige forhold og som kan både nevne fysisk vold i beskrivelsen, men også trussel av mer subtil karakter. Jeg har valgt å se disse i sammenheng med det Dahl skriver om motstandere som ikke trenger å bruke vold hvis de utsatte jentene er tilstrekkelig redde for dem. Som regel er det her snakk om kjæsterelasjoner som har vart over en lengre periode, hvor de utsatte jentene opplever kjæresten som voldelig, noe som også kommer til uttrykk ved andre seksuelle hendelser. Jeg har valgt å kalle denne gruppen med sitater for *Trussel over lang tid*, og de ser slik ut:

”Jeg hadde vært sammen med kjæresten min i 2 år og han hadde vært voldelig i noe over 1 år før han begynte å hinte frem på om sex. Jeg ville ikke og en gang han overnattet våknet jeg av at han kledde av meg. Jeg gjorde motstand, men jeg klarte ikke det lenge, jeg var jomfru og han voldtok meg.”

”Jeg var sammen med en noe rusinvolvert fyr, som ikke tok et nei for et nei. Han tvang meg til å ha sex, men mest til å ha oral/munnsex. Jeg var redd han. Han hadde en tendens til å klikke.”

”Visste at jeg kom til å bli banket hvis jeg ikke gjorde som han sa. Ingen andre visste det, i tillegg innbilte jeg meg at det var min feil.”

”Hadde et forhold jeg ville avslutte, han truet meg til å fortsette. Jeg ville ikke ha sex med han etter det, men han bare kjørte den inn for det. Pågikk ca 2 uker.”

”Han voldtok meg flere (utallige) ganger i 3 år. Jeg var liten, redd og visste ikke hva jeg skulle gjøre. Han truet meg på livet.”

”Vel han var/bodde hos meg en mnd, og jeg hadde sagt jeg ikke ville ha sex (selv om vi hadde gjort det en gang før, 6 mnd tidligere men han klarte ikke ”holde” seg og holdt meg fast, satt på meg osv). Helt til jeg sa ”greit”. Slik var det nesten hver kveld i to uker. Dette var kjæresten min, 8 år eldre enn meg.”

I sitatene overfor er det ikke vanskelig å finne det truende og voldelige momentet, når en leser disse etter hverandre og ser de i lys av at dette er et forhold som har vart over en lengre periode. I det sistnevnte eksempelet er det mulig å diskutere hvorom den utsatte jentas motstand ikke blir misvisende når hun til slutt sier at det er “greit”, men idet hun forklarer at kjæresten er åtte år eldre enn henne og at han hadde holdt henne fast tidligere og ikke respektert hennes nei – så kommer maktskjevheten i denne relasjonen tydelig frem.

Det finnes også flere eksempler fra uønskede samleier mellom kjærester som ligger i grenseland opp mot hva som kan tolkes som eksplisitt vold. Jeg vil nå bevege meg fra dette “eksplisitte perspektivet” og gå over til sitater hvor det er andre uttrykk for tvang enn de som er nevnt overfor. Jeg vil likevel påpeke at jeg fremdeles befinner meg innenfor en juridisk definisjon, da det nylig har kommet en ny lovparagraf tilknyttet seksuallovbrudd. Den ble tilføyd ved lov den 19 juni 2009. Under seksuell handling uten samtykke ved §297 opplyses det at strafferammen kan bestå av ”...bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som foretar seksuell handling med noen som ikke har samtykket i det...” (Tilføyd ved lov 19 juni 2009 nr. 74.) (Lovdata.no, kapittel 26 om seksuallovbrudd, §297). Så selv om jeg nå beveger meg fra kategorien Voldtekt i juridisk forstand, så er det likevel viktig å understreke at neste kategori for voldtekt mellom kjærester i mitt materiale også representerer handlinger som regnes som straffbare i juridisk bestemmelse. Jeg velger å tolke de sitatene hvor den utsatte jenta har gjort det klart at hun ikke samtykker – uten at gutten har respektert dette til å omhandle uønskede samleier som skjer uten samtykke.

5.5 Uten samtykke (9)

Det er 9 sitater av 53 uønskede samleier mellom kjærester som jeg har kategorisert under gruppen *Uten samtykke*. Det foreligger også 9 beskrivelser som jeg senere vil henviser til som *presset samtykke*. Det som går igjen på denne delen av materialet er elementet av tvang, uttrykt på forskjellige måter. Det er en forskjell på sitater som uttrykker ”han tvang meg” kontra ”jeg følte meg tvunget til”. Jeg setter et skille mellom disse og begynner først med de sitatene som omhandler tvang.

Når den utsatte jentas verbale “nei” ikke holder så blir utøveren nødt til å bruke fysisk press, fordi han ikke tar hensyn til hennes motstand. Jeg ønsker å vise med mine underseksempler at det er vanskelig å forstå bruken av vold som eksplisitt, selv om sitatene i denne kategorien

viser at det har blitt brukt fysisk press. Noen eksempler på sitater som uttrykker at jenta ikke samtykket til det som skjedde er:

”Han holdt meg fast mens han trengte inn i meg og utførte samleie. Han var veldig full. Jeg følte at det var min plikt siden jeg var hans kjæreste. Det var bare meg og kjæresten min.”

”Han sa han elsket meg og at han ville vise det for meg. Jeg skjønnte ikke hva han mente men innså det først da jeg lå på ryggen og så inn i veggen mens jeg gråt. Han sluttet ikke. Dagen etter slo han opp over telefon.”

”Jeg ville ikke ha sex med typen og han tvang seg på meg. Vi var på fest.”

”Jeg rotet på fest med gamlekjæresten, så gikk vi inn på et rom for oss selv og han tvang meg til å ha analsex med han. Det varte ikke lenge, men det var veldig ubehagelig.”

Hadde det første overstående sitatet kun bestått av de to første setningene så kunne denne beskrivelsen gått inn under “trussel eller vold” – kategorien på lovbestemt voldtekt. Siden gutten må holde henne fast og presse seg på – så er det nærliggende å tenke at han burde ha skjönt at hun ikke ønsker dette. Formuleringen “holdt meg fast mens hans trengte inn i meg” viser tydelig bruk av fysisk press. Det står også i sitatet at utøveren her var full. Dette tilfellet er altså ett av fire eksempler hvor alkohol eller rus er en del av beskrivelsen.

Det andre eksempelet er interessant å se i sammenheng med teorien om de subtile måtene som kan brukes for å kommunisere seksuelt samtykke, eller i dette tilfellet – mangel på denne. Som Powell skriver er seksuelt samtykke (og mangel på denne) formidlet gjennom subtil kroppslig kommunikasjon mellom unge mennesker (Powell 2008). Det er disse subtile mekanismene som muliggjør forhandlingen om samtykke. Samtykke er sjeldent eksplisitt og verbalt kommunisert, skriver Powell. Det er en prosess av kroppslig kommunikasjon og den avhenger veldig av at partnere kan respondere “riktig” på de signalene som blir sendt ut (Powell 2008: 177). Dette henviser tilbake på alt det som er implisitt kunnskap i den seksuelle settingen som det ikke blir satt ord på, jfr. Powells observasjon av at samtykke er et kroppsliggjort fenomen hvor deltagerne “just know” (*bare vet) når omstendigheten er tilrettelagt for å inngå i samleie. Gjennom en fintfølende forhandling av signaler – uttrykker deltagerne om de ønsker å fortsette med samleie fra beføling, eller gjennom subtil avvisning – kommunisere motstand. Det kan virke som om det ligger andre signaler i slike subtile forhandlinger mellom kjærester – enn det gjør mellom venner og bekjente. Her er det igjen de kulturelle forståelsene som er forbundet med seksuell tilgjengelighet mellom kjærester som

innskrenker handlingsrommet. Det er den kulturelle kompetansen som habitus består av som kan bidra til at den eneste muligheten denne jenta har for å uttrykke sin “misnøye” med det som skjer er å se vekk og gråte. Kjæresterelasjonen har “tvunget” henne inn i en setting hvor flukt eller fysisk motstand ikke er like tilgjengelig som det ville vært om det hadde vært en venn eller bekjent som hadde oppført seg på denne måten. Hennes gråt kan forstås som et forsøk på nettopp den subtile kroppslige kommunikasjonen, hvorpå gutten mislykkes i å respondere riktig på hennes signal og gjennomfører et uønsket samleie. Hadde det vært en venn i overstående eksempel så hadde kanskje jenta kunnet reagere ”sterkere” og kommet seg ut av situasjonen. Det er også her interessant å se dette eksempelet med de beskrivelsene av uønsket samleie som skjedde mellom jenter og venner som de hadde følelser for. Jeg vil komme tilbake til disse eksemplene under avsnittet *presset samtykke*.

Det tredje eksempelet overfor som jeg har valgt å kategorisere under *uten samtykke*, er av en litt annen karakter enn de to overstående. I dette eksempelet blir ordet “tvang” benyttet. Det er et bevisst grep fra min side å la de sitatene hvor begrepet tvang blir brukt, være en del av *uten samtykke* gruppen. Det er andre sitater som bærer mer preg av usikkerhet rundt tvangsbegrepet, der hvor de utsatte jentene skriver formuleringer av typen: “følte meg tvunget”. Jeg tolker det som en forskjell i forhold til uttrykk av motstand når en jente skriver at hun ble tvunget, kontra når hun formulerer det som om hun følte seg tvunget. Som jeg vil komme tilbake til senere henger også dette sammen med hvordan hele sitatet er formulert. Det er utfordrende at eksemplene som beskriver tvang sjeldent utdyper hva tvangen nøyaktig bestod av. Jeg vil likevel si at det er fra den utsatte jentas perspektiv tydelig at hun ikke ønsket dette siden hun skriver at han tvang seg på henne, eller hun ble tvunget til å delta. Det er flere eksempler til av denne type som illustrerer dette:

“Kjæresten tvang meg til seksuelle ting jeg ikke ville.”

”Jeg var med min kjæreste den gangen. Han var klar for det og det var ikke jeg. Så han tvang meg.”

”Min kjæreste, han tvang meg til å ta av meg klærne og ha samleie selv om jeg ikke ønsket det selv. Men jeg gjorde aldri noen motstand, bare sa at jeg ikke ville, men tok ikke hensyn. Det skjedde flere ganger.”

Det er noen eksempler som beskriver litt mer av situasjonen rundt det som skjedde, som det siste eksempelet overfor. Det sistnevnte sitatet er interessant siden jenta understreker i sitatet

at hun ikke gjorde noen motstand annet enn at hun sa at dette er noe hun ikke ønsket. Ut fra en forutsetning om gjensidighet er dette rett og slett en selvmotsigelse. Det som gjør at denne jenta opplever det som at hun ikke gjorde noen motstand henger sammen med internaliserte kulturelle forståelser av at motstand i en voldtektssituasjon skal bestå av fysisk kamp. En slik forståelse vil da resultere i at når en jente sier nei så oppleves det ikke som tilstrekkelig for å signalisere motstand. Her igjen er det de kulturelle forståelsene som spiller inn på hvordan tvang og vold kommer til uttrykk og oppleves av de involverte. Jenta som skriver sitatet overfor kan i tråd med de kulturelle forståelsene ha tenkt at for at hun skulle ha uttrykt ordentlig motstand så skulle hun ikke bare sagt nei, men gjerne også anstrengt seg fysisk for å vise at hun ikke er interessert.

Jeg vil nå gå over til å se på sitater hvor de utsatte jentene skriver at de “følte seg tvunget”, og med det begynner jeg å bevege meg inn i gråsonekategoriene for hva som kan forstås som motstand, vold, og hvordan jentene opplever voldtekter som uønskede seksuelle hendelser mellom kjærester. Det er også her de subtile mekanismene om forhandling av seksuelt samtykke kommer tydelig til uttrykk. Jeg vil kalle den neste undergruppen for “presset samtykke”. Samtykket er likevel fremtvunget med press fra utøveren – noe de utsatte jentene i neste kategori får til å formidle i det korte sitatet.

5.6 Presset samtykke (9)

Det er ni sitater av 53 uønskede samleier mellom kjærester som jeg har kategorisert som uttrykk for press til samtykke. Det skjer her at jenta har gitt uttrykk for at hun “ville vente” med sex, og at det er tilfeller av seksuell debut. Med tanke på et seksualisert samfunn som formidler yngre debutalder og andre bilder av frigjorte seksuelle jenter kan det være nærliggende å tenke at presset i en slik situasjon ikke bare utgjøres av guttens ønske, men også av hele den samfunnsmessige konteksten rundt. Et slikt eksempel setter på spissen hvor alvorlig en slik opplevelse kan være, den utsatte jenta forteller her hvordan denne opplevelsen har påvirket henne senere i livet:

“Følte meg tvunget til å ha samleie, tvunget til å utøve forskjellige seksuelle stillinger. Følte meg ubekvem og henger igjen som vonde minner. Var første samleie jeg hadde så derfor sitter det igjen. Nå, to år etter henger fortsatt igjen og gjør at jeg ikke tørr så mye seksuelt.”

Andre eksempler med seksuell debut og formuleringer av type “følte meg tvunget” er:

”Kjæresten min presset til sex da jeg var 15. Jeg ville egentlig ikke men ga etter etter mye mas.”

”Følte press fra kjæresten. Han ville ha sex men jeg ville vente. Til slutt så ga jeg opp og vi gjorde det.”

”Det var jeg og kjæresten min den gangen jeg ble presset til å ha sex.”

”Følte meg presset til å ha sex uten at jeg ville. Men ikke fysisk presset, bare ved at han aldri ga seg. Han respekterte ikke at jeg ikke ville. Han ville aldri ha presset fysisk.”

Det sistnevnte eksempelet er interessant, igjen blir det her formulert en form for motsigelse i forhold til opplevelsen av press. Denne jenta understreker og setter ord på et press som ikke var tydelig. Gjennom å velge å kalle det press likevel, samtidig som hun understreker at denne gutten ikke utøvde fysisk press, setter hun ord på en subtil tvang. Igjen er det her interessant å se dette som en prosess av kroppslig kommunikasjon og subtile mekanismer for forhandling om seksuelt samtykke. Det at flere jenter i denne undergruppen uttrykker at de “følte seg tvunget”, kan sees i sammenheng med en foreliggende forventning om seksuell tilgjengelighet. Denne forventningen kan forsterkes av at det i mange av disse tilfellene dreier seg om seksuell debut. Igjen kan vi tenke oss at repertoaret av motstands-strategier innskrenkes, fordi det her dreier seg om kjærestereelasjoner. Det finnes sterke sosiale forventninger som gjør seg gjeldende og tvinger den utsatte jenta inn i settinger hvor hun ikke forstår at hun ikke trenger å delta hvis hun ikke ønsker å delta.

Jeg formulerte en hypotese i teorikapittelet, som handler om at der hvor jentene er i kontakt med en følelse av at de egentlig ikke ønsker å bli med på det som skjer – samtidig som de merker en forventning i situasjonen om at de burde – så vil de føle en form for følelsesmessig tvang, som muliggjøres av den kulturelle forståelsen. Jeg har funnet uttrykk for selvmotsigelse, denne består av at jentene både formidler et ubehag ved å gå inn i noe de ikke ønsker, samtidig som deres habitus begrenser følelsen for agens. Det er de kulturelle forståelsene her som representerer kjønnsstrukturer som virker inn på de utsatte jentenes mulighet for å gå ut av situasjonen. Presset fra kjæresten kan også bestå av mer tydelige mentale overtalelsesstrategier – som for eksempel at han truer med å avslutte kjæresteforholdet hvis ikke hun vil være med på samleiet. Et par eksempler på dette er:

”Presset meg til å ha sex hvis ikke truet han med å slå opp. Befølte meg selv om jeg sa nei.”

”Han truet med at hvis jeg ikke hadde sex med han så kom han til å slå opp med meg osv. Jeg ville ikke, men lot han det og det angrer jeg på den dag i dag.”

Som jeg skrev innledningsvis i kapittelet, kan seksuell ettergivenhet handle om individuelle tilknytningsmønstre. Det finnes trygg og utrygg tilknytning, hvor den trygge kommer til uttrykk ved at personen er komfortabel med nærhet og sikker på at andre mennesker vil bry seg om ham/henne og ta vare på ham/henne (Impett og Peplau 2003: 94). Personer med utrygg tilknytning er generelt mer redde for andres responser og de nærer en frykt for avvisning og det å bli forlatt (Impett og Peplau 2003: 94). Tilknytningsmønstre utvikles med tidligere erfaring gjennom oppveksten. Med utgangspunkt i overstående eksempler vil trusselen om å bli forlatt gjøre at de utsatte jentene gir etter og inngår i noe de ikke ønsker. Generelt er det også nærliggende å tro at unge jenter som ikke har masse erfaring med forhold, kan være sårbare for en slik trussel. Her også kommer fraværet av gjensidighet frem, den første jenta skriver at gutten befølte hennes selv om hun sa nei, og i andre eksempelet skriver hun at hun ikke ville. Også selve faktumet at gutten må benytte seg av en trussel henviser til at han i utgangspunktet er innforstått med at hun ikke ønsker å bli tatt på eller ha samleie. Det er også her eksemplene fra venner og bekjente som handler om følelsesmessig utnytting blir relevante. Følgende sitat uttrykker også en manipulering fra gutten sin side for å bruke hennes følelser som et verktøy for å oppnå det han ønsker:

Jeg var ung og forelsket i en god kamerat og han ville ikke bli sammen med meg før jeg hadde sex med han. Jeg sa "ok", og gikk med på det, men angret da vi skulle til med det. Så sa jeg nei og prøvde å vri meg unna, men han sa at "joda det var dette vi ville" og trengte inn i meg. Jeg blødde fælt og sprang gråtende hjem etterpå. I ettertid er jeg fortsatt usikker på om det kan kalles voldtekt?" (venn)

Som også Powell skriver så er unge menn i stand til å reflektere over de signalene de får fra jenter som de inngår i relasjoner med. Når gutten ikke bare ignorerer den utsatte jentas motstand – men bruker trussel for å oppnå det han ønsker så viser han samtidig at han har forstått at dette er noe han (i beste fall) ønsker *mer* enn henne. De subtile forhandlingsmekanismene i studien til Powell viser at der hvor jentene trekker seg fysisk unna så trenger de ikke engang å si nei – ved flere tilfeller forstår deres partnere at dette er et uttrykk på motstand. I mitt datamateriale som beskriver uønskede seksuelle hendelser – kan det være at jenta har forsøkt en slik strategi – men guttene responderer på dette gjennom å bli mer pågående og tyr til andre press-midler for å oppnå det de ønsker. Så selv der hvor samtykket er fremtvunget med press så er fortsatt fraværet av gjensidighet tydelig. Ett siste eksempel fra denne kategorien understreker dette:

”Jeg og kjæresten min hadde kranglet en ukes tid, og jeg var fortsatt litt sur. Først ba han meg om å strippe for han, deretter hadde vi sex og han ville jeg skulle suge han. Alt skjedde mot min vilje”.

Jeg har strevd med å plassere overstående sitat i riktig kategori, siden jentas uttrykk av motstand ikke kommer tydelig frem, samtidig som det er skrevet på en slik måte at det kan være nærliggende å tenke at det har vært et tydelig tvangs-moment tilstede. Jeg vil nå bevege meg videre til de sitatene hvor motstanden er enda mer uklar og utøverens strategi består mer av en pågåenhet. Jeg vil kategorisere disse sitatene under gruppen Uklar motstand, da det er vanskelig å lese seg frem til hvordan jenta har gitt uttrykk for motstand.

5.7 Uklar motstand (11)

Av 53 uønskede samleier mellom kjærester i mitt materiale er det 11 beskrivelser hvor det er vanskelig å lese hvordan jenta har gitt uttrykk for motstand. Noen av sitatene som jeg har kategorisert i den siste undergruppen er skrevet på en slik måte at det ikke kommer frem i det hele tatt om den utsatte jenta har gitt noen som helst uttrykk for at hun ikke ønsker dette, annet enn at hun vet det med seg selv. Noen eksempler på dette er:

”Vi var hjemme hos han og han ville mer enn meg. Det var bare vi to som var der. Det ble slutt etter hendelsen.”

”Jeg klarte ikke å si nei til den formen for sex som ble utført pga at vi var kjærester. Jeg hadde ikke lyst på han i det hele tatt, men ga etter for ønskene hans.”

”Kjæresten min befølte meg nedentil før jeg fikk sagt nei. Jeg torde ikke si nei. Samme gjelder for uønsket samleie.”

”Han hadde veldig lyst til å ha sex men jeg ville ikke. Jeg ville ikke at han skulle like meg mindre og jeg var så glad i han og blind. Han respekterte meg ikke og jeg var for redd for å si ifra.”

”Jeg og eks kjæresten. Jeg var veldig ny på kjærestefronten. Så gjorde jeg det han bad om selv om jeg ikke ville. Var jo ung og dum.”

”Kjæresten min presset meg til å utføre munnsex på han. Jeg torde ikke si imot.”

I flere av eksemplene overfor gir den utsatte jenta uttrykk for at hun var for redd for å si nei, eller at hun ikke torde å si imot. Det er nærliggende å tenke at det skjer en forhandling i situasjonen, men det kommer ikke frem hvordan denne forhandlingen har foregått. Sitatene er interessante å se ut fra et ettergivenhets perspektiv. Under følger noen eksempler som tydelig innebærer forhandlingselementet:

”Jeg var hos kjæresten min og vi sov. Da vi våknet hadde han lyst på sex, men ikke jeg. Han maste og maste. Jeg gjorde det for at han skulle slutte å være så sur.”

”Vi var fyllesyke. Han maste, jeg sa nei. Han fortsatte. Jeg sa etter en stund: ”greit, om du har så jævla lyst så vær så god, men jeg har ikke lyst.” Så gjorde han det. Jeg begynte å gråte litt men sluttet fort.”

Det er interessant å se på forhandlingselementet som en bekreftelse av den tradisjonelle kjønnede forventningen. Jeg skrev i teorikapitlet hvor jeg henviste til hvordan seksuelle skript konstrueres og rekonstrueres, at de sosiale forhandlingene er et viktig element i forhold til å skape rom for agens. Sitatene fra gruppen *uklar motstand* virker å lene seg på de tradisjonelle forventningene, hvor jentene gir etter for guttenes ønsker og ikke tar sin egen opplevelse av å ikke ønske det som utspiller seg – på alvor. Guttene virker å lene seg på den tradisjonelle forståelsen av mannlig seksualitet som pågående idet de fortsetter å mase på kjærestene sine selv om de sier nei. Den subtile forhandlingen går i hans favør, i tråd med en kulturell forståelse hvor jenta skal imøtekomme sin partners ønsker og være seksuelt tilgjengelig. Datamaterialet viser at handlingsrommet for kjærester er begrenset. Føringer fra de kulturelle forståelsene virker å prege de utsatte jentenes virkelighetsforståelse. Jeg vil komme tilbake til habitusbegrepet i denne sammenhengen i neste kapittel.

Videre i kapitlet vil jeg se på de ukategoriserbare uønskede seksuelle hendelsene. Jeg vil også sammenstille noen av de ukategoriserbare sitatene som skjer mellom kjærester med den samme gruppen fra venner og bekjente.

5.8 Ukategoriserbare uønskede seksuelle hendelser

De ukategoriserbare sitatene fra kjærestematerialet gir et godt bilde av den ambivalensen som flere studier peker på at er tilstede i unge såvel som voksne kvinners opplevelser av pressede seksuelle situasjoner (Phillips 1999; Powell 2008). Den kulturelt formidlede forståelsen av seksualitet er fylt av motsigende budskap. Følgende sitater illustrerer dette:

"Noe jeg gjorde for å tilfredsstille han, uten at jeg selv ville det. Ikke sikkert det er det dere mener med spørsmålet."(kjæreste)

Her formidler den utsatte jenta hva hun opplever som en uønsket seksuell hendelse – som handler om at hun går imot sine egne ønsker for å tilfredsstille hans. Samtidig viser hun med denne uttalelsen at hun ikke er sikker på om dette kvalifiserer som en seksuell krenkelse. Sitatet kan tolkes som at jenta lar seg presse av en kulturell forventning om at hun som jente og kjæreste skal tilfredsstille hans seksuelle behov.

Et annet sitat som er interessant er dette:

"Jeg og kjæresten min hadde sex med kondom, men så tok kjæresten min av kondomet underveis uten at jeg visste det. Jeg oppdaget det etterpå og syntes det var svært ubehagelig. Jeg ble sint og redd."(kjæreste)

Eksempelen overfor setter på spissen det som kanskje er det viktigste elementet av krenkelse som de utsatte jentene kan oppleve når noen de kjenner utsetter de for en uønsket seksuell hendelse, nemlig tillitsbrudd. Et annet eksempel på tillitsbrudd er følgende sitat:

"Det var egentlig "one night-stand" som var under et taushetsløfte. Vi avtalte å holde det hemmelig. Jeg har senere blitt psykisk preget av denne hendelsen. Han sladret til alle på skolen og satte ut rykter om at jeg var gravid."(venn)

Eksempelen overfor er hentet fra venedelen av de ukategoriserbare sitatene. I forbindelse med teorien om den seksuelle dobbeltmoral er rykter brukt som et verktøy som moralen reguleres etter. Studien til Smette (2004) viste at ungdom er kjent med ryktefenomenet, noe også Helseth (2006) sin oppgave understreker. Sitatet fra mitt datamateriale bekrefter at jentene er utsatt for rykter, og kan oppleve det som krenkende å bli satt ut rykter om.

Det finnes også sitater blant de ukategoriserbare, både fra venne-delen av materialet og fra kjærestene hvor angre-erfaringer inngår som uønskede seksuelle hendelser. Noen eksempler på dette er:

"Var på ferie sammen med noen venner og etter noen dager med flørting så endte vi opp på soverommet sammen. Vi hadde sex og jeg angret noe grusomt dagen etterpå." (venn)

"En uønsket episode på beruset hyttetur. Men begge var med på det."(kjæreste)

Det er vanskelig for meg å gå i dybden på angreopplevelsene, siden det står så lite om hvorfor den utsatte jenta angret på det hun har opplevd i sitatet, til sammenligning med hva Krange og

Pedersen fant i sitt materiale. Sitatene viser likevel at angreerfaringer er en viktig dimensjon av seksuelle opplevelser mellom ungdom. Det kan være at de kulturelle forståelsene også gjør seg gjeldende i disse situasjonene, men eksemplene er vanskelig å sette i en forståelsesramme som jeg har brukt på uønskede beføling, voldtektsforsøk og voldtekter mellom venner, kjærester og bekjente i min oppgave. Jeg vil nå gå over til å oppsummere funn i neste kapittel hvor jeg også legger til avsluttende betraktninger.

6 Oppsummering og avsluttende betraktninger

6.1 Innledning

Jeg ønsker i dette kapitlet å oppsummere funn fra mine to analysekapitler og løfte opp elementer som kan diskuteres videre i forhold til tidligere forskning og teori. Jeg har gjort mest bruk av det seksuelle skriptet i forhold til å forstå seksuelle krenkelser som skjer mellom venner og bekjente og jeg har brukt mest Bourdieus habitus-teori for å forstå hva som skjer når jenter blir voldtatt av sine kjærester. Jeg vil utdype hvordan teoriene har muliggjort begrepssetting av det som skjer i de uønskede seksuelle hendelsene som de utsatte jentene har beskrevet. Ett av mine forskningsspørsmål handlet om hvilke typer uønskede hendelser unge jenter rapporterer når utøveren er en venn, kjæreste eller bekjent, og hva variasjonen i de uønskede seksuelle hendelsene innenfor de ulike utøver-gruppene består av. Jeg har funnet tre hovedkategorier av uønskede seksuelle hendelser, deriblant uønsket beføling, voldtektsforsøk og voldtekt. Den uønskede befølingen er mest utbredt på de uønskede seksuelle hendelsene mellom venner og bekjente, mens det som rapporteres hyppigst av jenter som har blitt utsatt for seksuelle krenkelser av kjærester er voldtekt. Jeg vil bruke disse to hovedgruppene av uønskede seksuelle hendelser som innfallsvinkel for å løfte opp og diskutere funn.

6.2 Uønsket beføling og sosial aksept

Materialet egner seg ikke for å si noe kvantitativt om fordelingen av de forskjellige krenkelsene, det er likevel interessant at uønsket beføling skjer på mange sosiale arenaer. I mitt materiale virker den uønskede befølingen som fenomen å hvile på en kulturell forståelse av kvinner som kropp, eller slik Smart beskriver det – befølingen setter jentene på plass som kropp (Smart 2005). Jeg nevnte innledningsvis at jeg ønsker å løfte opp diskusjonen i forhold til hvor alvorlig mindre alvorlige krenkelser bør tas i forhold til voldtekt. Jeg har gjennom min analyse vist at uønsket beføling lett kan utvikle seg til potensielt voldtektsforsøk og voldtekt. Dette bekrefter at den uønskede befølingen i seg selv er et viktig element av seksuelle grenseoverskridelser generelt. Samtidig viser jeg at uønsket beføling bidrar til å redusere

kvinner til kropp. Dette berører viktigheten av å ta på alvor alle seksuelle krenkelser som de utsatte jentene beskriver. Mitt materiale viser at sosial aksept for uønsket beføling, uansett om det utvikler seg til voldtektsforsøk eller ikke, bidrar til å reprodusere kjønnede verdier som ikke anerkjenner viktigheten av gjensidighet i seksuelle kontekster eller i samfunnet forøvrig. Den sosiale aksepten for uønsket beføling bidrar til en reproduksjon av et syn på kvinnekroppen som objekt. Jeg tolker det som at det foreligger en sosial aksept av uønsket beføling i de situasjonene hvor vitner ikke reagerer på det som utspiller seg.

Jeg har vist at den uønskede befølingen endrer betydning ettersom hvordan den blir sosialt mottatt av andre og om den skjer mens det er andre tilstede eller om de involverte er alene. Gjennom teorier om seksuelle skript har jeg kunnet identifisere den sosiale betydningen av vitner til uønsket beføling. Vitner kan spille både en aktiv og en passiv rolle som henholdsvis deltagere eller observatører i den seksuelle krenkelsen. Deltagerne i situasjonen må dele skriptforståelse med den utsatte jenta og forstå handlingen som et uttrykk for seksuell krenkelse. Gjennom disse observasjonene aner jeg i mitt materiale konturene av et skript hvor en gutt kan signalisere til en jente om at han liker henne gjennom å være pågående og beføle henne med eller uten hennes samtykke. Når vitner ikke reagerer på den uønskede befølingen, er det interessant å forstå deres fortolkning av situasjonen som et kulturelt skript for hvordan en gutt skal signalisere at han liker en jente. I situasjoner hvor vitner reagerer på befølingen, virker de å bekrefte en kulturell forestilling om mannlig seksualitet som pågående, samtidig som de avkrefter at det skal være greit for gutten å ta på en jente uten hennes samtykke.

Den sosiale aksepten for uønsket beføling som utøves på unge kvinner på arbeidsplassen, i klasserommet, i gangen på skolen eller på restaurant med andre i nærheten – understrekes i de situasjonene hvor de som bevitner hendelsen ikke reagerer på den. Teoretisk gir skriptet her et utgangspunkt for å forstå viktigheten av de andres rolle, og mer generelt – den sosiale funksjonen og rollen som seksuell trakassering gjennom uønsket beføling får. Krange og Pedersen skriver:

“Skriptet definerer situasjonen. Det beskriver scenen, plottet og rollene. Det angir rammer og muligheter, men er ikke fullstendig determinerende. Skriptene nedskrives i sosiale praksisformer og setter grenser for aktørenes handlingsvalg, men innenfor grensene er det handlingsrom” (Krange og Pedersen 2004: 166).

Skriptet som lansert hos Pedersen kan være elastisk og anvendelig og inneha muligheter for frisetting fra tradisjonelle kjønnsnormer. Pedersen lener seg her i stor grad på Giddens optimisme for frisetting fra seige kjønnede maktstrukturer og en integrasjon av kvinnelig

seksualitet i det moderne. Slik jeg ser det kan nettopp problemene som jentene får i sitt uttrykk av motstand være forbundet med at de ønsker å identifisere seg med det moderne bildet av seksuelt frigjorte unge kvinner. Der hvor de andre som observerer den uønskede befølingen heller ikke reagerer negativt, kan det være enda vanskeligere for de utsatte jentene å fortolke den uønskede befølingen som press. De passive tilskuerne tenker kanskje at det er jentenes eget ansvar å si ifra, mens de utsatte jentene tenker at de er handlende og frie og må selv ta ansvar for hvilken situasjon de befinner seg i (Smette m.fl. 2009). Da kan det bli vanskelig å forholde seg til presset som skapes i situasjonen.

Det som kan virke avgjørende er til hvilken grad de som bevitner den uønskede befølingen deler opplevelsen av trussel som den utsatte jenta formidler. Noen steder viser datamaterialet at jentene selv har akseptert at de må forvente å bli utsatt for uønsket beføling. Dette igjen kan være interessant å tolke som et uttrykk for maktstrukturer i habitus som jentene har internalisert som en del av sin virkelighetsforståelse. Det virker som bildet av kvinnekroppen som objekt reproduseres gjennom den sosiale aksepten av uønsket beføling. Når de utsatte jentene selv gir uttrykk for en slik aksept virker det som om de har inkorporert de kjønnede maktstrukturene fra kulturen gjennom habitus i egne kropp. Disse sitatene virker å rette søkelyset på en grunnleggende holdning som det vil være viktig å utforske i sammenheng med forebygging av seksuelle krenkelser mellom unge mennesker. Hvordan kan det ha seg at det er så mange gutter som fortsetter å ta på en jente selv om hun viser at hun ikke liker det? Den uønskede befølingen tillegges en kulturell mening, denne meningen gjør den uønskede befølingen til et signal om interesse fra gutten sin side. Dette peker i retning av en kulturell forståelse, eller et skript som er så selvfølgelig at det blir tatt for gitt i tråd med habitusforståelsen. Det selvfølgelig som jeg har kunnet stille meg kritisk til gjennom oppgaven er hvordan unge jenter opplever signaler om seksuell interesse fra venner, kjærester og bekjente, og hvilke naturlige måter å vise seksuell interesse kulturen utstyrrer de unge guttene med.

6.3 Voldtekt

Jeg nevnte innledningsvis at jeg har benyttet meg av habitusteorien for å forstå konstruksjon av seksuell samtykke med heteroseksuell kjønnet habitus. Jeg skrev innledningsvis i teorikapitlet at habitusen kan bestå av en forventning som sitter i kroppen som handler om å leve opp til de reglene som gjelder i spillet. Det kan handle om dominansuttrykk som blir internalisert i kroppen og som gir seg til kjenne når de unge jentene står i

forhandlingssituasjoner hvor deres personlige ønsker strider imot forventningene i situasjonen. Jeg mener å ha funnet spor av motsigelser og ubehag forbundet med at mange unge jenter i mitt materiale gir uttrykk for at de går inn i noe de ikke ønsker, samtidig som de kommer til kort i sitt uttrykk av motstand. I tråd med Powell sine funn har jeg også kunnet se at der hvor kommunikasjonen svikter virker de utsatte jentene såvel som deres utøvere – å lene seg på en kjønnsforståelse som innebærer at det er greit for gutten å utøve press og en pågående seksualitet. Med disse observasjonene svarer jeg også på problemstillingen om kjønnede kulturelle forståelser er relevante som forståelsesgrunnlag på uønskede seksuelle hendelser som jenter opplever. Powell skriver at forhandling av seksuelt samtykke forutsetter subtil kroppslig kommunikasjon og denne viste seg avgjørende for å forstå hvilke motstandsstrategier jenter som er i kjæresteforhold bruker i møte med forventningen og seksuell tilgjengelighet. Det er et skille mellom jentene i Powell sin studie og de jentene som har rapportert å bli utsatt for uønskede seksuelle hendelser i mitt materiale. Jeg har funnet at jentene i mitt materiale også tar i bruk subtile motstandsstrategier for å kommunisere mangel på samtykke i kjærestereelasjoner. Dette gjør de nettopp fordi de forholder seg til den kulturelle ideen om seksuell tilgjengelighet. For eksempel det å gråte underveis gjennom samleiet er en måte for den utsatte jenta å ivareta kravet om seksuell tilgjengelighet – samtidig som hun forsøker å kommunisere at hun ikke ønsker å være en del av samleiet. Analysen kan antyde at de kulturelle forståelsene om seksuell tilgjengelighet i kjæresteforhold tvinger de utsatte jentene inn i uønskede samleier, selv om de forsøker å uttrykke motstand. Jeg fant også i analysen, at seksuelle krenkelser som skjer mellom venner og bekjente er av en annen karakter enn det som skjer mellom kjærestere. Muligheten for flukt eller fysisk motstand virker mindre tilgjengelig når utøveren er en kjæreste. Når jentene forsøker å uttrykke motstand som ikke blir respektert av deres kjærestere så vil forhandlinger om samtykke foregå på et plan hvor kroppslige responser inngår som en del av kommunikasjon om gjensidighet eller mangel på denne. Jeg vil antyde at kjønnsforståelsen er interessant som base når det skjer en forhandling om samtykke, men i mitt materiale foreligger det også eksplisitte uttrykk for tvang, vold og trusler som ikke innebærer rom for forhandling.

6.4 Jevnaldersrelaterte seksuelle krenkelser og alkohol

Pedersen skriver at rus er fast følge på de jevnaldersrelaterte overgrepene han finner i sin forskning (Pedersen 2005: 270). Han tilskriver de utsatte jentene et høyt alkoholforbruk og skriver at de typiske voldtekts ofre innenfor jevnaldersovergrep gjerne har et høyere alkoholkonsum enn andre jenter i deres aldersklasse (Pedersen 2005: 270). Han mener også å påvise faste mønstre av mer risikoatferd hos disse jentene. Kritikken mot disse observasjonene har vært at Pedersen plasserer seg i en “blaim the victim”-tradisjon. Pedersen besvarer denne kritikken med å påpeke viktigheten av at et nei er et nei, samtidig som han understreker det tvetydige i de utsatte jentenes opplevelser. Det tvetydige er representert av at grensene for hva jentene som hadde vært utsatt for voldtekt selv kategoriserte som frivillige handlinger som de senere angret på, og det de kalte overgrep – var uklar (Pedersen 2005: 272). Gjennom å skrive at egen rus hos de utsatte jentene gjør de mer utsatt, står Pedersens observasjoner i et tankevekkende samsvar med voldtektmyter. Mine funn kan bidra til å nyansere denne påstanden. Sitatene viser blant annet at festen i seg selv innebærer mange ulike situasjoner som ikke nødvendigvis defineres av alkoholelementet. Ved flere tilfeller viser mitt datamateriale at den utsatte jenta ikke er beruset, og det trenger heller ikke utøveren alltid å være, selv om den seksuelle krenkelsen skjer i rammen av en fest. Alkoholmomentet, sett i sammenheng med en kulturell forståelse som pålegger skylden for overgrepet offeret selv, bidrar til å tegne en overordnet forståelse av jevnaldersrelaterte overgrep som selvforskyldte. I den sammenhengen er det interessant å rette fokus på at ungdommer utgjør en informantgruppe i denne forskningen. Det er viktig å ikke avskrive ungdommers atferd i utsatte seksuelle situasjoner som risikosport. Når vi først begynner å forstå unge jenters opplevelser av voldtekt i jevnaldersrelasjoner som hendelser de selv aktiv inngår i, fordi de ikke tar hensyn til risikofaktorene i situasjonen (deriblant alkohol) – så står vi i fare for å reproducere ideen om at unge jenter er ansvarlige for alle typer overgrep som de blir utsatt for (Smette m.fl. 2009). Forskning innenfor dette feltet viser at det i de kulturelle forståelsene av overgrep allerede er tvetydigheter fra før av, noe som unge såvel som voksne kvinner strever med å forholde seg til når de blir utsatt for seksuelt press og voldtekt (Thoresen & Øverlien 2009). Mitt materiale viser at de kulturelle forståelsene påvirker de unge jentene hvor det skjer uønskede seksuelle hendelser i relasjoner mellom jevnaldrende. Både de data jeg har analysert og de ukategoriserbare sitatene fra alle utøvergruppene antyder dette.

6.5 Avslutning

Jeg har forsøkt gjennom min masteroppgave å vise at de korte beskrivelsene av uønskede seksuelle hendelser som skjer i relasjoner mellom ungdom kan gi et verdifullt inntak til kunnskap om hva slike hendelser handler om. Jeg har forsøkt å spesifisere underveis hvordan jeg har kommet frem til den forståelsen som mitt arbeid resulterer i, og samtidig være kritisk til min egen analyse på grunn av de metodiske utfordringene datamaterialet har fordret (Thagaard 2003: 180). Jeg finner at kulturelle forståelser om seksualitet og kjønn utgjør en del av den virkelighetsforståelsen som de utsatte jentene trekker på i møte med pressende seksuelle situasjoner hvor deres venner, bekjente og kjærester er utøvere. Tatt utgangspunkt i en større samfunnsmessig kontekst hvor det seksuelle prosjektet står sentralt synes jeg at det er tankevekkende at unge jenter uttrykker å komme til kort i forhold til å kunne gå ut av de uønskede seksuelle hendelsene som de blir utsatt for. Jeg mener at dette i tråd med tidligere studier som jeg har henvist til, antyder at den kjønnede dimensjonen i utsatthet for seksuelle overgrep og voldtekt er et viktig innsatsområde for kunnskapsbygging. Det er mange momenter i dette arbeidet som det er viktig å rette fokus på, også de unge guttenes opplevelser av uønskede seksuelle hendelser er interessant. Jeg tenker at det er en kompleksitet i seksualitet som det virkelige livet konfronterer de unge med, som det er viktig å ikke være redd for å sette på dagsorden og diskutere.

Denne oppgaven består av 39 294 ord

Register

Litteraturliste

Bohner, Gerd, Eyssel, Friederike, Pina, Afroditi, Siebler, Frank, Viki, G., Tendayi (2009), "Rape myths acceptance: Cognitive, affective and behavioral effects of beliefs that blame the victim and exonerate the perpetrator". I Miranda, A., H., Horvath & Jennifer, M., Brown (red.) *Rape Challenging contemporary thinking*. (17-38) William Publishing

Bossy, Dagmara, Farstad, Gunnhild (2009), "Informantenes beskrivelser av overgrepshendelser og det å være vitne til vold mot foreldre. Kvalitative beskrivelser og analyse. I Svein, Mossige og Grete, Dyp (red.) *Voldsutsatte barn og unge i Oslo Forekomst og innsatsområder for forebygging* (77-97) Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring Rapport nr. 22/09

Bourdieu, Pierre, (2006), "Kapitalens former". I Bugge, Lars, Eriksen, Sundstøl Stein, Rønning, Geir O. (red) *Agora Journal for Metafysisk Spekulasjon*. Nr 1-2: 5-26 Norge: AIT Trykk Otta AS

Bourdieu, Pierre (2000) "Kap 3. Varighet og Endring & Etterskrift om dominans og kjærlighet." *Den maskuline Dominans*. Pax Forlag

Bourdieu, Pierre, L.,J.,D., Wacquant (1993) *Den kritiske ettertanke*. Grunnlag for samfunnsanalyse. Det norske samlaget.

Bourdieu, Pierre (1991), : "On Symbolic Power", I Bourdieu, Pierre og John, B., Thompson *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press

Broussard, Sylvia D, Wagner, William G. (1988), "Child Sexual Abuse: Who Is to Blame?". *Child Abuse and Neglect* , vol. 12, no. 4: 563-569

Carter, Keith & Sara Delamont (1996), *Qualitative Research: The Emotional Dimension*. Ashgate Publishin Company

Dahl, T.S. (1994), "Voldtekt – en sammensatt forbrytelse". I: Tove, Stang, Dahl, (red.) *Pene piker haiker ikke. Artikler om kvinnerett, strafferett og velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget, 199–225.

Frith, Hannah (2009), "Sexual scripts, sexual refusals and rape". I Miranda, A., H., Horvath & Jennifer, M., Brown (red.) *Rape Challenging contemporary thinking*. (99-116) William Publishing

Gavey, Nicola (2005), "Unsexy sex: Unwanted sex, sexual coercion and Rape". *Just sex? The Cultural Scaffolding of Rape*. Routledge

Giddens, Anthony (1992) *The transformation of intimacy*. London: Oxford Press

Hallowell, Nina, Lawton Julia, Gregory, Susan (2005) "Emotions". I Nina, Hallowell, Julia, Lawton, Susan, Gregory (red.) *Reflections on Research The Realities of Doing Research on the Social Sciences* (11-41) England: Open University Press

Haakestad, Hedda (2009), "Gamle likestillingsmyter i *Nye seksualiteter* – en kritikk av Willy Pedersens Seksualitetsforskning." I Hedda, Haakestad, Magne, Flemmen, Helene, Toverud, Godø, Hedvig, Skonhoft, Johansen, Liv, Mjelde, Olav, Mjaatvedt, Øystein Nilsen, Per, Otnes (red.) *Sosiologisk Årbok*. (129-144) Redaksjonen Sosiologisk Årbok

Helseth, Hannah (2006), *Ingen jenter på skolen her er horer – en studie av forebyggende arbeid blant ungdom*. Universitetet i Oslo

Holland, Janet, Caroline, Ramazanoglu, Sue, Sharpe, Rachel, Thomason, (2004), *The male in the head young people, heterosexuality and power*. London: the Tufnell Press

Holter, Harriet (1996), "Fra kvalitative metoder til kvalitativ samfunnsforskning". I Harriet, Holter, Ragnvald, Kalleberg (red.). *Kvalitative metoder I samfunnsforskning*. 2 utgave. (9-25) Universitetsforlaget

Holter, Harriet og Kalleberg, Ragnvald (1996), *Kvalitative metoder I samfunnsforskning*. 2 utgave. Universitetsforlaget

Hollway, Wendy (1989), *Gender, meaning and Science*. Sage Publications

Horvath, Miranda, A.H., Jennifer, M., Brown (2009), *Rape Challenging contemporary thinking* William Publishing

Illouz, Eva (2007), *Cold Intimacies The Making of Emotional Capitalism*. Polity Press

Impett, Emily, A., Peplau, Letitia, A. (2003), "Sexual Compliance: Gender, Motivational and Relationship Perspectives". *The journal of Sex Research* . 40(1): 87-100

Jackson, Susan M, Cram, Fiona (2003), "Disrupting the sexual double standard: Young women's talk about heterosexuality". *British Journal of Social Psychology* . 42: 113-127

Jakobsen Raidar (1997), "Ungdommers seksuelle erfaringer: Fra uskyld til helse-risiko?". I Knut-Inge Klepp, Leif E., Aarø (red.) *Ungdom, Livsstil og helsefremmende arbeid*. (126-139) Universitetsforlaget

Jamieson, Lynn (1999) "Intimacy Transformed? A Critical Look at the Pure Relationship". *Sociology*. Vol 33 (3) 477-494

Jensen, Tine K. (2004) *Suspicious of Child Sexual Abuse Dialogicality and meaning making*. Oslo: Unipub AS

Johnson, Ida M., Robert, T., Sigler, (1997), *Forced Sexual Intercourse in Intimate Relationships*. Dartmouth Publishing Company Limited

Kaasin, Janne (2005) *Statens forpliktelser etter EMK artikkel 3 og 8 når privatpersoner utøver seksuell vold mot kvinner*. Spesialoppgave Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo

Kahn, Arnold. S. (2004). 2003 Carolyn Sherif Award Adress: What college women do and do not experience as rape. *Psychology of women quarterly* , 28(1), 9-15.

Kahn, Arnold. S., Jackson, Jennifer., Kully, Christine., Badger, Kelly., & Halvorsen, Jessica. (2003). Calling it rape: Differences in experiences of women who do or do not label their sexual assault as rape. *Psychology of women quarterly* , 27(3), 233-242.

Kelly, Liz. (1988). How women define their experiences of violence. In Kersti. Yllö & Michele. Bograd (Red.), *Feminist perspectives on wife abuse*. Newbury Park: Sage Publications.

Koss, Mary. P., Dinero, Thomas. E., Seibel, Cynthia. A., & Cox, S. L. (1988). Stranger and acquaintance rape: Are there differences in the victim's experience? *Psychology of women quarterly* , 12, 1-24.

Krange, Olve & Pedersen, Willy (1999), "Å angre på sex". *Sosiologisk Tidsskrift* , 7(1): 45-69

Lamb, Sharon (1999), "Constructing the victim Popular Images and Lasting Labels" I Sharon, Lamb (red.) *New verisons of victims*. New York University Press

Lilleaas, Ulla-Britt (2003) "Persepktiver og teoretiske begreper". *Fra en kropp i ustand til kroppen i det moderne*. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Lovett, Jo, Horvath, A., H., Miranda (2009), "Alcohol and drugs in rape and sexual assault". I Miranda, A., H., Horvath & Jennifer, M., Brown *Rape Challenging contemporary thinking*. (125-156) William Publishing

Mossige, Svein & Abrahamsen, Solveig (2007) "Risiko for reviktimisering" I Svein, Mossige og Kari, Stefansen (red.) *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. (133-144) Oslo: NOVA, rapport nr. 20/07

Mossige, Svein og Dyp, Grete (red) (2009), "*Voldsutsatte barn og unge I Oslo Forekomst og innsatsområder for forebygging*." Oslo: NOVA, NKVTS, rapport nr.22/09

Mossige, Svein, Jensen, T.K., Gulbrandsen, W., Reichelt, S., & Thersland, O.A. "What characterizes children's narratives of sexual abuse" i Jensen, Tine K. *Suspicious of Child Sexual Abuse*. (2004)

Mossige, Svein og Kari Stefansen (red) (2007), "*Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*." Oslo: NOVA, rapport nr.20/07.

Mossige, Svein, Mare Ainsaar og Carl Goran Svedin (red.) (2007), "*The Baltic Sea Regional Study on Adolescents' Sexuality*". NOVA Rapport 18/07

Pape, Hilde., & Stefansen, Kari. (2004). *Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress, NKVTS-rapport nr. 1.

Pedersen, Willy (2005), *Nye seksualiteter*. Universitetsforlaget

Pedersen, Willy, Aas, Henrik (1995), "Sexual victimization in Norwegian children and adolescents: victims, offenders, assaults." *Scandinavian Journal of Social Medicine* ,23: 173-178

Pedersen, Willy & Skrondal, Anders (1996), "Alcohol and Sexual victimization: a longitudinal study of Norwegian girls." *Addiction* ,91(4): 565-581

Peterson, Zoe. D., & Muehlenhard, Charlene. L. (2004). Was it rape? The function of women's rape myth acceptance and definitions of sex in labeling their own experiences. *Sex Roles* , 51(3/4), 129-144.

Phillips, Lynn, M. (1999a) *Flirting with danger: young women's reflections on sexuality and domination*. New York University Press

Phillips, Lynn, M. (1999b), "Recasting Consent: Agency and Victimization in Adult-Teen Relationships". I Sharon, Lamb (red.) *New verisons of victims*. New York University Press

Powell, Anastacia (2008), "Amor fati? Gender habitus and young people's negotiation of (hetero)sexual consent". *Journal of Sociology* . 44: 167-184

Riessman, Cathrine Kohler (1993), *Narrative Analysis*. Sage Publications

Røthing, Åse (2002), " "Det samme" er ikke "det samme" Kjønnede tolkninger og etiske utfordringer" *Tidsskrift for ungdomsforskning* , 2 (1): 21-32

Silverman, David (2001), *Interpreting Qualitative Data. Methods for analyzing Talk, Text and Interaction*. 2nd ed. London: Sage Publications Ltd.

Simon, William (1996), *Postmodern Sexualities*. London: Routledge

Skjørten, Kristin (1988), *Når makt blir vold En analyse av seksualisert vold i parforhold*. Oslo: Institutt for kriminologi og strafferett

Skriftserie fra Barnevernets Utviklingssenter (1993), Barnevern for pedagoger. Barnevernets Utviklingssenter

Smart, Carol (1995), *Law, Crime and Sexuality: essays in feminism*. London: Sage

Smette, Ingrid (2004) "Ansvar i grenseland 16 åringers forståelse av seksuell utnytting". Oslo: NOVA Rapport 13/04

Smette, Ingrid, Stefansen, Kari, Mossige, Svein (2009), "Responsible victims? Young people's understanding of agency and responsibility in sexual situations involving underage girls". *Young – Nordic Journal of Youth Research* .17(4): 351-373

Sosial- og helsedirektoratet i samarbeid med Barne- og familiedepartementet (2003), *Seksuelle overgrep mot barn en veileder for hjelpeapparatet*. Utgiversted: Sosial- og helsedirektoratet i Oslo

Stefansen, Kari og Smette, Ingrid (2006), "Det var ikke en voldtekt, mer et overgrep..."

Kvinneres fortolkning av seksuelle overgrepsopplevelser". *Tidsskrift for samfunnsforskning* , 47(1):33-56.

Sundnes, Anita (2004), "Sparrer kontra fighter Mannhetsidealer i ungdoms fornærmelsespraksis" *Tidsskrift for ungdomsforskning* ,4(2): 3-19

Sætre, M. (1997), "Samfunnsproblemet som forsvant. En kritikk av tendensen til å minimalisere omfanget av seksuelle overgrep mot barn Ut av det tause rommet". *Tidsskrift for Norsk Psykologiforening* , 34, Supplement nr.1: 53-61.

Sætre, Marianne, Harriet, Holter, Ellen, Jebsen (1986), *Tvang til seksualitet En undersøkelse av seksuelle overgrep mot barn*. J.W. Cappelen Forlag as

Tambs, Kristian (1994), *Undersøkelse av seksuelle overgrep mot barn*. Seksjon for epidemiologi, Avdeling for samfunnsmedisin, Statens Institutt for Folkehelse

Thagaard, Tove (2003), *Systematikk Og Innlevelse En innføring i kvalitativ metode*. 2. utgave Fagbokforlaget

Thoresen, Siri & Øverlien, Carolina (2009), "Trauma Victim: Yes or No? Why it may be difficult to Answer Questions Regarding Violence, Sexual Abuse, and Other Traumatic Events". *Violence against women* . 15(6) 699-719 [Peer reviewed journal]

Tollman, Deborah, L. (1994) "Doing desire Adolescent Girl's Struggles for/with Sexuality". *Gender & Society* ,8(3): 324-342

Wieche, Vernon R., Ann, L., Richards (1995), *Intimate Betrayal Understanding and Responding to the Trauma of Acquaintance Rape*. USA: Sage Publications

Williamson, Howard (1996), "Systematic or sentimental? The place of feelings in social research". I Keith Carter & Sara Delamont (red) *Qualitative Research: The Emotional Dimension*. (28-41) USA: Ashgate Publishin Company

Woods, Peter (2006), *Successful Writing for Qualitative Researchers*. Second edition. Routledge

Webreferanser:

URL: <http://lovdata.no/all/tl-20050520-028-028.html#291> (Lesedato 08.10.2011)

URL: <http://lovdata.no/all/hl-20050520-028.html#297> (Lesedato 08.10.2011)

Spørreskjemaet fra NOVA undersøkelsen kan lastes ned fra NOVA sin nettpublikasjon:

<http://www.nova.no/id/15705.0>

http://www.nova.no/asset/3059/1/3059_1.pdf

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.